

Oikeusministeriön julkaisuja
Justitieministeriets publikationer

Selvityksiä ja ohjeita
Utredningar och anvisningar

2020:4

Yhteisöllinen kansalais- toiminta 2020-luvulla: Yhdistyslain ja muun yhteisölainsäädännön kehittämistarpeet

Yhteenvedo verkkokyselystä ja -keskustelusta

Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:4

Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla: Yhdistyslain ja muun yhteisölainsäädännön kehittämistarpeet

Yhteenveto verkkokyselystä ja -keskusteluista

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-796-0

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	16.1.2020
Tekijät	Saija Partanen	
Julkaisun nimi	Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla: Yhdistyslain ja muun yhteisölaainsäädännön kehittämistarpeet Yhteenvedo verkkokyselystä ja -keskustelusta	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:4	
Diaari/hankenumero	OM005:00/2019	Teema Selvityksiä ja ohjeita
ISBN PDF	978-952-259-796-0	ISSN PDF 2490-0990
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-796-0	
Sivumäärä	118	Kieli suomi
Asiasanat	yksilöt ja yhteisöt, yhteisöt, yhdistyslaki, kansalaistoiminta, yhdistykset, järjestöt	
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriön työryhmä selvitti huhti–lokakuussa 2019 yhdistys- ja muun yhteisölaainsäädännön kehittämistarpeita yhteisöllisen kansalaistoiminnan helpottamiseksi. Työryhmä keräsi tietoa ja näkemyksiä muutostarpeista verkkokyselyllä, jonka perusteella valituista ja kehitellyistä aiheista keskusteltiin työryhmän valmistelemissa ja ylläpitämässä verkkokeskusteluissa sekä oikeusministeriön ja järjestöjen yhteisissä työpajoissa.</p> <p>Työryhmän verkkokyselyyn vastasi yhteensä 857 vastaajaa, joista suurin osa toimi jossakin roolissa yhdistyksessä. Työryhmän ensimmäiseen verkkokeskusteluun osallistui 49 henkilöä ja toiseen verkkokeskusteluun 75 henkilöä, mukaan lukien työryhmän jäseniä ja asiantuntijoita.</p> <p>Keskeisenä kansalaistoimintaa helpottavana yhdistyslain muutoksena pidetään talouden dokumentointia ja raportointia koskevien vaatimusten keventämistä. Rekisteröityjen yhdistysten osalta pidetään tarpeellisenä selkeämpiä yhdistyslain säännöksiä, tahdonvaltaisten säännösten lisäämistä ja yhdistyksen rakennemuutosten ja purkamisen helpottamista. Uuden yhteisömuodon säätämisen sijasta vapaamuotoista kansalaistoimintaa voitaisiin helpottaa muuttamalla yhdistyslakia vastaamaan paremmin pienimuotoisen toiminnan tarpeita. Toisaalta rekisteröimättömän yhdistyksen sääntelyn kehittäminen nähdään mahdollisena vaihtoehtona vapaamuotoisen ja pienimuotoisen kansalaistoiminnan edistämiseksi. Lainsäädännön lisäksi yhdistys- ja kansalaistoimintaa voitaisiin helpottaa vaikuttamalla tuen tai resurssin antajien käytäntöihin, lisäämällä mallisääntöjä ja ohjeita sekä keventämällä muualta kuin yhdistyslaista yhdistyksille aiheutuvia hallinnollisia velvoitteita.</p>	
Kustantaja	Oikeusministeriö	
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	16.1.2020	
Författare	Saija Partanen		
Publikationens titel	Civilsamhällets verksamhet på 2020-talet: Behoven att utveckla föreningslagen och annan associationslagstiftning Sammanfattning av webbenkäten och webbdiskussionen		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:4		
Diarie- /projektnummer	OM005:00/2019	Tema	Utredningar och anvisningar
ISBN PDF	978-952-259-796-0	ISSN PDF	2490-0990
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-796-0		
Sidantal	118	Språk	finska
Nyckelord	individer och sammanslutningar, sammanslutningar, föreningslagen, medborgarverksamhet, föreningar, organisationer		
Referat	<p>Justitieministeriets arbetsgrupp utredde under april-oktober 2019 behoven att utveckla föreningslagstiftningen och annan associationslagstiftning för att underlätta den samhälleliga medborgarverksamheten. Arbetsgruppen samlade in information och synpunkter om ändringsbehoven genom en webbenkät. De teman som valdes och utvecklades utifrån enkäten diskuterades på ett webbforum som arbetsgruppen startade och upprätthöll samt vid justitieministeriets och organisationernas gemensamma workshoppar.</p> <p>Arbetsgruppen fick sammanlagt 857 svar på sin webbenkät, och största delen av respondenterna hade någon slags roll i en förening. I arbetsgruppens första webbdiskussion deltog 49 personer och i den andra webbdiskussionen 75 personer, arbetsgruppens medlemmar och sakkunniga medräknade.</p> <p>För att underlätta medborgarverksamheten anser man att det viktigaste är att ändra föreningslagen så att kraven på dokumentation och rapportering om ekonomin lindras. I fråga om registrerade föreningar anser man att det behövs tydligare bestämmelser i föreningslagen, en ökning av frivilligheten och bestämmelser som gör det lättare att omstrukturera och upplösa en förening. En ny samfundsform behövs inte om man främjar friare medborgarverksamhet genom att ändra föreningslagen så att den bättre motsvarar behoven hos mindre föreningar. Att utveckla bestämmelserna om oregistrerade föreningar ses å andra sidan som ett möjligt alternativ för att främja fri och småskalig medborgarverksamhet. Förutom genom ändringar i lagstiftningen kan förenings- och medborgarverksamheten underlättas genom att påverka förfarandena för de som ger stöd eller resurser, genom att öka modellreglerna och anvisningarna samt genom att lindra sådana administrativa krav på föreningarna som beror på något annat än föreningslagen.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

I YHTEENVETO TOIMITAAN YHDESSÄ -VERKKOKYSELYSTÄ JA -KESKUSTELUSTA	12
1 Toimitaan yhdessä -verkkokysely ja -keskustelu.....	12
1.1 Verkkokyselyn ja -keskustelun toteutus	12
1.2 Vastaajaprofiili.....	14
2 Yhdistyksen perustaminen	17
2.1 Yhdistyksen perustamisen edellytykset.....	17
2.1.1 Yksi perustaja	17
2.1.2 Tahdonvaltaista taustasääntelyä yhdistyslakiin	18
2.1.3 Yhdistyksen perustaminen myös englanniksi	19
2.1.4 Sääntömallit verkkoon yleisön saataville	20
2.2 Yhdistyksen perustaminen PRH:n verkkopalvelussa	20
3 Jäsenet ja päätöksenteko	22
3.1 Jäsenten yhdenvertaisuus.....	22
3.2 Jäsenten oikeudet	23
3.2.1 Päätösvallan käyttäminen pelkästään verkossa	23
3.2.2 Kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus	26
3.3 Yhdistyksen hallinto	28
3.3.1 Hyvä hallintotapa -suosituksen tai vastaavan ohjeen soveltaminen	28
3.3.2 Jäsenhakemusten ja eroilmoitusten delegointi hallitusta alemmalle tasolle.....	29
3.3.3 Selvään erottamisperusteeseen perustuvan erottamisen delegointi hallitusta alemmalle tasolle	29
3.4 Järjestöt ja jäsenyhdistykset.....	30
3.4.1 Järjestön jäsenyhdistysten jäsenten osallistaminen järjestön päätöksentekoon	30
3.4.2 Järjestön jäsenyhdistyksen jäsenen oikeus järjestöä koskeviin tietoihin	31
3.4.3 Järjestön vaikutusmahdollisuus yhdistyksen päätöksentekoon ja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus	32

4	Yhdistyksen johto	34
4.1	Yhdistyksen toimielimet	34
4.1.1	Yksijäseninen hallitus	34
4.1.2	Hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuus	34
4.1.3	Toimitusjohtaja-toimielin	35
4.1.4	Esteellisyysääntely	37
4.2	Järjestöt ja jäsenyhdistykset	38
4.2.1	Järjestön tiedonsaanti jäsenyhdistyksen hallitusasioista	38
4.2.2	Järjestön mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen hallituksen jäsen	39
4.2.3	Järjestön mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen tilintarkastaja tai toiminnantarkastaja	40
5	Talouden raportointi ja tarkastus	41
5.1	Kirjanpito	41
5.1.1	Kirjanpitovelvoitteiden keventäminen pienten yhdistysten osalta	41
5.1.2	Pienen yhdistyksen tunnusmerkit	41
5.1.3	Tulojen ja menojen dokumentointivelvollisuuden piiri	42
5.2	Tilin- ja toiminnantarkastus	43
5.2.1	Yhdistyksen tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvot	43
5.2.2	Toiminnantarkastusvelvollisuudesta luopuminen yhdistyksissä, joissa ei ole tilintarkastajaa	44
5.2.3	Yhdistyslakiin säännös jäsenen oikeudesta tutustua yhdistyksen asiakirjoihin	45
6	Yhdistyksen rakennemuutokset	46
6.1	Yhdistyksen rekisteristä poistamisen tai purkamisen helpottaminen	46
6.2	Sulautumisesta ja jakautumisesta säännökset yhdistyslakiin	47
7	Yhdistystä kevyemmät toimijaryhmät	49
7.1	Toimijaryhmän tunnistautuminen	49
7.1.1	Yhdistystä kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuuden sääntelytarve	49
7.1.2	Yhdistyslain muutokset pienimuotoisen toiminnan tarpeiden huomioimiseksi	52
7.1.3	Toimijaryhmän tunnistautumistapa ja edustajan osoittaminen	53
7.1.4	Toimijaryhmän tunnistautumisessa vaadittavat vähimmäistiedot	54
7.2	Toimijaryhmän jäsenten väliset suhteet	57

7.2.1	Toimijaryhmän sisäisten suhteiden määrittely	57
7.2.2	Vapamuotoisen toimijaryhmän jäsenyydestä säättäminen laissa	59
7.3	Vastuun jakautuminen.....	60
7.3.1	Ryhmän toimijoiden/jäsenten vastuusta säättäminen.....	60
7.3.2	Mahdolliset vastuunrajoitukset	61
7.4	Talouden dokumentointi ja toiminnan läpinäkyvyys	62
7.4.1	Tulojen ja menojen dokumentointivelvollisuus	62
7.4.2	Pienimuotoisen toiminnan raja-arvot	62
7.4.3	Kevyemmän dokumentointivelvollisuuden piiri	63
7.4.4	Jäsenten tutustumisoikeus toimijaryhmän sisäiseen informaatioon ja osallistumisoikeus toimijaryhmän sisäiseen keskusteluun.....	63
8	Muut ehdotukset	66
8.1	Yhdistyslakiin liittyvät muutosehdotukset	66
8.1.1	Yleinen kanta yhdistyslain muutoksista	66
8.1.2	Eriyiset muutosehdotukset yhdistyslakiin – Erottamisoikeuden laajentaminen jäsenoikeuksien väärinkäytön rajoittamiseksi.....	66
8.2	Muuhun lainsäädäntöön liittyvät muutosehdotukset.....	69
II YHTEENVETO TOIMITAAN YHDESSÄ -VERKKOKESKUSTELUSTA.....		71
1	Toimitaan yhdessä -verkkokeskustelu	71
2	Rekisteröimättömästä yhdistyksestä oikeushenkilö	72
3	Rekisteröimättömän yhdistyksen Y-tunnus.....	74
4	Pienimpien rekisteröityjen tai rekisteröimättömien yhdistysten kirjanpidoksi ja vuosiraportiksi tiliote	76
5	Vastuu rekisteröimättömän yhdistyksen toimista.....	79
6	Rekisteröidyn yhdistyksen muuttaminen rekisteröimättömäksi.....	81

7	Taustasäännöt rekisteröimättömän yhdistyksen sisäisistä suhteista	82
	Liite 1. Verkkokyselylomake.....	85
	Liite 2. Verkkokeskustelun ehdotukset ja perustelut	105
	Liite 3. Verkkokeskustelun ehdotukset, kysymykset ja alustavat kommentit.....	114

JOHDANTO

Tämä yhteisömuotoista kansalaistoimintaa helpottavia sääntelytarpeita kartoittava selvitys sisältää yhteenvedon oikeusministeriön Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla -hankkeen työryhmän tiedonkeruun tuloksista. Työryhmä keräsi tietoja ja näkemyksiä yhdistyslain ja muun yhteisölainsäädännön kehittämistarpeista kevästä 2019 syksyyn 2019 verkkokyselyllä, kahdella verkkokeskustelulla sekä oikeusministeriön ja järjestöjen yhteistyönä järjestetyissä työpajoissa. Työryhmä tarkensi ja kehitti tiedonkeruun kohteena olevia aiheita saadun palautteen perusteella. Tiedonkeruusta tiedotettiin ministeriön tavanomaisen tiedotuksen lisäksi työ- ja seurantaryhmän jäsenten ja sosiaalisen median välityksellä, jotta palautetta saatiin mahdollisimman monipuolisesti erilaisilta kansalaistoimijoilta ja sidosryhmiltä.

Palautteen perusteella yhteisömuotoista kansalaistoimintaa koskevan sääntelyn keventämiselle on tarvetta, sillä nykyiseen yhdistystoimintaan liittyvät vaatimukset koetaan raskaiksi erityisesti pienissä rekisteröidyissä yhdistyksissä. Lisäksi kansalaistoimintaa harjoitetaan yhdistysten ohella yhä useammin satunnaisesti, spontaanisti ja vapaamuotoisesti erilaisissa epämuodollisissa ryhmissä, jotka eivät sovi rekisteröidyn yhdistyksen muotoon.

Rekisteröityjen yhdistysten osalta keskeisimpinä muutostarpeina pidetään pienimpien yhdistysten talouden raportointia ja tarkastusta koskevien vaatimusten keventämistä. Lisäksi tarpeelliseksi koetaan yhdistyksiä koskevan sääntelyn selkeyttäminen, yhdistysautonomian lisääminen tahdonvaltaisilla säännöksillä sekä rakennemuutosten ja purkautumisen helpottaminen. Sen sijaan rekisteröidyn yhdistyksen peruspiirteiden, kuten hallituksen jäsenten tai perustajajäsenten vähimmäismäärän muuttamista ei kannateta. Näkemykset ovat jakautuneita siitä, pitäisikö yhdistysmuotoon sisällyttää uusia piirteitä, kuten toimitusjohtaja-toimielin tai mahdollisuus perustaa yhdistys myös englanniksi.

Perinteisten yhdistystoimijoiden keskuudessa vallinneen edelleen näkemys yhteisöllisestä kansalaistoiminnasta rekisteröitynä yhdistyksenä. Uutta kevyemmän toimijaryh-

män yhteisömuotoa ei siten koeta tarpeelliseksi ainakaan siinä tapauksessa, jos yhdistyslakia muutetaan vastaamaan paremmin pienimpien yhdistysten tarpeita esimerkiksi taloudellista raportointia helpottamalla. Toisaalta uuden yhteisömuodon sijasta rekisteröimättömän yhdistyksen sääntelyn kehittäminen nähdään mahdollisena vaihtoehtona vapaamuotoisen ja pienimuotoisen kansalaistoiminnan edistämiseksi, vaikka osa pitää tältäkin osin rekisteröityä yhdistystä riittävänä nykyisen tai kevennetyn sääntelyn puitteissa.

Myös rekisteröimättömien yhdistysten osalta kevyttä talouden dokumentointia ja raportointia pidettiin keskeisimpänä ehdotuksena. Rekisteröidyn yhdistyksen muuttamisen rekisteröimättömäksi katsotaan edistävän yhdistystoimintaa etenkin silloin, kun rekisteröity yhdistys ei kykene täyttämään yhdistyslain vaatimuksia. Sen sijaan näkemykset rekisteröimättömien yhdistysten oikeushenkilöllisyydestä ja Y-tunnuksesta ovat jakautuneita, sillä osa katsoo niiden helpottavan vapaamuotoista kansalaistoimintaa olennaisesti, mutta toisaalta osa on huolissaan väärinkäytösten riskistä. Rekisteröimättömän yhdistyksen taustasääntöjä pidetään yleisesti ottaen tärkeinä erimielisyyksien varalta, mutta näkemykset taustasääntöjen sisällöstä ovat jakautuneita. Rekisteröimättömän yhdistyksen nykyisen yhdistyslain mukaisessa vastuusääntelyssä ei nähdä muutostarpeita.

Yhdistys- ja kansalaistoimintaa voidaan helpottaa myös muuten kuin yhteisölainsäädäntöä kehittämällä. Käytännössä hallinnollista taakkaa yhdistystoiminnalle aiheuttavat muun muassa tulorekisteri, tietosuojasäännökset, verotuskysymykset sekä avustus- ja tukikäytännöt. Esimerkiksi sopimuskumppanien, julkisten tukien ja avustusten myöntäjien vaatimukset ovat keskeisiä vapaamuotoisempien ryhmien tunnistamisen ja toiminnan edistämisen kannalta. Palautteen perusteella tarvetta on myös yleisesti saataville ohjeistuksille ja malleille, kuten mallisäännöille ja neuvontapalveluille esimerkiksi yhdistyksen perustamiseen liittyen.

Verkkokysely ja -keskustelut sisälsivät monia eri aiheita; osa vastaajista koki osallistumisen haastavaksi, mutta hyödylliseksi. Verkkokyselyä kommentoitiin avoimessa palautteessa mm. seuraavasti:

”Kysymykset olivat vaikeita ja hyvin monitahoisia – niin kuin on yhdistyskenttäkin. Uudistamistyö on kuitenkin tarpeellista. Lainsäädännön tulee olla mahdollistavaa, helposti toteutettavaa pienissäkin yhdistyksissä. Ja kuitenkin sitovaa esim. talouden ja hyvän hallinnon näkökulmasta.”

”Kiitos kyselystä! On hienoa, että asiaa selvitetään ja erilaisia mahdollisuuksia harkitaan. Kysely saattoi itseänikin ajattelemaan aihetta tarkemmin, omat vastaukseni eivät ehkä olleet aivan jäsenyneitä vielä. Yhdistystoiminnan mahdol-

lisuuskien lisääminen kaikille on tärkeä asia; sillä parannetaan sekä demokratiaa että ihmisten viihtyvyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toivotan onnea ja menestystä tälle selvitykselle!”

”Herättää ajatuksia. Mielipiteet voivat kyselyn johdosta hieman muuttua, kun niitä miettii.”

I YHTEENVETO TOIMITAAN YHDESSÄ -VERKKOKYSELYSTÄ JA -KESKUSTELUSTA

1 Toimitaan yhdessä -verkkokysely ja -keskustelu

1.1 Verkkokyselyn ja -keskustelun toteutus

Oikeusministeriö asetti 15.3.2019 työryhmän valmistelemaan ehdotusta yhteisömuotoista kansalaistoimintaa helpottavaksi yhteisöoikeudelliseksi sääntelyksi. Työryhmän tavoitteena on kansalaistoiminnan toimintaedellytyksien kehittäminen kansalaisjärjestöjen, sidosryhmien ja viranomaistoiminnan tarpeet huomioon ottaen. Muutostarpeiden kartoittamiseksi työryhmä keräsi tietoa ja näkemyksiä yhdistyslain ja muun yhteisölainsäädännön kehittämistarpeista Webropol-palvelussa toteutetulla verkkokyselyllä 3.5.–30.6.2019. Verkkokyselystä tiedotettiin yhdistyksille, järjestöille ja sidosryhmille työ- ja seurantaryhmän jäsenten välityksellä sekä työryhmän jäsenten ja asiantuntijoiden osoittamille tahoille sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Facebook-ryhmissä kuten Kaupunkiaktivismi.

Verkkokysely. Suomeksi, englanniksi ja ruotsiksi saatavilla olleeseen kyselyyn tuli yhteensä 857 vastausta. Kaikkiin kysymyksiin vastaaminen oli vapaaehtoista, joten vastaajamäärät vaihtelivat kysymyksittäin. Kysymykset jakoutuivat aihealueittain rekisteröityjen yhdistysten ja järjestöjen käytäntöihin ja tarpeisiin sekä kevyemmin säännellyn toimijaryhmän¹ tarpeisiin. Verkkokysely sisälsi sekä monivalinta- että avokysely-

¹ Kevyemmin säänneltyä toimijaryhmää kuvailtiin kyselyssä seuraavasti: "Esimerkiksi some-ryhmän tunnistautuminen some-palvelun ulkopuolellakin olisi vapaaehtoista ja perustuisi sen omiin tarpeisiin, joita voivat olla esimerkiksi parempi tunnettisuus, vakiintuneisuus ja luottamuksen kasvattaminen aktiivien ja yleisön keskuudessa sekä yhteistyökumppanien vaatimukset, kuten julkisen tilan saaminen ryhmän käyttöön taikka tuen saaminen ryhmän tapahtumalle tai muulle toiminnalle. Ryhmä voisi edelleen olla myös yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröimätön yhdistys tai muu vapaamuotoinen ryhmä, kuten some-ryhmä."

myksiä. Monivalintakysymyksissä oli mahdollista vastata vain yhdellä vastausvaihtoehdolla, jollei kysymyksen kohdalla jäljempänä toisin mainita. Tiettyjen kysymysten osalta vastauksia kerättiin avokysymyksillä, joihin vastaajat saattoivat vastata kirjoittamalla vastauksensa tekstikenttään. Lisäksi vastaajien oli mahdollista esittää jokaisen aihealueen osalta muita ehdotuksia tai kommentteja sekä perusteluja aihealuetta koskeviin monivalintakysymyksiin.

Verkkokeskustelu. Verkkokyselyn tulosten perusteella valituista ja kehitellyistä aiheista keskusteltiin työryhmän valmistelemissa ja ylläpitämässä verkkokeskustelussa (Howspace) 3.6.–30.6.2019. Verkkokeskustelun aikana oikeusministeriö järjesti yhdessä järjestöjen ja työryhmän kanssa kaksi työpajaa; 4.6. SOSTE:n työpajan Helsingissä ja 5.6. Rovaniemen työpajan, joissa esiteltiin työryhmän työtä ja osallistumismahdollisuuksia sekä keskusteltiin verkkokeskusteluissa esitetyistä ehdotuksista.

Yhteensä 49 henkilöä osallistui verkkokeskusteluun tykkäämällä vähintään yhdestä kommentista tai julkaisemalla vähintään yhden kommentin keskustelualueella. Keskustelualueella vieraili keskustelun aukioloaikana 151 käyttäjää. Osallistujien joukossa oli myös työryhmän jäseniä ja asiantuntijoita. Keskustelun taustaksi esitettyjen ehdotusten ja niiden perusteluiden sekä kommenttien ”tykkäämisen” lisäksi osallistujien oli mahdollista esittää verkkokeskustelussa omia ehdotuksiaan. Keskustelun aihealueina olivat jäsenten päätökset ja oikeudet, yhdistyksen johto ja kevyt toimijaryhmä.

Viestintä. Verkkokyselystä ja -keskustelusta viestitettiin ministeriön tavanomaisen tiedotuksen (tiedotteet, verkkosivut, Twitter, Facebook) lisäksi työryhmän ja seurantaryhmän jäsenten ja asiantuntijoiden ja näiden taustatahojen ja kansalaisaktiivien some-ryhmien kautta sekä suoraan kansalaisaktiiveille, medialle jne. Lisäksi hanketta ja yleisön osallistumismahdollisuuksia esiteltiin useissa avoimissa tilaisuuksissa (esim. Kallio Kukkii, Maunula-päivä, Arabian katufestivaali, Maailma kylässä -festivaali, Oodi-keskuskirjasto, Vapaa kaupunki -kansalaistila REDI-kauppakeskuksessa).

Yhteenvedon sisältö. Yhteenvedon ensimmäisessä osassa käydään läpi verkkokyselyn ja -keskustelun palautetta aihealueittain verkkokyselyn rakennetta seuraten. Yhteenvedo etenee kysymyskohtaisesti siten, että kunkin kysymyksen osalta esitellään ensin verkkokyselyn vastausten jakautuminen. Tämän jälkeen esitetään yhteenvedo kysymyksen mahdolliseen avoimeen tekstikenttään annetuista vastauksista sekä kyselyssä mahdollisesti annettu muu palaute. Kyselytulosten läpikäynnin jälkeen kussakin osiossa on yhteenvedo verkkokeskustelusta, mikäli kysymyksestä keskusteltiin myös verkkokeskustelussa. Loppuun on koostettu verkkokyselyssä ja -keskustelussa ilmenneet muut yhdistyslain tai muun lainsäädännön muutosehdotukset. Verkkokyselyn ja -keskustelujen kysymykset ja ehdotukset on liitetty yhteenvedon loppuun.

1.2 Vastaajaprofiili

Verkkokyselyssä kysyttiin taustatietoina vastaajien ikää, roolia yhdistyksessä, yhdistyksen järjestäytymistä, yhdistyksen toiminnan tarkoitusta sekä yhdistyksen/järjestön kokoa. Taustatietojen antaminen oli vastaajille vapaaehtoista. **Verkkokeskustelussa** ei pyydetty profiloititietoja.

Vastaajien ikä. 831 vastaajaa (97 % kyselyn 857 vastaajasta) ilmoitti ikänsä. Kyseisten vastaajien keski-ikä oli n. 52,5 vuotta ja ikähaarukka 16–85 vuotta.

Vastaajan roolin osalta oli mahdollista valita yksi tai useampi vaihtoehto. Lähes kaikki (99 %, 850 vastaajaa) ilmoittivat jonkin roolin tai rooleja. Vastaajista 66 % (561 vastaajaa) vastasi hallituksen jäsenenä, 48 % (410) yhdistyksen jäsenenä, 32 % (273) yhdistyksen toimihenkilönä, 25 % (211) yhdistystoiminnan vapaaehtoisena, 21 % (176) toiminnanjohtajana, 7 % (61) toiminnantarkastajana ja yksi tilintarkastajana. Roolinsa ilmoittaneista 7 % (60 vastaajaa) vastasi muuna kansalaistoimijana. Roolinsa ilmoittaneista 5 % (44) vastasi yhdistyksen kannatusjäsenenä tai muuna tukijana, 5 % (44) tuen tai muun resurssin tarjoajana, 4 % (31) taloushallinnon, viestinnän tms. palvelun tarjoajana ja 2 % (21) viranomaisena.²

Ensisijainen rooli. Useamman roolin (esim. yhdistyksen jäsen ja hallituksen jäsen) ilmoittaneita vastaajia pyydettiin ilmoittamaan ensisijainen roolinsa. Yhteensä 470 vastaajaa (55 % vastaajista) ilmoitti ensisijaisen roolinsa. Heistä 39 % (184 vastaajaa) vastasi ensisijaisesti hallituksen jäsenenä, 22 % (105) yhdistyksen toimihenkilönä, 14 % (69) yhdistyksen toiminnanjohtajana, 8 % (36) yhdistyksen jäsenenä, 3 % (15) yhdistystoiminnan vapaaehtoisena, 2 % (11) tuen tai muun resurssin tarjoajana ja 1 % (4) viranomaisena. Vähiten ensisijaisesti edustettuja rooleja olivat yhdistyksen toiminnantarkastaja (1 vastaaja), yhdistyksen kannatusjäsen tai muu tukija (1), muu kansalaistoimija (1) ja taloushallinnon, viestinnän tms. palvelun tarjoaja (2). 9 % (41 vastaajaa) ilmoitti vastaavansa ensisijaisesti jossakin muussa roolissa.³

Jatkossa roolilla tarkoitetaan vastaajan ilmoittamaa ensisijaista roolia. Tässä yhteenvedossa vastausjakauksia tarkastellaan kysymyskohtaisesti vastaajien roolin perusteella.

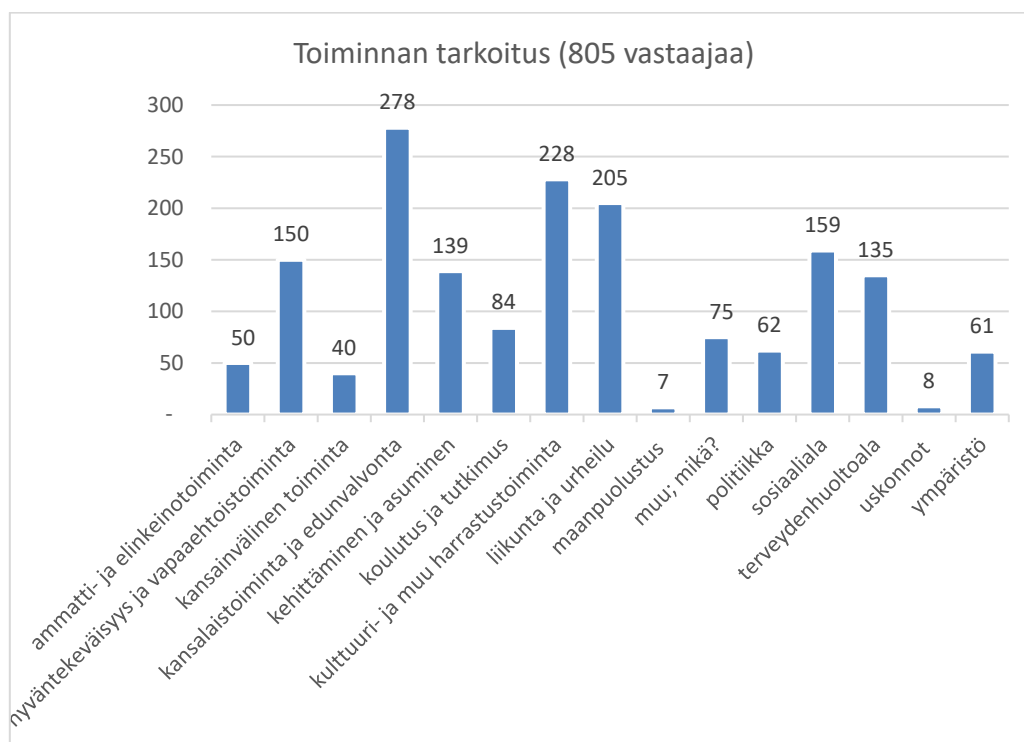
² Vastaajista 91 ilmoitti edustavansa muuta kuin valmiissa vastausvaihtoehdoissa mainittua roolia. Lähes kaikki (88) näistä vastaajien ilmoittamista rooleista (kuten hallituksen jäsen, toimihenkilö tai yhdistystoiminnan vapaaehtoinen) olivat sellaisia, että ne voitiin kuitenkin luokitella ennalta annettuihin vastausvaihtoehtoihin. Kyseiset vastaukset on tässä yhteenvedossa lisätty valmiiden vastausvaihtoehtojen tuloksiin. Muita yksittäisiä edustettuja rooleja olivat yrittäjä, rahoittaja ja kunnia-puheenjohtaja.

³ Muulla roolilla tarkoitetaan vastaajan edellisessä kohdassa ilmoittamaa muuta roolia.

Koska vastaajien roolien edustus on jakautunut epätasaisesti, tulokset eivät välttämättä ole kaikkien vastaajaryhmien osalta vertailukelpoisia.

Yhdistyksen järjestäytymistä koskevaan kysymykseen vastanneista (794 vastaajaa, 92 % kaikista kyselyn vastaajista) 65 % (516) ilmoitti yhdistyksen olevan keskusjärjestöön kuuluva alue- tai paikallisyhdistys, 19 % (149) valtakunnallinen keskusjärjestö ja 16 % (129) keskusjärjestöön kuulumaton yhdistys.

Toiminnan tarkoitus. Verkkokyselyyn vastanneista 94 % (805 vastaajaa) yhdistyksessä, järjestössä ja muussa kansalaistoiminnan mukana olevan roolissa vastannutta ilmoitti yhdistyksen, järjestön tai muun kansalaistoiminnan toiminnan tarkoituksen. Vastaajat saattoivat valita samanaikaisesti useita toimintaa parhaiten kuvaavia vaihtoehtoja. Vastaukset jakoutuivat seuraavasti:

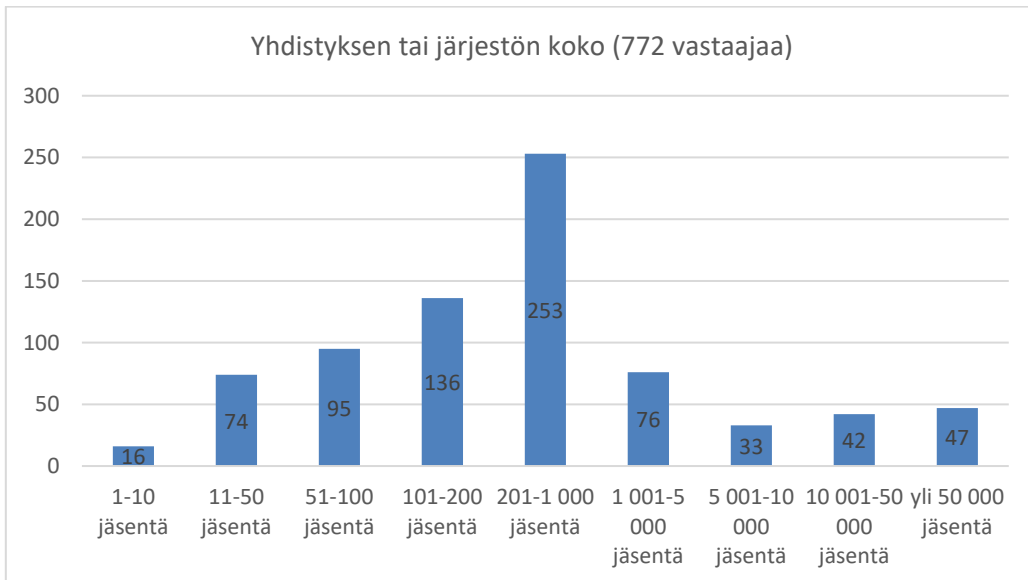

Yhteensä 75 vastaajaa ilmoitti avoimella vastauskentällä toiminnan tarkoitukseksi jonkin muun kuin edellä esitetyt valmiit vaihtoehdot.⁴ Näissä vastauksissa toiminnan tarkoituksena mainittiin useimmiten lasten, nuorten ja perheiden parissa tapahtuva toi-

⁴ 44 vastaajan ilmoittama toiminnan tarkoitus (kuten kansalaistoiminta ja edunvalvonta sekä kehittäminen ja asuminen) voitiin kuitenkin luokitella ennalta annettuihin vastausvaihtoehtoihin. Kyseiset vastaukset on lisätty valmiita vastausvaihtoehtoja koskevien kategorioiden tuloksiin.

minta (8 vastaajaa). Yksittäiset vastaajat ilmoittivat yhdistyksen toiminnan tarkoituksiksi turvallisuus- ja pelastusalan, vertaistukitoiminnan, yhteiskunnallisen vaikuttamisen, ystävyysseuratoiminnan, osuuskuntatoiminnan, eläinsuojelun, ihmisoikeudet, sektoreiden välisen yhteistyön, kehitysyhteistyön, kestävän kehityksen, lehden kustannustoiminnan, maatalouden monipuolisuuden ja luontoarvot, markkinoinnin sekä kirjastot.

Yhdistyksen tai järjestön koko. Yhdistyksen tai järjestön puolesta vastanneilta kysyttiin yhdistyksen tai järjestön kokoa jäsenmäärän perusteella. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

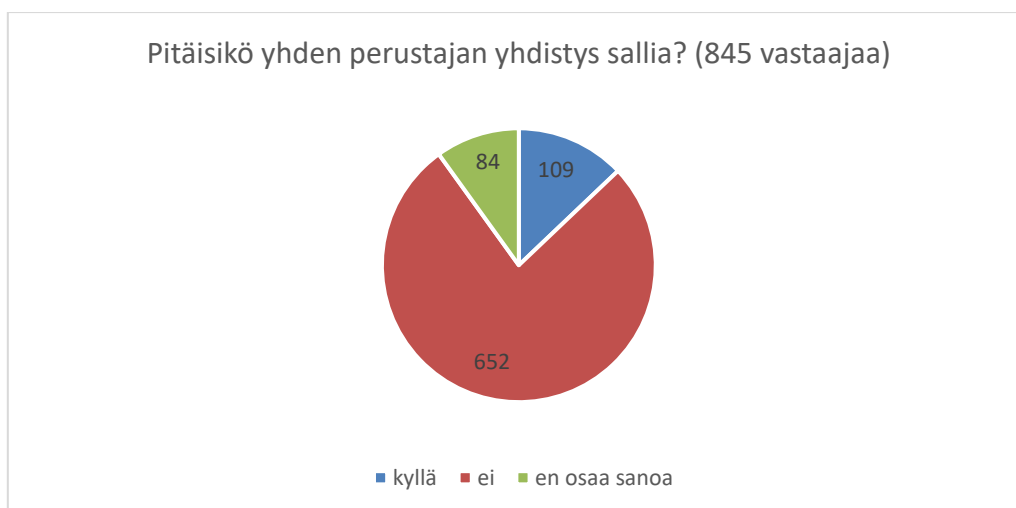

2 Yhdistyksen perustaminen

2.1 Yhdistyksen perustamisen edellytykset

2.1.1 Yksi perustaja

Verkkokyselyssä selvitettiin, pitäisikö yhden perustajan yhdistys sallia. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli ¾ vastusti ja reilu kymmenes kannatti yhden perustajan yhdistyksen sallimista.⁵ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.⁶

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa nykyistä kolmen perustajajäsenten vaatimusta perusteltiin sillä, ettei kynnystä yhdistyksen perustamiselle tulisi asettaa liian alhaiseksi.

Verkkokeskustelussa⁷ yhden perustajan yhdistystä kannattaneet keskustelijat katsoivat, että yhdistyksen perustamisen helpottaminen ei muuttaisi yhdistystoiminnan

⁵ Yhteensä 845 (99 %) vastaajaa, joista 77 % (652) ei kannattanut, 13 % (109) kannatti ja 10 % (84) ei osannut sanoa.

⁶ Kyseiset taustamuuttujat eivät siten näytä vaikuttavan siihen, miten ehdotukseen suhtaudutaan. Tuloksista ei voida kuitenkaan tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä vastaajien roolien epätasaisen jakautumisen perusteella.

⁷ Yhden perustajan yhdistystä koskeva ehdotus ei sisältynyt verkkokeskusteluun, vaan keskustelua käytiin erään keskustelijan aloitteesta. Yhteensä 8 henkilöä osallistui keskusteluun aiheesta.

yhteisöllistä luonnetta, ja yhden perustajan yhdistys edistäisi yhteisömuotojen yhdenvertaisuutta. Ehdotusta vastustaneet keskustelijat pitivät kolmen perustajajäsenen vaatimusta kohtuullisena ja yhdistystoiminnan luonnetta vastaavana. Kolmen perustajajäsenen vaatimus estää yhden perustajajäsenen henkilökohtaisen edun tavoittelun ja vähentää yhdistysmuodon hyväksikäyttöä rikollisessa toiminnassa. Toisaalta keskustelussa todettiin, ettei yhteisösääntely minkään muunkaan kansalaisten yhteistoiminnan osalta perustu ensi sijassa rikosten estämiseen, vaan lähtökohtana on enemmistön toimintamahdollisuuksien helpottaminen. Rikosten estämisen ja selvittämisen todettiin perustuvan ensisijaisesti avoimuusvaatimukseen ja jäsenten oikeussuojakeinoihin.

2.1.2 Tahdonvaltaista taustasääntelyä yhdistyslakiin

Verkkokyselyssä kartoitettiin näkemyksiä yleistä yhdistyskäytäntöä vastaavien tahdonvaltaisten säännösten lisäämisestä yhdistyslakiin. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä lähes 2/3 kannatti yleisten yhdistyskäytäntöä vastaavien tahdonvaltaisten säännösten lisäämistä yhdistyslakiin. Kysymykseen vastanneista yli viidesosa ei kannattanut tahdonvaltaisten säännösten lisäämistä yhdistyslakiin.⁸ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajan roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti.⁹

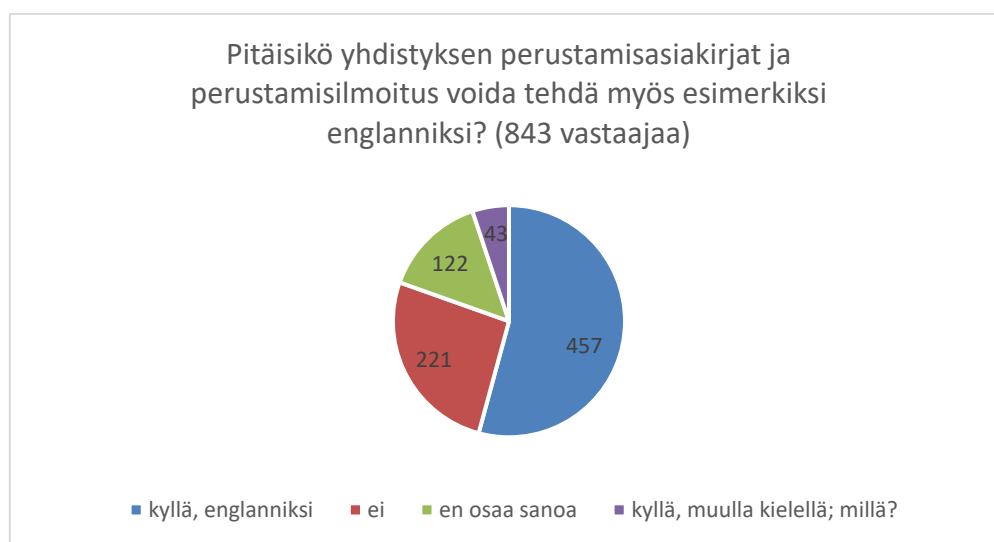
⁸ Yhteensä 836 (98 %) vastaajaa, joista 63 % (525) kannatti, 21 % (173) ei kannattanut ja 16 % (138) ei osannut sanoa.

⁹ Yleistä yhdistyskäytäntöä vastaavien tahdonvaltaisten säännösten lisäämistä kannattivat erityisesti hallituksen jäsenet (62 %, 201), toiminnanjohtajat (67 %, 96) ja yhdistyksen toimihenkilöt (63 %, 94). Yhdistyksen/järjestön koon perusteella ehdotusta kannattivat eniten 5 001–10 000 jäsenen yhdistysten edustajat (72 %, 23) ja 11–50 jäsenen yhdistysten edustajat (68 %, 49).

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa todettiin olettasääntöjen helpottavan yhdistyksen perustamista siten, että perusilmoituksessa pitäisi mainita lähinnä yhdistyksen nimi ja tarkoitus (vrt. osakeyhtiölain mukainen yhtiöjärjestyksen vähimmäisisältö).

2.1.3 Yhdistyksen perustaminen myös englanniksi

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö yhdistyksen perustamisasiakirjat ja perustamisilmoitus voida tehdä myös esimerkiksi englanniksi. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:¹⁰

43 vastaajaa ilmoitti verkkokyselyn avoimella tekstikentällä muita mahdollisia perustamisasiakirjojen ja perustamisilmoituksen kieliä, joita olivat saame, viro, venäjä, somali, swahili, saksa, romanikieli, arabia, latina.¹¹ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti.

¹⁰ Yhteensä 843 (98 %) vastaajaa, joista 54 % (457) kannatti ja 26 % (221) vastusti. 5 % (43) kannatti mahdollisuutta laatia perustamisasiakirjat ja perustamisilmoitus muulla kielellä kuin englanniksi. Vastauksista ei voi päätellä sitä, kannattivatko muun kielen kannalla olevat myös englannin sallimista (vastaaja ei voinut useampia vaihtoehtoja). Kysymykseen vastanneista 15 % (122) ei osannut sanoa asiasta.

¹¹ Englannin kielen ohella ehdotettiin saamen, viron ja/tai venäjän kieltä. Yksittäiset vastaajat esittivät, että perustamisasiakirjat ja perustamisilmoitus pitäisi voida tehdä kaksikielisesti englanniksi ja suomeksi tai ruotsiksi, kunkin yhdistyksen äidinkielellä, perustajajäsenten enemmistön äidinkielellä taikka jäsenistön enemmistön äidinkielellä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa kielteistä kantaa muiden kielten sallimiseen perusteltiin Suomen virallisten kielten puolustamisella. Toisaalta englannin kielen sallimista puolustettiin sillä, että Suomessa toimii käytännössä myös englanninkielisiä yhdistyksiä. Muutamat vastaajat pitivät englanninkielisten ohjeistusten laatimista esimerkiksi yhdistyksen perustamislomakkeisiin parempana vaihtoehtona kuin mahdollisuutta tehdä perustamisasiakirjat ja -ilmoitus englanniksi. Lisäksi toivottiin, että kaksikielinen yhdistys voisi rekisteröidä toisen kielen ensisijaiseksi. Yksittäisenä huomautuksena todettiin, että virallisen kääntäjän antama todistus on kallis pienelle yhdistykselle.

2.1.4 Sääntömallit verkkoon yleisön saataville

Verkkokyselyssä selvitettiin vastaajien kantaa yleisesti käytettyjen eri alojen yhdistysten sääntömallien asettamiseen yleisön saataville. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä lähes kaikki kannattivat eri alojen yhdistysten sääntömallien asettamista yleisön saataville.¹²

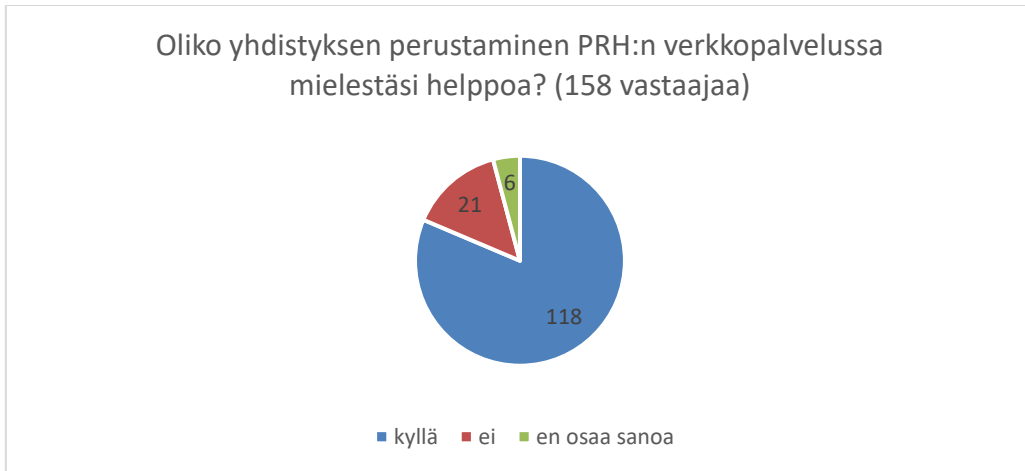
Verkkokyselyn avoimessa palautteessa vastaajat ehdottivat toimialakohtaisia mallisääntöjä, erillisiä ohjeita sääntöjen kirjoittamiseen, ohjeellista sääntörunkoa ja avointa sääntörekisteriä. Toisaalta osa vastaajista huomautti, että sääntömallit voidaan kokea liian ”ehdottomiksi”, jolloin säännöt muistuttaisivat toisiaan yhdistyksestä riippumatta.

2.2 Yhdistyksen perustaminen PRH:n verkkopalvelussa

Yhdistyksen perustaminen PRH:n verkkopalvelussa. Verkkokyselyssä selvitettiin vastaajien näkemyksiä yhdistyksen perustamisesta Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) yhdistysrekisterin verkkopalvelussa. Kysymykseen vastanneista 4/5 ei ollut perustanut ja viidesosa oli perustanut yhdistyksen PRH:n yhdistysrekisterin verkkopalvelussa.¹³ Yhdistyksen verkkopalvelussa perustaneilta kysyttiin, oliko perustaminen helppoa. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

¹² Yhteensä 841 (98 %) vastaajaa, joista 94 % (789) kannatti, 3 % (24) ei kannattanut ja 3 % (28) ei osannut sanoa.

¹³ Yhteensä 833 (97 %) vastaajaa, joista 80% (665) ei ollut perustanut ja 20% (168) oli perustanut yhdistyksen PRH:n verkkopalvelussa.

Verkkopalvelun parantaminen. Kaikkiaan 25 vastaajaa esitti näkemyksensä verkkopalvelun parantamisesta. Parantamisehdotuksissa toivottiin yleisesti palvelun selkeyttämistä, yksinkertaistamista sekä palvelun kielen muuttamista käyttäjäystävällisemmäksi. Joidenkin vastaajien mukaan palvelu on vaikeatulkintainen ja -käyttöinen ja palvelun ohjeistukset ovat epäselviä, riittämättömiä ja vaikeasti saatavilla. Palvelussa tulisi pystyä keskeyttämään hakemuksen tekeminen ja palaamaan hakemukseen myöhemmin. Palautteessa toivottiin myös chat-palvelua, mallidokumentteja ja mallisääntöjä eri toimialojen yhdistyksille.

3 Jäsenet ja päätöksenteko

3.1 Jäsenten yhdenvertaisuus

Säännös jäsenten yhdenvertaisuudesta. Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö yhdistyslaissa nimenomaisesti säätää jäsenten yhdenvertaisuudesta, jollei yhdistyksen säännöissä toisin määrätä. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä lähes ¾ kannatti nimenomaista yhdenvertaisuussäännöstä yhdistyslakiin. Kysymykseen vastanneista seitsemäsosa suhtautui kielteisesti jäsenten yhdenvertaisuudesta säätämiseen.¹⁴ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa jäsenten yhdenvertaisuutta pidettiin tärkeänä ja selkeää yhdenvertaisuussäännöstä tarpeellisena. Samalla tulisi säilyttää mahdollisuus määrätä säännöissä erilaisista jäsenyyksistä ilman, että se loukkaisi yhdenvertaisuutta.

Verkkokeskustelussa ehdotusta¹⁵ kannattaneet katsoivat, että täsmällisempi säännös voisi selventää jäsenten yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta, helpottaa yhdistysten toimintaa ja lisätä toiminnan ennakoitavuutta. Yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamiseen eri yhdistyksissä ja erilaisissa tilanteissa tulisi kuitenkin saada johtoa lain perusteluista tai muista käytännön ohjeistuksista.¹⁶ Lisäksi yhdenvertaisuusperiaate tulisi ottaa huomioon myös toiminnantarkastuksessa ja erilaisia jäsenyyksiä harkitessa yhdistystä perustettaessa.¹⁷

¹⁴ Yhteensä 836 (97 %) vastaajaa, joista 70 % (588) kannatti, 14 % (113) ei kannattanut ja 16 % (135) ei osannut sanoa.

¹⁵ Keskustelun pohjana esitetyt ehdotukset ja niiden perustelut ovat liitteessä 2 "Verkkokeskustelu".

¹⁶ Yhteensä 24 keskustelijaa osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

¹⁷ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

Keskustelussa pohdittiin yhdenvertaisuuden suhdetta sääntömääräyksiin esimerkiksi eri jäsenyyksien oikeuksista ja velvollisuuksista. Erilaiset jäsenyydet eivät ole ongelmallisia suhteessa yhdenvertaisuusperiaatteeseen, koska yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan kaikilla jäsenillä on samat oikeudet ja velvollisuudet, jollei säännöissä ole erikseen määrätty erilaisista jäsenyyksistä. Mahdollisuus määrätä erilaisista jäsenyyksistä koettiin tarpeelliseksi, sillä uusia ja kevyempiä jäsenyyksimuotoja nykyisten tuki- ja kannatusjäsenien rinnalle tarvitaan edelleen. Keskustelussa nostettiin esiin myös erilaisten äänioikeuksien perusteiden selkeyttäminen, sääntelytarve uuden jäsenen äänimäärän määräaikaisesta rajoittamisesta tai vanhojen jäsenien määräaikaisesta veto-oikeudesta. Eräs keskustelija esitti, että yhdenvertaisuus tulisi ulottaa lajiliitoissa jäsenyhdistysten ohella liiton ja jäsenen välille eli alempiin portaisiin ulottuvaksi, sillä suurten liittojen jäsenet ovat erilaisia ja jäsenien rooli saattaa vaihtua. Jäsenien yhdenvertaisuus tulisi taata tällaisissa tapauksissa kirjaamalla yhdenvertaisuutta koskevat säännökset yhdistyksen tai liiton sisäisiin sopimuksiin tai sääntöihin.

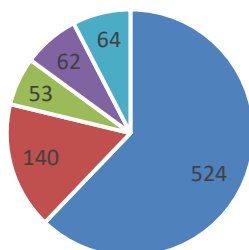
3.2 Jäsenien oikeudet

3.2.1 Päätösvallan käyttäminen pelkästään verkossa

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö sallia jäsenien päätösvallan käyttäminen pelkästään verkossa (toisin sanoen etäosallistumalla). Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja vastaukset jakautuivat seuraavasti:¹⁸

¹⁸ Yhteensä 843 (98 %) vastaajaa, joista 62 % (524) kannatti etäosallistumista uusissa ja vanhoissa yhdistyksissä sillä edellytyksellä, että vanhoissa yhdistyksissä kaikki jäsenet suostuisivat etäosallistumiseen. Vastaajista 17 % (140) ei kannattanut etäosallistumisen sallimista, 7 % (62) kannatti sen sallimista vain uusissa yhdistyksissä ja 6 % (53) ei osannut sanoa.

Pitäisikö sallia jäsenten päätösvallan käyttäminen pelkästään verkossa (ts. etäosallistumalla)? (843 vastaajaa)

- kyllä, uusissa ja vanhoissa yhdistyksissä (vanhoissa edellyttäisi kaikkien jäsenten suostumusta)
- ei
- en osaa sanoa
- kyllä, vain uusissa yhdistyksissä
- kyllä, mutta vain tietyissä asioissa; missä asioissa?

Erityisesti iäkkäämmät vastaajat suhtautuivat kielteisesti etäosallistumisen sallimiseen, sillä etäosallistumista vastustaneista henkilöistä 45 % (62 vastaajaa) oli yli 65-vuotiaita. Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella luokitelluissa vastaajaryhmissä vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti.

Kysymykseen vastanneista 8 % (64 vastaajaa) kannatti etäosallistumisen sallimista vain tietyissä asioissa.¹⁹ Useat vastaajat sallisivat etäosallistumisen käytön yleisluontoisissa, pienimuotoisissa, taloudelliselta merkitykseltään vähäisissä asioissa tai nopeaa reagointia vaativissa asioissa (11). Osa sallisi etäosallistumisen yhdistyksen sääntömääräisissä kokouksissa ja vuosikokouksissa päätettävien asioiden osalta (4), kun taas osa rajaisi nimenomaisesti sääntömääräiset kokoukset, yhdistyksen sääntöjen muuttamisen tai yhdistyksen henkilövalinnat etäosallistumismahdollisuuden ulkopuolelle (7). Kaksi vastaajaa jättäisi asiat yhdistysten päätettäväksi. Yksittäiset vastaajat sallisivat mahdollisina verkossa päätettävänä asioina jäsenetuudet, liittymisen

¹⁹ 7 vastaajaa sallisi hallituksen kokoukset verkossa järjestettävänä, mutta tämä kysymys koski yhdistyksen jäsenten päätösvaltaa.

muihin yhdistyksiin, jäsenmaksut, asiat, joista voidaan päättää yksimielisesti, keskusjärjestöjen sääntöjen määräämät yleiskokouksen asiat, julkiset asiat, taloudelliset asiat ja yhdistyksen toimintaan liittyvät asiat.

Verkkokyselyn avoimen palautteen perusteella vastaajat säilyttäisivät mahdollisuuden järjestää yhdistyksen kokouksia perinteisellä tavalla.²⁰ Vastaajat korostivat kokouksen toteuttamisessa esteettömyyttä ja selkeitä ohjeita esimerkiksi äänestyksien toteuttamistavoiksi. Kaksi vastaajaa toivoi uusien päätöksentekomuotojen, kuten sitovien jäsenäänestyksien kehittämistä. Lisäksi eräs vastaaja ehdotti julkisen digitaalisen vuosikokousalustan kehittämistä.²¹ Vastauksissa tuotiin esille myös etäosallistumiseen liittyvät ongelmat, kuten tietoturva, jäsenten henkilöllisyyden varmistamisen sekä kokouksen saavutettavuus.

Verkkokeskustelussa suhtauduttiin pääosin myönteisesti mahdollisuuteen määrätä verkkokokouksesta säännöissä uusissa ja vanhoissa yhdistyksissä.²² Vanhoissa yhdistyksissä voitaisiin pelkän verkkokokouksen sallimiseksi edellyttää jäsenten suostumusta verkkokokousta koskevaan sääntömuutokseen. Verkkokokoukseen liittyvää päätöstä tai sääntömääräystä pidettiin keskustelussa tärkeänä. Toisaalta etäosallistumisen haasteina nähtiin jäsenen läsnäolon, äänioikeuden ja valtuutuksen varmistaminen, verkkoyhteyden häiriöt, äänestysten luottamuksellisuus, kokousten julkisuuspiirin rajoittaminen sekä jäsenten yhdenvertaisuus päätöksentekoon osallistumisessa ja päätöksentekoon liittyvässä tiedonannossa.

Ehdotuksen yhtenä vaihtoehtona oli, että uusissa yhdistyksissä mahdollisuus verkkokokouksen pitämiseen olisi lain lähtökohta ja vanhoissa yhdistyksissä sääntömääräyksen varassa. Vaihtoehtoa vastustaneet näkivät jaottelun vanhoihin ja uusiin yhdistyksiin epäkäytännöllisenä ratkaisuna. Toisaalta verkkokokous-olettaman laajentamisen vanhoihin yhdistyksiin katsottiin käytännössä estävän kokouksiin osallistumisen sellaisilta jäseniltä, joilla ei ole valmiuksia verkko-osallistumiseen.

Mahdollisuus etäosallistumiseen koettiin tarpeelliseksi ja päätöksenteon avoimuutta lisääväksi erityisesti moniportaisten järjestöjen ja liittojen kokouksissa. Verkkokokous-

²⁰ Yhdistyslain 23 §:n mukaan yhdistyksen kokouksessa päätetään muun muassa hallituksen tai sen jäsenen valitsemisesta ja yhdistyksen sääntöjen muuttamisesta, joten henkilövalintojen ja sääntöjen muuttamisen rajaaminen etänä päätettävien asioiden ulkopuolelle edellyttäisi käytännössä fyysistä osallistumista yhdistyksen kokoukseen.

²¹ Verkkokyselyn kysymys on saatettu ymmärtää siten, että jatkossa ainoastaan etäosallistuminen olisi mahdollista.

²² Yhteensä 26 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla ehdotusta koskevaan keskusteluun.

ten osalta korostettiin, että kaikkien jäsenten tulee yhtäläisesti päästä käsiksi päätöksenteossa tarvittaviin tietoihin, ja päätöksenteon edellytysten tulee olla asianmukaisia ja kaikille tasapuolisia.

Keskustelussa esitettiin erilaisia ratkaisuja etäosallistumisen haasteisiin. Jäsenen läsnäolon ja äänioikeuden varmistamiseksi keskustelussa ehdotettiin erilaisten videopuheluohjelmien hyödyntämistä ja eronneiden jäsenten erottamista kokoustamiseen käytetystä keskusteluryhmästä. Vanhojen jäsenten osallistuminen päätöksentekoon voitaisiin turvata esimerkiksi sääntömääräyksellä mahdollisuudesta käyttää osallistumiseen apuvälinettä tai avustajaa taikka osallistua kokoukseen yhdessä toisen jäsenen kanssa. Vaihtoehtoisesti verkko-osallistumista voitaisiin vaatia vain uusilta jäseniltä. Verkkoyhteyksien toimintahäiriöihin voitaisiin varautua useammilla keinoilla, kuten riittävällä ennakovalmistautumisella tai määräänemmistövaatimuksella. Toisaalta tekniset ongelmat, kuten sähkökatkos, voisivat olla force majeure -tyyppisiä perusteita siirtää kokousta.

3.2.2 Kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö säätää yhdistyksen jäsenen kyselyoikeudesta ja yhdistyksen hallituksen (ja toiminnanjohtajan) vastausvelvollisuudesta yhdistyksen kokouksessa. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli puolet kannatti kaikkia yhdistyksiä koskevien kyselyoikeuden ja vastausvelvollisuuden säätämistä. Kysymykseen vastanneista seitsemäsosa vastusti kyselyoikeudesta ja vastausvelvollisuudesta säätämistä.²³ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella luokitelluissa vastaajaryhmissä vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti.

Kysymykseen vastanneista kymmenesosa rajaisi kyselyoikeuden ja vastausvelvollisuuden koskemaan tiettyjä yhdistyksiä,²⁴ kuten suuria yhdistyksiä tai liittoja, julkista rahoitusta saavia yhdistyksiä, merkittävää kaupallista toimintaa harjoittavia yhdistyksiä tai yhdistyksen huomattavaa rahaliikennettä/omaisuutta tai jäsenmaksuilla katettavaa taloutta (8 vastaajaa). Yksittäinen vastaaja mainitsi esimerkkinä potilasyhdistykset. Yksittäiset vastaajat rajaisivat mahdollisen kyselyoikeuden ja vastausvelvollisuuden piiriin kuuluviksi asioiksi päätettäviin asioihin liittyvät olennaiset kysymykset, taloushallinnolliset kysymykset, vuosikokouksessa käsiteltävät asiat ja asiat, joista on erikseen mainittu säännöissä ja kaikki muut paitsi liikesalaisuuksiin rinnastettavat asiat.

²³ Yhteensä 836 (98 %) vastaajaa, joista 55 % (463) kannatti ja 14 % (113) ei kannattanut kaikkia yhdistyksiä koskevien kyselyoikeuden ja vastausvelvollisuuden säätämistä. 21 % (178) ei osannut sanoa asiasta.

²⁴ 10 % (82 vastaajaa), joista 26 tarkensi avoimella tekstikentällä, millaisia yhdistyksiä kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus koskisivat.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa todettiin, että kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus eivät saisi johtaa yhdistystoiminnan rasittumiseen etenkin pienissä yhdistyksissä, sillä kyselyoikeudella saatettaisiin kuormittaa hallitusta ja toiminnanjohtajaa esimerkiksi esittämällä yhdentekeviä kysymyksiä tai vaatimalla salassa pidettäviä tietoja. Eräs vastaaja korosti toiminnantarkastajan roolia jäsenistön edustajana tässä yhteydessä.

Tiedon antaminen yhdistyksen tilintarkastajalle/toiminnantarkastajalle. Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö jäsenen yhdistyksen kokouksessa pyytämä tieto antaa yhdistyksen tilintarkastajalle/toiminnantarkastajalle, jos tiedon antamisesta jäsenelle aiheutuisi olennaista haittaa yhdistykselle. Enemmistö vastasi kysymykseen, ja heistä yli 2/3 kannatti ja alle kymmenesosa ei kannattanut tiedon antamista tilin- tai toiminnantarkastajalle kysymyksessä kuvatuin tavoin.²⁵

Verkkokeskustelussa mahdolliseen säännökseen kyselyoikeudesta ja vastausvelvollisuudesta suhtauduttiin pääosin myönteisesti, ja keskustelijat kokivat avoimuuden yleisesti tärkeäksi yhdistystoiminnassa.²⁶ Toisaalta laintasoisen kirjauksen tarpeellisuus kyseenalaistettiin, sillä toiminnan avoimuus liittyy yhdistyksen toiminta- ja menettelytapoihin. Keskustelussa todettiin, että laintasoisen kirjaus ei muuttaisi hyvää hallintotapaa noudattavien yhdistysten käytäntöjä, mutta takaisi avoimuuden vähimmäistason muissa yhdistyksissä. Keskustelussa pohdittiin, miten yksityiskohtaisesti kyselyoikeudesta tulisi säätää ja miten kyselyoikeus toteutettaisiin verkkokokouksessa.²⁷ Lisäksi todettiin, että sääntely vaatisi lisäselvitystä ja tarkempaa vaikutusten tarkastelua.²⁸

Keskustelua heräsi siitä, tarkoitetaanko tietojen antamisesta yhdistykselle aiheutuvalla haitalla yhdistyksen jäsenille vai ulkopuoliselle aiheutuvaa haittaa, josta yhdistys voi joutua vastuuseen. Keskustelussa huomautettiin, että yhdistyksen jäsenelle tai ulkopuoliselle aiheutuva haitta perustuu todennäköisesti ainoastaan henkilötietojen tai liikesalaisuuksien luvattomaan paljastamiseen, jotka voitaisiin hyväksyttävästi rajata tiedonantovelvollisuuden ulkopuolelle. Keskustelussa pohdittiin myös olennaisen haitan määritelmää ja sitä, kuka voi määritellä olennaisen haitan. Eräs keskustelija esitti, että yhdistyksen hallituksen tulisi määritellä olennainen haitta selkeiden kriteerien perus-

²⁵ Yhteensä 530 (62 %) vastaajaa, joista 67 % (354) kannatti, 8 % (44) ei kannattanut ja 25 % (132) ei osannut sanoa.

²⁶ Yhteensä 27 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

²⁷ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

²⁸ Palaute perustuu Rovaniemen 5.6. työpajaan.

teella. Keskustelussa tuotiin esille myös kyselyoikeuden ja vastausvelvollisuuden ulottaminen yhdistyksen omistamien ja hallinnoimien yhtiöiden toimintaan.²⁹ Keskustelussa todettiin, että nykyisen yhdistyslain mukainen moitekanne olisi liian raskas keino puuttua vastausvelvollisuuden täyttämättä jättämiseen, minkä vuoksi asia tulisi voida saattaa jonkun muun ulkopuolisen valvojan tahon kuin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

3.3 Yhdistyksen hallinto

3.3.1 Hyvä hallintotapa -suosituksen tai vastaavan ohjeen soveltaminen

Verkkokyselyssä selvitettiin yhdistyksen edustajilta, jäseniltä ja tarkastajilta, sovelletaanko heidän yhdistyksessään hyvä hallintotapa -suositusta tai vastaavaa ohjetta. Suurin osa vastasi kysymykseen, ja heistä 2/5 ilmoitti yhdistyksessään sovellettavan hyvän hallintotapa -suositusta tai vastaavaa ohjetta. Yli kolmasosa kysymykseen vastanneista ei osannut sanoa asiasta ja neljäsosa ilmoitti, että yhdistyksessä ei sovelleta hyvän hallintotapa -suositusta tai vastaavaa ohjetta.³⁰

Huomattava osa vastaajista ilmoitti avoimella tekstikentällä yhdistyksessä sovellettavan omaa johto-, talous- ja hallintosääntöä (38 vastaajaa) tai hyvää hallintotapaa³¹ (17) tai ”Yhdistysten Hyvä hallintotapa” -suositusta³² (17). Useat vastaajat ilmoittivat soveltavansa keskusjärjestöistä tai -liitoista jäsenyhdistyksille annettuja ohjeita ja julkaisuja (22 vastaajaa), kuten Olympiakomitean Päätä oikein –aineistoa, ja hallituksen työjärjestystä (6). Yksittäiset vastaajat viittasivat yhdistyksen sääntöihin, yleisiin kokouskäytäntöihin ja periaatteisiin (kuten avoimuus ja tasavertaisuus), maalaisjärjen käyttöön ja hyviin käytöstapoihin.³³

²⁹ Esimerkiksi osakeyhtiölaissa ja osuuskuntalaissa kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus yhtiökokouksessa tai osuuskunnan kokouksessa koskee yhtiön tai osuuskunnan taloudellista asemaa yleisemmin.

³⁰ Yhteensä 743 (87 %) vastaajaa, joista 41 % (305) ilmoitti yhdistyksessä sovellettavan hyvää hallintotapa -suositusta tai vastaavaa ohjetta. Heistä 25 % (185) ilmoitti, että yhdistyksessä ei sovelleta hyvää hallintotapa -suositusta tai vastaavaa ohjetta. Vastaajista 34 % (253) ei osannut sanoa asiasta.

³¹ Vastauksissa mainitun hyvän hallinnon käsitteestä ei voida sanoa, viitataanko sillä kyseiseen Hyvä hallintotapa -suositukseen.

³² SOSTE ry:n, Allianssi ry:n ja Valo ry:n (nykyisin Olympiakomitea) yhdessä vuonna 2015 laatima suositus yhdistyksille, https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/12/hh-opas_nettiin.pdf.

³³ Vastauksista ei käynyt ilmi, mistä näiden periaatteiden soveltaminen johdetaan. Verkkokeskustelussa eräs keskustelija totesi, että hyvän hallinnon periaatteita on johdettu lähinnä julkista valtaa koskevista säännöksistä.

Hyvä hallintotapa -suosituksen tai vastaavaan ohjeen soveltamisperusta. Hyvää hallintotapaa soveltavien yhdistysten edustajilta, jäseniltä ja tarkastajilta tiedusteltiin, mihin hyvä hallintotapa -suosituksen tai vastaavaan ohjeen soveltaminen perustuu. Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Yhteensä 286 vastaajaa (33 %) ilmoitti hyvä hallintotapa -suosituksen tai vastaavaan ohjeen soveltamisperusteen. Heistä 45 % (129 vastaajaa) ilmoitti soveltamisen perustuvan yhdistyksen hallituksen päätökseen, 42 % (121) yhdistyksen sääntöjen määräykseen, 18 % (143) vakiintuneeseen käytäntöön, ja 10 % (77) yhdistyksen kokouksen päätökseen. Vastaajista 3 % (8 vastaajaa) ei osannut sanoa, mihin soveltaminen perustuu.

3.3.2 Jäsenhakemusten ja eroilmoitusten delegointi hallitusta alemmalle tasolle

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö sallia yhdistyksen jäsenhakemusten ja eroilmoitusten hyväksymisen delegointi hallitusta alemmalle tasolle. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli puolet kannatti jäsenhakemusten ja eroilmoitusten hyväksymisen delegointia hallitusta alemmalle tasolle. Kysymykseen vastanneista noin 2/5 vastusti jäsenhakemusten ja eroilmoitusten delegointia hallitusta alemmalle tasolle.³⁴

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakoutuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä paitsi 101–200 jäsenen yhdistysten osalta, sillä kyseisessä vastaajaryhmässä ehdotus sai enemmän vastustusta kuin kannatusta.³⁵ Vastaajien roolin perusteella vastaukset jakoutuivat samansuuntaisesti lähes kaikissa vastaajaryhmissä paitsi yhdistysten jäsenten keskuudessa, jossa ehdotusta vastustettiin enemmän kuin kannatettiin.³⁶

3.3.3 Selvään erottamisperusteeseen perustuvan erottamisen delegointi hallitusta alemmalle tasolle

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö sallia selvään erottamisperusteeseen (esimerkiksi jäsenmaksun laiminlyöntiin) perustuvan erottamisen delegointi hallitusta alemmalle tasolle. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli puolet kannatti sel-

³⁴ Yhteensä 841 (98 %) vastaajaa, joista 53 % (442) kannatti, 41 % (346) ei kannattanut ja 6 % (53) ei osannut sanoa.

³⁵ Kysymykseen vastanneista 101–200 jäsenen yhdistysten edustajista 51 % (68) vastusti ja 44 % (59) kannatti ehdotusta.

³⁶ Yhdistyksen jäsenistä 46 % (26) vastusti ja 32 % (18) kannatti ehdotusta.

vään erottamisperusteeseen perustuvan erottamisen delegoimista. Lähes 2/5 kysymykseen vastanneista ei kannattanut erottamisen delegointia.³⁷ Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti. Vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä paitsi yhdistyksen hallituksen jäsenten osalta, sillä heidän keskuudessaan ehdotuksen vastustus ja kannatus jakautuivat tasan.³⁸

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa ehdotusta kannatettiin sillä edellytyksellä, että erottamisperusteet ovat selkeästi määriteltyjä. Toisaalta eräs vastaaja säilyttäisi uusien jäsenten hyväksymisen yhdistyksen hallituksella. Yksittäisenä ehdotuksena esitettiin yhdistyksestä erottamisen helpottamista selkeyttämällä muita kuin jäsenmaksun laiminlyöntiin liittyviä erottamisperusteita.

3.4 Järjestöt ja jäsenyhdistykset

3.4.1 Järjestön jäsenyhdistysten jäsenten osallistaminen järjestön päätöksentekoon

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestön jäsenyhdistysten jäsenten osallistaminen järjestön päätöksentekoon. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli 2/5 ei osannut sanoa asiasta. Kysymykseen vastanneista alle kolmasosa vastusti ja noin viidesosa kannatti jäsenyhdistysten osallistamista järjestön päätöksentekoon.³⁹

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella ehdotus sai enemmän kannatusta kuin vastustusta 1–10 jäsenen, 11–50 jäsenen, 5 001–10 000 jäsenen ja yli 50 000 jäsenen yhdistysten edustajien keskuudessa.⁴⁰ Muissa yhdistyksen tai järjestön koon perusteella luokitelluissa vastaajaryhmissä ehdotusta vastustettiin enemmän kuin kannatettiin. Vastaajien roolin perusteella ehdotus sai enemmän kannatusta kuin vastustusta yhdistyksen toimihenkilöiden ja yhdistyksen vapaaehtoisten keskuudessa.⁴¹ Muissa

³⁷ Yhteensä 840 (98 %) vastaajaa, joista 56 % (468) kannatti, 39 % (328) ei kannattanut ja 5 % (44) ei osannut sanoa.

³⁸ Hallituksen jäsenistä 47 % (153) vastusti ja kannatti ehdotusta.

³⁹ Yhteensä 831 (97 %) vastaajaa, joista 43 % (355) ei osannut sanoa, 30 % (251) vastusti ja 26 % (224) kannatti.

⁴⁰ 1–10 jäsenen yhdistysten edustajista 50 % (8), 11–50 jäsenen yhdistysten edustajista 36 % (26), 5 001–10 000 jäsenen yhdistysten edustajista 47 % (15) ja yli 50 000 jäsenen yhdistysten edustajista 39 % (17) kannatti ehdotusta.

⁴¹ Yhdistyksen toimihenkilöistä 34 % (51) ja yhdistystoiminnan vapaaehtoisista 29 % (5) kannatti ehdotusta.

vastaajien roolin perusteella luokitelluissa vastaajaryhmissä ehdotusta vastustettiin enemmän kuin kannatettiin.

130 vastaajaa tarkensi avoimella tekstikentällä, miten jäsenyhdistyksiä voitaisiin osallistaa järjestön päätöksentekoon. Useat vastaajat pitivät tärkeänä jäsenyhdistysten mahdollisuutta tuoda esille omat näkemyksensä päätöstenvalmistelussa ja -teossa (33 vastaajaa). Osallistamisen keinoiksi ehdotettiin jäsenäänestyksiä, -kyselyjä ja -aloitteita, suoraa päätöksentekoa ja jäsenyhdistysten näkemysten kartoittamista esimerkiksi toimikunta-, valiokunta- ja työryhmätyöskentelyllä. Erityisesti sähköistä osallistamista kannatettiin (17 vastaajaa). Moni ehdotti jäsenyhdistysten jäsenten läsnäolo-, tiedonsaanti-, puhe- tai aloiteoikeuksia järjestön kokouksissa (30 vastaajaa). Osa vastaajista jättäisi osallistamistavat järjestön säännöissä määriteltäviksi (13 vastaajaa), kun taas osa sallisi puhevaltaisen edustajan tai hallitusjäsenien osallistumisen kokouksiin (11). Osa vastaajista ehdotti, että järjestön jäsenyhdistykset voisivat osallistua järjestön päätöksentekoon merkittävimmissä asioissa ja linjauksissa tai asioissa, joilla on jäsenyhdistyksiin kohdistuvia vaikutuksia tai jotka on mainittu kokouskutsussa (8 vastaajaa).

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa järjestön jäsenyhdistyksen jäsenen osallistamisen järjestön päätöksentekoon katsottiin aiheuttavan tulkinnallisia tilanteita ja mahdollisuuden vaikuttaa liikaa järjestön päätöksentekoon. Toisaalta eräs vastaaja kannatti keskusjärjestön henkilöjäsenen äänestysoikeutta järjestön kokouksissa tai tietoa edustajan äänestyskäyttäytymisestä silloin, kun äänioikeutta käytetään edustajan välityksellä.

3.4.2 Järjestön jäsenyhdistyksen jäsenen oikeus järjestöä koskeviin tietoihin

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö yhdistyslaissa mahdollistaa järjestön jäsenyhdistyksen jäsenen oikeus järjestöä koskeviin tietoihin. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli 2/5 kannatti järjestön jäsenyhdistyksen jäsenten oikeutta kaikkiin järjestön jäsenyhdistykselle annettaviin tietoihin. Kysymykseen vastanneista yli viidesosa vastusti järjestön jäsenyhdistysten jäsenten tiedonsaantioikeutta järjestöä koskeviin tietoihin.⁴²

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä paitsi 10 001–50 000 jäsenen yhdistysten edustajien osalta, sillä kyseisessä vastaajaryhmässä ehdotus sai enemmän vastustusta kuin

⁴² Yhteensä 839 (98 %) vastaajaa, joista 41 % (346) kannatti, 21 % (179) ei kannattanut ja 27 % (225) ei osannut sanoa.

kannatusta.⁴³ Vastaaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

Kysymykseen vastanneista 11 % (89 vastaajaa) kannatti järjestön jäsenyhdistyksen jäsenten tiedonsaantioikeutta rajattuna tiettyihin tietoihin.⁴⁴ Useat vastaajat pitivät tiedonsaantioikeuden piiriin kuuluvina tietoina toiminnan kannalta merkityksellisiä ja yleisiä tietoja, kuten toimintasuunnitelmia ja -kertomuksia, kokousasiakirjoja ja järjestön talouteen liittyviä tietoja (25 vastaajaa). Osa vastaajista edellyttäisi tietojen olevan ennalta tai erikseen sovittuja taikka säännöissä määriteltyjä (11 vastaajaa), kun taas osa rajaisi tiedonsaantioikeuden ulkopuolelle arkaluonteiset tai salassa pidettävät tiedot sekä jäseniä koskevat henkilökohtaiset asiat, kuten henkilö- ja palkkatiedot (9). Muutammat vastaajat sisällyttäisivät tiedonsaantioikeuden piiriin järjestöä koskevat julkiset tiedot (2 vastaajaa), kaikkia jäseniä koskevat tiedot (3) tai jäsentä itseään koskevat tiedot (2). Kaksi vastaajaa edellyttäisi järjestöä koskevilla tiedoilla olevan jokin liittymä tai vaikutus jäsenyhdistyksen toimintaan.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa korostettiin tiedonsaannin tärkeyttä. Eräs vastaaja ehdotti, että järjestö voisi itse määritellä tiedonantotavan.

3.4.3 Järjestön vaikutusmahdollisuus yhdistyksen päätöksentekoon ja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestön vaikutusmahdollisuudet jäsenyhdistyksen päätöksentekoon sekä järjestön oikeus saada tietoja jäsenyhdistyksestä ja tarkastaa jäsenyhdistystä. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli 2/5 kannatti ja lähes kolmasosa vastusti järjestön vaikutusmahdollisuuksien ja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksien sallimista yhdistyslaissa.⁴⁵

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä paitsi 101–200 jäsenen ja 5 001–10 000 jäsenen yhdistys-

⁴³ Kysymykseen vastanneista 10 001–50 000 jäsenen yhdistysten edustajista 45 % (18) vastusti tiedonsaantioikeutta, ja 38 % (15) kannatti tiedonsaantioikeutta kaikkiin tietoihin ja rajattuihin tietoihin.

⁴⁴ Kyseisistä vastaajista 60 ilmoitti avoimella tekstikentällä tiedonsaantioikeuden piiriin kuuluvia tietoja.

⁴⁵ Yhteensä 830 (97 %) vastaajaa, joista 42 % (348) kannatti, 30 % (252) ei kannattanut ja 28 % (230) ei osannut sanoa.

ten edustajien osalta, sillä kyseisissä vastaajaryhmissä ehdotus sai enemmän vastustusta kuin kannatusta.⁴⁶ Vastaajien roolin perusteella luokitelluissa vastaajaryhmissä vastaukset jakoutuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

86 vastaajaa tarkensi avoimella tekstikentällä erilaisia toteuttamiskeinoja ja tilanteita, joissa järjestön olisi mahdollista vaikuttaa päätöksentekoon, saada tietoja tai tarkastaa jäsenyhdistystä. Monet vastaajat sallisivat järjestön vaikutusmahdollisuudet sekä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden järjestön sääntöjen, arvojen ja toimintatapojen noudattamisen osalta (15 vastaajaa) tai silloin, kun jäsenyhdistyksen epäillään toimivan vilpillisesti tai lainvastaisesti (10). Kaksi vastaajaa mainitsi jäsenyhdistyksen järjestöltä tai keskusjärjestöltä saaman taloudellisen tuen mahdolliseksi perusteeksi puuttua jäsenyhdistyksen toimintaan.

Tiedonsaantioikeuden piiriin kuuluvina tietoina mainittiin toimintakertomus- ja tilinpäätöstiedot, jäsenrekisterit ja jäsenmäärät (16 vastaajaa). Osa vastaajista huomautti, että asiasta tulisi säätää tarkkarajaisesti, vaikutusmahdollisuuden ja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden tulisi olla sääntömääräinen seikka ja järjestön tulisi voida puuttua jäsenyhdistyksen toimintaan vain poikkeustapauksissa (10 vastaajaa). Muutamat vastaajat sallisivat järjestölle oikeuden tarkastaa jäsenyhdistystä tai oikeuden nimetä oma toiminnantarkastaja jäsenyhdistyksilleen (8 vastaajaa). Neljä vastaajaa ehdotti vaikuttamisen keinoksi järjestön jäsenyhdistysten sääntöjen yhtenäistämistä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa todettiin, että järjestö vaikuttaa jäsenyhdistyksiin määrittämällä säännöt, ja järjestöjen ja jäsenyhdistysten tulisi voida itse määrittellä rakenteensa. Erään vastaajan mukaan yhdistyksen toiminnasta saadaan tietoja jo avustushakemusten edellyttämistä yksityiskohtaisista liitteistä. Toisaalta järjestön vaikutusmahdollisuus sekä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus lisäisivät avoimuutta järjestön sisällä.

⁴⁶ Kysymykseen vastanneista 101–200 jäsenen yhdistysten edustajista 35 % (46) ja 5 001–10 000 jäsenen yhdistysten edustajista 44 % (14) vastusti vaikuttamismahdollisuutta ja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta.

4 Yhdistyksen johto

4.1 Yhdistyksen toimielimet

4.1.1 Yksijäseninen hallitus

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, tulisiko sallia yksijäseninen hallitus. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä suurin osa vastusti yksijäsenistä hallitusta. Kysymykseen vastanneista lähes seitsemäsosa kannatti yksijäsenisen hallituksen sallimista.⁴⁷ Yksijäsenisen hallituksen sallimiseen suhtauduttiin kaikissa ikäryhmissä enimmäkseen kielteisesti.⁴⁸ Vastaajien roolin ja yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa yksijäsenisen hallituksen todettiin sopivan huonosti yhdistystoiminnan yhteisöllisyyteen. Toisaalta palautteessa toivottiin hallituksen päätösvaltaisuuden alarajan laskemista ja joustavuuden lisäämistä hallituksen jäsenmäärävaatimuksiin.

4.1.2 Hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuus

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö yhdistyslaissa nimenomaisesti säätää hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuudesta kaikkien jäsenten suostumuksella. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli 2/3 kannatti ja noin viidesosa ei kannattanut kaikkien jäsenten suostumuksella hallituksen jäsenten päätöksenteon vapaamuotoisuudesta säätämistä yhdistyslaissa.⁴⁹ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa huomautettiin hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuuden kuuluvan jo nykyiseen yhdistyskäytäntöön. Palautteessa tuotiin esille, että vapaamuotoisen päätöksenteon yhteydessä tehtyjen päätösten tulisi olla jälkikäteen todennettavissa.

⁴⁷ Yhteensä 837 (98 %) vastaajaa, joista 84 % (703) ei kannattanut, 13 % (105) kannatti ja 3 % (29) ei osannut sanoa.

⁴⁸ Kysymykseen vastanneista alle 31-vuotiaista 78 % (42), 31–64-vuotiaista 82 % (485) ja yli 64-vuotiaista 83 % (157) ei sallisi yksijäsenistä hallitusta.

⁴⁹ Yhteensä 833 (97 %) vastaajaa, joista 67 % (562) kannatti, 21 % (179) ei kannattanut ja 12 % (98) ei osannut sanoa.

Verkkokeskustelussa myönteistä suhtautumista hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuutta koskevaan säännökseen perusteltiin hallituksen tarpeella tehdä nopeitakin päätöksiä kokousten välillä ja hallituksen toiminnan joustavoittamisella.⁵⁰ Toisaalta vapaamuotoinen päätöksenteko voitaisiin rajata vähämerkityksisiin asioihin ja yhdistystä tai sen jäseniä sitomattomiin päätöksiin. Hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuudessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti päätösten luotettavaan dokumentointiin ja saatavuuteen, päätöksenteon avoimuuteen ja hallitusten jäsenten yhtäläisiin osallistumismahdollisuuksiin. Erityisesti päätösten kirjaamista pöytäkirjaan pidettiin luotettavuuden kannalta tärkeänä, minkä vuoksi keskustelussa pohdittiin myös pöytäkirjojen luotettavan tallentamisen teknistä toteutusta. Erään keskustelijan mukaan päätösten asianmukaisen dokumentoinnin tulisi koskea myös jaostoille ja toimikunnille delegoitua hallituksen toimivaltaan kuuluvaa päätöksentekoa. Vapaamuotoisen päätöksenteon muodoiksi keskustelussa ehdotettiin kehitys- tai virkistyspäiviä, jossa keskustelua voitaisiin käydä ilman yhdistyslain säännösten muodollisuutta.

4.1.3 Toimitusjohtaja-toimielin

Verkkokyselyssä toimitusjohtaja-toimielimen sallimista koskevaan kysymykseen vastasivat lähes kaikki. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:⁵¹

⁵⁰ Yhteensä 22 henkilöä osallistui tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

⁵¹ Yhteensä 835 (97 %) vastaajaa, joista 37 % (308) kannatti, 20 % (171) ei kannattanut, 25 % (209) ei osannut sanoa ja 18 % (147) kannatti tietyt tunnusmerkit täyttävissä yhdistyksissä sääntömääräyksen perusteella.

Vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa iän, yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolien perusteella luokitelluissa vastaajaryhmissä.

Yhteensä 86 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä tunnusmerkkejä yhdistyksille, joissa toimitusjohtaja-toimielin voitaisiin sallia. Suurin osa sallisi toimitusjohtaja-toimielimen merkittävää taloudellista toimintaa, liiketoimintaa tai palvelutuotantoa harjoittavissa yhdistyksissä (55 vastaajaa). Taloudellisen toiminnan volyyymiä mitattaisiin kyseisten vastaajien mukaan pääasiallisesti liikevaihdolla, mutta myös henkilöstömäärällä tai yhdistyksen jäsenmäärällä. Kaksi vastaajaa esitti, että yhdistyksen liikevaihdon tulisi ylittää esimerkiksi 50 000 tai 250 000 euroa. Muita tunnusmerkkejä olivat yhdistyksen koko jäsenmäärän perusteella (10 vastaajaa) ja työnantajana toimivat yhdistykset (5). Osa vastaajista esitti tarkemmin määrittelemättömänä kriteerinä toiminnan laajuuden (4 vastaajaa). Kaksi vastaajaa sallisi toimitusjohtaja-toimielimen yhdistysten tarpeiden mukaan. Kaksi vastaajaa mainitsi esimerkkeinä sote-alalla toimivan yhdistyksen ja kaksi vastaajaa urheiluseuran.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa luottamuksenvaraista toimitusjohtajaa ei pidetty sopivana hankemalliseen yhdistystoimintaan muilta osin kapealla yhdistystoiminnan alalla. Toisaalta toimitusjohtaja-toimielimen nähtiin vastaavan ammattitaitoisten hallituksen jäsenien puutteeseen. Erään vastaajan mukaan muita yhteisöläkeja vastaava toimitusjohtaja-toimielin voisi edistää hyvää hallintokäytäntöä ja hallinnon toimivuutta yhdistyksissä. Jos toimitusjohtaja-toimielin sallittaisiin yhdistyksissä, toimitusjohtajan rooli, vastuut ja velvollisuudet tulisi ilmaista selkeästi. Eräs vastaaja ehdotti toiminnanjohtajan aseman muuttamista toimitusjohtajan asemaa vastaavaksi.

Verkkokeskustelussa toimitusjohtaja-toimielimen nähtiin selkeyttävän yhdistyksen rakennetta ja vastuun jakautumista, helpottavan yhdistyksen päivittäisen hallinnon järjestämistä ja kohtuullistavan hallituksen jäsenten vastuuta.⁵² Toisaalta toimitusjohtaja olisi tarpeellinen esimerkiksi vain liikevaihdolla mitattuna suurissa yhdistyksissä, minkä vuoksi eräs keskustelija ehdotti työntekijä- ja liikevaihtokynnyksen asettamista toimitusjohtaja-toimielimen käyttöönotolle. Keskusteluun osallistuneet työryhmän jäsenet pitivät kyseenalaisena sitä, että laajaa liiketoimintaa harjoittavassa yhdistyksessä ei voi olla toimitusjohtajaa toisin kuin esimerkiksi säätiössä.

Ehdotuksen perustelut hallituksen toimivallan ja yhdistyksen toimintatapojen säilyttämisestä ja hallituksen jäsenen vastuun kanssa samoihin periaatteisiin perustuva toimitusjohtajan vastuu saivat kannatusta.⁵³ Kyseinen toimitusjohtajan vastuu edellyttäisi

⁵² Yhteensä 21 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

⁵³ Ks. liitteen 2 toimitusjohtaja-toimielimen ehdotuksen perustelut 6 ja 7. Edellistä ehdotusta kannatti tykkäysten perusteella kahdeksan henkilöä ja jälkimmäistä kuusi henkilöä.

erään keskustelijan mukaan kuitenkin toimitusjohtajan oikeutta ilmoittaa eriävä mielipiteensä hallituksen päätöksestä.⁵⁴ Toimitusjohtajan toiminnanjohtajaa heikompaan irtisanomissuojaa ei pidetty ongelmallisena, sillä se mahdollistaisi toiminnan sujuvuuden erimielisyyksistä huolimatta. Toisaalta erään keskustelijan mukaan toimitusjohtajaa tulisi suojata siten, hallituksen jäsenet kollektiivisesti valitsisivat ja tarvittaessa erottaisivat toimitusjohtajan.

Verkkokeskustelussa pohdittiin kollektiivisen hallituksen vastuun ulkoistamista, sen yhdistyslain hengen mukaisuutta sekä toimitusjohtajan myötä tapahtuvia mahdollisia muutoksia toiminnan avoimuudessa, vallanjaossa ja yhdessä toimimisen luonteessa.⁵⁵ Samalla huomautettiin, että toiminnanjohtaja voi jo nyt olla vaikutusvaltaisessa asemassa, vaikka hänen asemansa ei ole luottamuksenvarainen. Erään keskustelijan mukaan kollektiivisen hallituksen vastuun ulkoistaminen ei olisi lain hengen mukaista.⁵⁶

Toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuun perusteet. Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuun perusteiden olla samat kuin hallituksen jäsenen vastuun. Kyselyyn vastanneista yli puolet vastasi kysymykseen, ja heistä suurin osa kannatti ja alle kymmenesosa ei kannattanut toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuun perustamista samoihin perusteisiin kuin hallituksen jäsenen vastuuta.⁵⁷ Yhdistyksen tai järjestön koon sekä vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti.

4.1.4 Esteellisyysääntely

Verkkokyselyssä kartoitettiin tarvetta tarkistaa yhdistyslain esteellisyysääntelyä esimerkiksi säätiölain suuntaisesti. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli puolet piti ja lähes neljäsosa ei pitänyt tarpeellisena tarkistaa yhdistyslain esteellisyysääntelyä esimerkiksi säätiölain suuntaisesti.⁵⁸ Yhdistyksen tai järjestön koon sekä vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti.

⁵⁴ Esimerkiksi osakeyhtiölain ja osuuskuntalain mukaan hallituksen jäsenellä ja toimitusjohtajalla on oikeus saada eriävä mielipiteensä hallituksen pöytäkirjaan.

⁵⁵ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

⁵⁶ Jos mahdollinen yhdistyslain säännös mukailisi muita yhteisölakeja, hallitus ei voisi ulkoistaa valvontavastuutaan. Tällöin toimitusjohtaja olisi vastuussa vain yhdistyksen päivittäisestä toiminnasta hallituksen valvonnassa.

⁵⁷ Yhteensä 440 (51 %) vastaajaa, joista 85 % (373) kannatti, 8 % (34) ei kannattanut ja 7 % (33) ei osannut sanoa.

⁵⁸ Yhteensä 831 (97 %) vastaajaa, joista 57 % (473) kannatti, 23 % (195) ei kannattanut ja 20 % (163) ei osannut sanoa.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa todettiin esteellisyssäntelyn aiheuttavan ongelmia pienten yhdistysten hallitusten päätösvaltaisuuteen, sillä esteellisyys syntyisi pienissä yhdistyksissä helpommin kuin isoissa. Eräs vastaaja toivoi selkeämpää muotoilua hallituksen jäsenen tai toimihenkilön esteellisyydestä.

Verkkokeskustelussa ehdotusta kannattaneet keskustelijat katsoivat säätiölakia mukailevan esteellisyssäntelyn lisäävän hallituksen päätöksenteon legitimitettä ja luotettavuutta sekä helpottavan esteellisyyden tunnistamista.⁵⁹ Yhdistyslain yhdenmukaistamista muuta yhteisöainsäädäntöä, kuten säätiölakia vastaavaksi ei pidetty ongelmallisena. Keskustelijoiden mielipiteet jakoutuivat sen osalta, vaikeuttaisiko hallituksen jäsenen esteellisyys ja siitä säätäminen hallituksen päätöksentekoa erityisesti pienissä yhdistyksissä. Pienissä yhdistyksissä hallituksen jäsenen esteellisyyden aiheuttama päätösvallan puuttuminen voitaisiin kuitenkin ratkaista siirtämällä kyseinen asia yhdistyksen kokouksen päätettäväksi. Eräs keskustelija huomautti, että esteellisyssäntelyn tulisi ulottua myös toimielimiin, joille on delegoitu hallituksen toimivaltaan kuuluvia asioita, eikä sen tulisi estää hallituksen jäsenen päätöksentekoa toiminnan periaatteisiin liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi hallituksen jäsenen olennaisen edun määrittely on ongelmallista tilanteessa, jossa etu kohdistuu esimerkiksi hallituksen jäsenen omaan seuraan.

4.2 Järjestöt ja jäsenyhdistykset

4.2.1 Järjestön tiedonsaanti jäsenyhdistyksen hallitusasioista

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö yhdistyslaissa säännellä järjestön tiedonsaantia jäsenyhdistyksen hallitusasioista.⁶⁰ Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja järjestön tiedonsaannin sääntelemistä jäsenyhdistyksen hallitusasioista vastustettiin lähes yhtä paljon kuin kannatettiin.⁶¹

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakoutuivat lähes kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti paitsi suurehkojen yhdistysten edustajien osalta. 201–1000 jäsenen yhdistysten, 5001–10 000 jäsenen yhdistysten ja yli 50 000 jäsenen yhdistysten edustajien keskuudessa järjestön tiedonsaantioikeus sai enemmän

⁵⁹ Yhteensä 19 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

⁶⁰ Käyttöönotto edellyttäisi sääntömääräystä jäsenyhdistyksessä.

⁶¹ Yhteensä 821 (96 %) vastaajaa, joista 34 % (276) kannatti, 31 % (254) vastusti ja 35 % (291) ei osannut sanoa.

kannatusta kuin vastustusta. 1001–5000 jäsenen yhdistyksissä kannatus ja vastustus jakautuivat tasan.⁶² Vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti paitsi toiminnanjohtajien keskuudessa, jossa järjestön tiedonsaannista säättäminen sai enemmän vastustusta kuin kannatusta.⁶³

Yhteensä 39 vastaajaa tarkensi avoimella tekstikentällä, miten järjestön tiedonsaantia jäsenyhdistyksen hallitusasioista tulisi säännellä. Järjestön tiedonsaantia tulisi säännellä tiedottamalla päätöksistä automaattisesti tai pyydettyäessä (6 vastaajaa), antamalla kokouspöytäkirjat tiedoksi (5) tai oikeudella toimittaa toiminnantarkastus (4). Osa vastaajista rajaisi järjestön tiedonsaannin jäsenyhdistyksen hallitusasioista tilanteisiin, joissa järjestöllä on syytä epäillä yhdistyksen toiminnan olevan sääntöjen vastaista tai yhdistyksen toiminnassa esiintyvän väärinkäytöksiä (5 vastaajaa). Kaksi vastaajaa ulottaisi järjestön tiedonsaannin jäsenyhdistyksen saaman taloudellisen tuen käyttöön ja viisi vastaajaa hallituksen päätöksiin etenkin taloudellisissa asioissa. Kolme vastaajaa jättäisi asian yhdistyksen säännöissä määrättäväksi.

4.2.2 Järjestön mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen hallituksen jäsen

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestölle mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen hallituksen jäsen.⁶⁴ Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä puolet vastusti ja alle kolmasosa kannatti järjestön mahdollisuutta valita jäsenyhdistyksen hallituksen jäsen.⁶⁵

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä paitsi 1–10 jäsenen yhdistysten edustajissa, sillä heidän keskuudessaan kannatus ja vastustus jakautuivat tasan.⁶⁶ Vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

⁶² Kysymykseen vastanneista 201–1000 jäsenen yhdistysten edustajista 30 % (75), 5001–10 000 jäsenen yhdistysten edustajista 41 % (13) ja yli 50 000 jäsenen yhdistysten edustajista 39 % (17) kannatti tiedonsaannista säättämistä. 1001–5000 jäsenen yhdistyksissä 35 % (26) kannatti ja vastusti tiedonsaannista säättämistä.

⁶³ Kysymykseen vastanneista toiminnanjohtajista 37 % (53) vastusti tiedonsaannista säättämistä.

⁶⁴ Käyttöönotto edellyttäisi sääntömääräystä jäsenyhdistyksessä.

⁶⁵ Yhteensä 826 (96 %) vastaajaa, joista 50 % (411) ei kannattanut, 29 % (242) kannatti ja 21 % (173) ei osannut sanoa.

⁶⁶ Kysymykseen vastanneista 1–10 jäsenen edustajista 31 % (5) kannatti ja vastusti mahdollisuutta valita yhdistyksen hallituksen jäsen.

4.2.3 Järjestön mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen tilintarkastaja tai toiminnantarkastaja

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestölle mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen tilintarkastaja tai toiminnantarkastaja.⁶⁷ Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja järjestön mahdollisuutta valita jäsenyhdistyksen tilin- tai toiminnantarkastaja vastustettiin lähes yhtä paljon kuin kannatettiin.⁶⁸

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella järjestön mahdollisuutta valita jäsenyhdistyksen tilin- tai toiminnantarkastaja vastustettiin enemmän kuin kannatettiin kaikissa vastaajaryhmissä paitsi 1–10 jäsenen, 11–50 jäsenen ja 5001–10 000 jäsenen yhdistysten edustajien joukossa.⁶⁹ Sen sijaan vastaajien roolin perusteella sitä kannatettiin enemmän kuin vastustettiin lähes kaikissa vastaajaryhmissä paitsi hallitusten jäsenten ja toiminnanjohtajien keskuudessa.⁷⁰

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa jäsenyhdistysten autonomiaan puuttumiseen suhtauduttiin pidättyväisesti. Vastaajat esittivät, että järjestö voisi ohjata jäsenyhdistyksiä erilaisilla ohjeistuksilla, tehdä yhteistyötä jäsenyhdistysten kanssa tai osallistua jäsenyhdistyksen toimintaan sen suostumuksella. Järjestö voisi esimerkiksi ehdottaa jäsenyhdistykselle tilin- tai toiminnantarkastajia tai käyttää viimesijaista päätösvaltaa jäsenyhdistyksessä, jos jäsenyhdistys pyrkisi toimimaan järjestön etujen vastaisesti. Eräs vastaaja sallisi järjestölle mahdollisuuden valita jäsenyhdistyksen hallituksen jäsenen tai tilin- tai toiminnantarkastajan, jos yhdistyksen toiminnassa epäillään tapahtuvan väärinkäytöksiä.

Verkkokeskustelussa tuotiin muuna ehdotuksena esille, että keskusjärjestöjen valtaa jäsenjärjestöihin ei tule lisätä, mutta jäsenjärjestöjen valtaa suhteessa keskusjärjestöön voitaisiin lisätä.⁷¹

⁶⁷ Käyttöönotto edellyttäisi sääntömääräystä jäsenyhdistyksessä.

⁶⁸ Yhteensä 826 (96 %) vastaajaa, joista 42 % (347) kannatti, 41 % (339) ei kannattanut ja 17 % (140) ei osannut sanoa.

⁶⁹ Kysymykseen vastanneista 1–10 jäsenen yhdistysten edustajista 50 % (8), 11–50 jäsenen yhdistysten edustajista 47 % (34) ja 5 001–10 000 jäsenen yhdistysten edustajista 44 % (14) kannatti järjestön mahdollisuutta valita jäsenyhdistyksen tilin- tai toiminnantarkastaja.

⁷⁰ Kysymykseen vastanneista hallituksen jäsenistä 44 % (144) ja toiminnanjohtajista 41 % (59) vastusti järjestön mahdollisuutta valita jäsenyhdistyksen tilin- tai toiminnantarkastaja.

⁷¹ Ehdotus sai tykkäysten perusteella kolmen henkilön kannatuksen.

5 Talouden raportointi ja tarkastus

5.1 Kirjanpito

5.1.1 Kirjanpitovelvoitteiden keventäminen pienten yhdistysten osalta

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, riittäisikö kaikkein pienimmille yhdistyksille kirjanpitolain mukaisen kirjanpidon sijaan velvollisuus tulojen ja menojen dokumentointiin (ja säilyttämiseen vähintään 5 vuotta).⁷² Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä suurin osa piti velvollisuutta tulojen ja menojen dokumentointiin riittävänä kaikkein pienimmille yhdistyksille.⁷³ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti.

5.1.2 Pienen yhdistyksen tunnusmerkit

Verkkokyselyssä kysyttiin, miten ”pienemmän yhdistyksen” tunnusmerkit pitäisi määrittellä. Yhteensä 464 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä pienemmän yhdistyksen tunnusmerkkejä. Suurin osa vastaajista määritteli pienen yhdistyksen jäsenmäärän (175 vastaajaa) tai liikevaihdon (80) perusteella. Vastauksissa tarkat jäsenten lukumäärät vaihtelivat alle kymmenestä jäsenestä alle 1 000 jäseneen, ja vuosittaisen liikevaihdon raja alle 1 000 eurosta 100 000 euroon. Useat vastaajat esittivät tunnusmerkeiksi muita taloudellisia indikaattoreita, kuten tasetta, tuloslaskelmaa tai budjettia sekä yleisesti taloudellisen toiminnan laajuutta (89 vastaajaa). Vastauksissa ehdotettiin myös esimerkiksi yhdistyksen tuloille ja/tai menoille asetettua tiettyä euromääräistä rajaa⁷⁴ (35 vastaajaa).

Pienen yhdistyksen tunnusmerkit voitaisiin määrittellä myös yhdistyksen toiminnan tyyppin ja aktiivisuuden perusteella (18 vastaajaa) tai elinkeinotoiminnan vero- ja arvonsäverovelvollisuuden perusteiden mukaisesti (5). Osa vastaajista määritteli pienen yhdistyksen yhdistyksenä, jolla ei ole palkattua henkilökuntaa (19 vastaajaa) tai yleishyödyllisenä yhdistyksenä, jonka tulot tai jäsenmäärä alittavat tietyn vastauksissa

⁷² Lisäedellytyksenä olisi, että dokumentoinnista voi nopeasti, luotettavasti ja edullisesti koota esimerkiksi tuen käyttöä, rahoitusta, verotusta, yhdistyksen purku- tai konkurssimenettelyä tai esitutkintaa varten tarvittavan raportin yhdistyksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

⁷³ Yhteensä 839 (98 %) vastaajaa, joista 82 % (691) kannatti, 12 % (100) ei kannattanut ja 6 % (48) ei osannut sanoa.

⁷⁴ Kaikissa vastauksissa ei tarkennettu, mihin euromääräinen raja-arvo kohdistuisi.

määrittelemättömän raja-arvon (6 vastaajaa). Yksittäiset vastaajat määrittelisivät pienen yhdistyksen sen toimialueen perusteella, jolloin esimerkiksi paikalliset yhdistykset olisivat pieniä yhdistyksiä (4 vastaajaa).

5.1.3 Tulojen ja menojen dokumentointivelvollisuuden piiri

Verkkokyselyssä kysyttiin, tulisiko kevyemmän tulojen ja menojen dokumentointivelvollisuuden koskea kaikkia vai vain tietyn euromäärän ylittäviä tuloja ja menoja (laskien samaan tapahtumaan sisältyvät tulot ja menot yhteen). Suurin osa vastasi kysymykseen, ja heistä lähes $\frac{3}{4}$ kannatti kaikkien tulojen ja menojen dokumentointia.⁷⁵ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti.

Yli viidesosa kysymykseen vastanneista kannatti vain tietyn euromäärän ylittävien tulojen ja menojen dokumentointia.⁷⁶ Heistä 85 määritteli avoimella tekstikentällä kyseisen raja-arvon. Lähes kaikki ilmoittivat raja-arvoksi tarkkoja euromääriä, joiden keskiarvo oli noin 9 000 euroa (83 vastaajaa). Summat vaihtelivat viidestä eurosta 100 000 euroon. Kaksi vastaajaa ilmoitti raja-arvoksi muutama sata euroa ja muutama tuhat euroa.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa tulojen ja menojen dokumentointia pidettiin tarpeellisena taloudellisten väärinkäytösten estämiseksi. Pienten yhdistysten osalta ehdotettiin velvollisuutta kaikkien tulojen ja menojen dokumentointiin ja mahdollisuutta pelkän käteiskassan ylläpitoon. Eräs vastaaja esitti, että yhdistysten varainhankinnan tulisi olla täysin dokumentointi- ja verovapaata 100 000 euroon asti vuodessa. Toisen vastaajan mukaan kirjanpitolain mukainen kirjanpitovelvollisuus ja tilintarkastaja tulisi olla yhdistyksillä, joiden toimintaan liittyy julkisen vallan käyttöä tai julkista rahoitusta. Kolmannen vastaajan mukaan alle 15 000 euron taseen loppusumman yhdistyksissä riittäisivät tiliotteiden seuranta ja jäsenten tarkastamisoikeus. Muina yksittäisinä ehdotuksina esitettiin yleistä verkossa saatavilla olevaa taulukkopohjaa tulojen ja menojen dokumentointiin, tavallisen tuloslaskelman laatimista ja tilikauden pidentämistä esimerkiksi kahteen vuoteen. Kaksi vastaajaa esitti, että kaikkien tai vähintään keskikokoisten yhdistysten tilinpäätökset tulisi rekisteröidä avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi.

⁷⁵ Yhteensä 665 (78 %) vastaajaa, joista 71 % (474) kannatti ja 7 % (47) ei osannut sanoa.

⁷⁶ 22 % (144) vastaajaa.

5.2 Tilin- ja toiminnantarkastus

5.2.1 Yhdistyksen tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvot

Verkkokyselyssä selvitettiin, tulisiko yhdistyksen tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoja nostaa, säilyttää ennallaan vai laskea. Suurin osa vastasi kysymykseen, ja heistä lähes 4/5 kannatti yhdistyksen tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen säilyttämistä ennallaan. Yli seitsemäsosa kysymykseen vastanneista kannatti raja-arvojen nostamista ja alle kymmenesosa niiden laskemista.⁷⁷ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti.

Yhteensä 44 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä, miten tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoja tulisi nostaa tai laskea. Vastauksissa ehdotettiin muutoksia sekä yksittäisiin että kaikkiin tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoihin.⁷⁸ Taseen loppusummaa koskevaa raja-arvoa ehdotettiin nostettavan yli 150 000 euron ja 500 000 euron välille (6 vastaajaa). Liikevaihtoa ehdotettiin nostettavan 300 000 euron ja 500 000 euron välille (4 vastaajaa). Yhdistyksen palvelussa olevien henkilöiden raja-arvoa ehdotettiin nostettavaksi yli viiteen henkilöön (4 vastaajaa). Osa vastaajista ehdotti kaikkien tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen tai taseen ja liikevaihdon nostamista puolitoistai kaksinkertaisiksi (8 vastaajaa). Osa vastaajista taas esitti, että raja-arvoja tulisi nostaa kansainvälistä tai eurooppalaista keskiarvoa vastaaviksi (6 vastaajaa).

Raja-arvojen laskemista kannattaneet vastaajat laskisivat taseen loppusumman raja-arvon 30 000 tai 50 000 euroon ja liikevaihdon 5 000, 50 000 tai 100 000 euroon (5 vastaajaa). Palveluksessa olevien henkilöiden määrää voitaisiin laskea kahteen henkilöön (2 vastaajaa). Yksittäisen vastaajan mukaan kyseisestä raja-arvosta voitaisiin luopua kokonaan. Toisaalta erään vastaajan mukaan tilintarkastusvelvollisuus voisi syntyä, kun yksikin tilintarkastuslain edellytyksistä täyttyy.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa esitettiin yksittäisenä ehdotuksena kansallista yhdistyksille jaettavien avustusten raja-arvoa, jonka ylittyessä yhdistyksen rahoittaja voisi vaatia tilintarkastuskertomuksen esittämistä. Toinen vastaaja ehdotti, että avustus- ja hankehakemuksissa otettaisiin huomioon tilintarkastusvelvollisuuden edellytykset siten, että pieniltä yhdistyksiltä ei vaadittaisi toiminnantarkastuslausunnon tai

⁷⁷ Yhteensä 783 (91 %) vastaajaa, joista 79 % (621) kannatti raja-arvojen säilyttämistä ennallaan, 15 % (114) niiden nostamista ja 6 % (48) niiden laskemista.

⁷⁸ Vastausten joukossa oli vastauksia, joissa monivalintaan ja avoimeen vastauskenttään annetut vastaukset olivat ristiriidassa keskenään. Vastauksina oli myös annettu yksittäisiä lukuja, joista ei voi päätellä, mihin tilintarkastusvelvollisuuden edellytykseen luvulla viitattiin.

tilinpäätöksen esittämistä. Käytännössä yhdistyksen rahoittajat pyytävät yhdistykseltä tilintarkastusta vastaavia raportteja, vaikka yhdistyksellä ei olisi lain nojalla tilintarkastusvelvollisuutta.⁷⁹ Eräs vastaaja esitti, että tilintarkastusvelvollisuuden arvioinnissa tulisi ottaa paremmin huomioon yhdistyksen toiminta kokonaisuudessaan, jolloin tilintarkastusvelvollisuuteen vaikuttaisivat esimerkiksi yhdistyksen toiminnan aktiivisuus ja rahoituksen määrä. Lisäksi tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen muuttamisen osalta tulisi ottaa huomioon työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän kevyempää tarkastusta koskevan selvityksen tulokset.⁸⁰

5.2.2 Toiminnantarkastusvelvollisuudesta luopumisen yhdistyksissä, joissa ei ole tilintarkastajaa

Verkkokyselyssä kysyttiin, voisiko toiminnantarkastusvelvollisuudesta luopua yhdistyksissä, joilla ei ole tilintarkastajaa. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä lähes puolet vastusti toiminnantarkastusvelvollisuudesta luopumista yhdistyksissä, joilla ei ole tilintarkastajaa. Yli 2/5 kysymykseen vastanneista kannatti tilintarkastusvelvollisuudesta luopumista yhdistyksissä, joilla ei ole tilintarkastajaa.⁸¹

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä paitsi pienten, alle 50 jäsenen yhdistysten edustajien osalta, sillä heidän keskuudessaan ehdotus sai enemmän kannatusta kuin vastustusta.⁸² Vastaajien roolin perusteella toiminnantarkastusvelvollisuudesta luopuminen sai enemmän kannatusta kuin vastustusta toiminnanjohtajien ja yhdistystoiminnan vapaaehtoisten keskuudessa.⁸³

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa toiminnantarkastusta pidettiin toisaalta tärkeänä yhdistystoiminnan valvonnan kannalta, mutta myös vähämerkityksisenä sen pintapuolisuuden vuoksi. Yksittäisenä ehdotuksena esitettiin, että toiminnantarkastusvelvollisuudesta voitaisiin luopua pienissä yhdistyksissä, joilla ei ole liikevaihtoa tai että toiminnantarkastajasta luovuttaessa jäsenillä olisi oikeus tutustua yhdistyksen kirjanpitoon tai oikeus tarkastaa sitä yhdistyksen kokouksessa. Erään vastaajan mukaan tilintarkastusvelvollisessa yhdistyksessä ei välttämättä tarvittaisi toiminnantarkastusta,

⁷⁹ Perustuvatko vastaajien esittämät pienet raja-arvot esimerkiksi rahoittajien vaatimuksiin?

⁸⁰ Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman kevyemmän tilintarkastuksen käyttöönottoa valmistelevan työryhmän toimikausi on 1.3.2019–29.2.2020.

⁸¹ Yhteensä 832 (97 %) vastaajaa, joista 45 % (375) vastusti, 42 % (351) kannatti ja 13 % (106) ei osannut sanoa.

⁸² Kysymykseen vastanneista 1–10 jäsenen yhdistystä edustavista 81 % (13) ja 11–50 jäsenen yhdistystä edustavista 58 % (42) kannatti toiminnantarkastuksesta luopumista, jos yhdistyksellä ei ole tilintarkastajaa.

⁸³ Kysymykseen vastanneista toiminnanjohtajista 45 % (65) ja yhdistystoiminnan vapaaehtoisista 59 % (10) kannattivat toiminnantarkastuksesta luopumista, jos yhdistyksellä ei ole tilintarkastajaa.

ja toiminnantarkastusvelvolliselle yhdistykselle riittäisi yksi toiminnantarkastaja. Eräs vastaaja totesi, että toiminnantarkastajalla ei usein ole tarvittavaa koulutusta tai tietämystä toiminnantarkastuksessa huomioon otettavista seikoista. Palautteessa toivottiin lakiin yksityiskohtaisempia säännöksiä toiminnantarkastajan roolista, toiminnantarkastuksen toteuttamisesta ja tilin- ja toiminnantarkastajien esteellisyydestä. Palautteessa ehdotettiin myös, että PRH voisi ylläpitää toiminnantarkastajista yhteystietoluetteloa tai tarjota alustan yhdistysten toiminnantarkastuksen dokumenteille ja arkistoinnille.

5.2.3 Yhdistyslakiin säännös jäsenen oikeudesta tutustua yhdistyksen asiakirjoihin

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, pitäisikö laissa säätää jäsenten oikeudesta tutustua yhdistyksen kirjanpitoon, pöytäkirjoihin jne. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä yli puolet kannatti säännöstä yhdistyksen sääntöihin tai päätökseen perustuvasta jäsenten tutustumisoikeudesta. Yli viidesosa kysymykseen vastanneista kannatti yleistä säännöstä tutustumisoikeudesta ja lähes viidesosa vastusti jäsenen tutustumisoikeudesta säätämistä laissa.⁸⁴ Yhdistyksen tai järjestön koon ja vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa tutustumisoikeuden nähtiin lisäävän yhdistystoiminnan avoimuutta jäsenten keskuudessa. Erityisesti jäsenten oikeutta tutustua yhdistyksen tilinpäätökseen pidettiin tärkeänä. Eräs vastaaja piti säännöstä tai ohjeistusta tutustumisoikeudesta perusteltuna, sillä järjestöjen ja yhdistysten tiedonhallintakäytännöt ovat vaihtelevia.⁸⁵ Toisaalta tutustumisoikeuden nähtiin luovan mahdollisuuden aiheuttaa haittaa yhdistykselle. Kaksi vastaajaa ehdotti toiminnantarkastuksen korvaamista jäsenten tutustumisoikeudella. Yksittäisenä ehdotuksena tuotiin esille, että yhdistystoiminnan asiakirjat olisivat lähtökohtaisesti julkisia jäsenille, mutta julkisuudesta voitaisiin poiketa laissa määriteltyjen perusteiden, esimerkiksi henkilötietojen tai salassa pidettävien tietojen perusteella. Erään vastaajan mukaan jäsenistölle julkinen tilinpäätös olisi erityisen hyödyllinen esimerkiksi silloin, kun yhdistys omistaa liiketoimintaa harjoittavan yhtiön. Toisaalta kaksi vastaajaa ei pitänyt pelkästään yhdistysten asiakirjojen julkisuutta riittävänä keinona antaa jäsenelle riittävästi tietoa.

⁸⁴ Yhteensä 832 (97 %) vastaajaa, joista 51 % (423) kannatti sääntöjen ja päätöksen perusteella toteutettavan tutustumisoikeuden säätämistä ja 23 % (193) tutustumisoikeudesta yleisesti säätämistä laissa. 18 % (147) ei kannattanut tutustumisoikeudesta säätämistä laissa, ja 8 % (69) ei osannut sanoa asiasta.

⁸⁵ Muut tutustumisoikeutta kommentoineet vastaajat eivät tarkentaneet, tulisiko tutustumisoikeudesta säätää laissa.

6 Yhdistyksen rakennemuutokset

6.1 Yhdistyksen rekisteristä poistamisen tai purkamisen helpottaminen

Verkkokyselyssä selvitettiin, onko yhdistyksen poistamista rekisteristä ja/tai yhdistyksen purkamista tarvetta helpottaa. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä lähes puolet piti ja lähes kolmasosa ei pitänyt rekisteristä poistamisen ja/tai yhdistyksen purkamisen helpottamista tarpeellisena.⁸⁶

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakoutuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä. Vastaajien roolin perusteella vastaukset jakoutuivat kaikissa vastaajaryhmissä samansuuntaisesti paitsi yhdistysten jäsenten osalta, sillä heidän keskuudessaan rekisteristä poistamisen tai purkamisen helpottaminen sai enemmän vastustusta kuin kannatusta.⁸⁷

Yhteensä 58 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä, miten yhdistyksen poistamista rekisteristä ja/tai purkamista tulisi helpottaa. Useat vastaajat ehdottivat vanhojen, toimintansa lopettaneiden tai tietyn määräajan passiivisena olleiden yhdistysten lopettamisen helpottamista (15 vastaajaa). Esimerkkinä vastauksissa mainittiin, että kolmen, viiden tai kymmenen vuoden tauko yhdistyksen toiminnassa olisi peruste yhdistyksen helpommalle rekisteristä poistamiselle ja purkamiselle. Määräajan päätyttyä yhdistys voisi purkautua esimerkiksi yhdellä purkautumiskokouksella tai yhdistyksen viimeisimmän hallituksen jäsenen pyynnöstä. Kolme vastaajaa huomautti, että yhdistyksen tulisi voida purkautua ja/tai poistua rekisteristä, vaikka yhdistyksen hallituksen jäsenet tai puheenjohtaja eivät olisi enää yhdistyksen toiminnassa mukana. Purkamista toivottiin helpotettavan myös varattomien, lyhytaikaisten, fuusioituvien sekä pienten ja velattomien yhdistysten osalta (8 vastaajaa). Fuusioitumisen osalta eräs vastaaja ehdotti, että vastaanottavan yhdistyksen puheenjohtajalla tulisi olla oikeus hoitaa sulautuvan yhdistyksen asioita automaattisesti, jos sulautuva yhdistys on jätetty purkamatta.

Muutamit vastaajat ehdottivat, että yhdistyksen voisi purkaa esimerkiksi yhdessä yhdistyksen kokouksessa, pelkällä ilmoituksella, verkossa lähettämällä pöytäkirjaotteen

⁸⁶ Yhteensä 832 (97 %) vastausta, joista 47 % (388) piti tarpeellisena, 29 % (245) ei pitänyt tarpeellisena ja 24 % (199) ei osannut sanoa.

⁸⁷ Kysymykseen vastanneista yhdistyksen jäsenistä 32 % (18) ei kannattanut rekisteristä poistamisen tai purkautumisen helpottamista.

tai esittämällä lopputilinpäätöksen (14 vastaajaa). Erään vastaajan mukaan pienen yhdistyksen purkamisesta ja varojen käytöstä tulisi voida päättää etänä järjestettävässä yhdistyksen kokouksessa. Muutamat vastaajat ehdottivat, että keskusjärjestö voisi kutsua jäsenyhdistyksen purkamiskokouksen koolle tai purkaa pienet, monta vuotta toimimatta olleet jäsenyhdistykset (4 vastaajaa). Yksittäiset vastaajat huomauttivat, että yhdistyksen purkamisen tulisi olla mahdollista vasta silloin, kun yhdistyksen toiminnassa ei ole huomautettavaa ja yhdistys on velaton.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa todettiin yleisesti, että yhdistysten purkamisen helpottamisen sijaan olemassa olevia yhdistyksiä tulisi hyödyntää kertaluonteisissa hankkeissa. Yhdistyksen purkautumisen tulisi olla harkittu ja kontrolloitu prosessi, jotta yhdistysmuotoa ei käytettäisi hyväksi esimerkiksi lainvastaiseen toimintaan. Erään vastaajan mukaan yhdistyksen purkautuminen on helppoa jo nykyisen sääntelyn puitteissa. Yksittäisinä purkamista helpottavina ehdotuksina esitettiin selvitysmiehiä koskevien säännösten selventämistä ja järjestön mahdollisuutta purkaa toimintansa käytännössä lopettanut jäsenyhdistys. Eräs vastaaja ehdotti, että purkautuvan yhdistyksen jäsenyys voitaisiin jäsenen suostumuksella siirtää toiseen yhdistykseen. Yhdistyksen rekisteristä poistamista kommentoineet vastaajat ehdottivat, että yhdistykset, jotka ovat olleet kymmenen vuoden ajan toimimattomina ja jotka eivät vastaa kyseisen määräajan jälkeen lähetettyyn ilmoitukseen rekisteristä poistamisesta, tulisi poistaa yhdistysrekisteristä.⁸⁸

6.2 Sulautumisesta ja jakautumisesta säännökset yhdistyslakiin

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö yhdistyslaissa säätää yhdistysten sulautumisesta ja jakautumisesta. Lähes kaikki vastasivat kysymykseen, ja heistä enemmistö kannatti ja noin kymmenesosa ei kannattanut sulautumisesta ja jakautumisesta säätämistä yhdistyslaissa.⁸⁹ Yhdistyksen tai järjestön koon sekä vastaajien roolin perusteella vastaukset jakautuivat samansuuntaisesti kaikissa vastaajaryhmissä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa puuttuvan sulautumis- ja jakautumissääntelyn todettiin vaikeuttavan suurehkojen yhdistysten järjestäytymistä. Sulautumissäännökset yhdistyslaissa voisivat edistää järjestörakenteen kehittämistä ja uudistamista

⁸⁸ Yhdistyslain 41 a §:n (29.6.2016/497) mukaan PRH voi määrätä yhdistyksen poistettavaksi rekisteristä, jos yhdistyksestä viimeksi yhdistysrekisteriin tehdystä ilmoituksesta on kulunut vähintään kaksikymmentä vuotta eikä muutoin ole syytä olettaa toiminnan jatkuvan.

⁸⁹ Yhteensä 823 (96 %) vastausta, joista 64 % (524) kannatti, 11 % (96) ei kannattanut ja 25 % (203) ei osannut sanoa.

kestävällä tavalla sekä selventää nykyisiä sulautumiskäytäntöjä. Yksittäiset vastaajat huomauttivat, että laissa tulisi samalla säätää jäsenten asemasta rakennemuutoksissa, ja yhdistyksen velkojalla ja takaajalla tulisi olla mahdollisuus vastustaa rakennemuutosta. Erään vastaajan mukaan sulautuminen saman aatteellisen tarkoituksen piiriin kuuluvien jäsenyhdistysten kesken ei olisi ristiriidassa yhdistymisvapauden kanssa. Yksittäisen ehdotuksen mukaan paikallisyhdistysten jäsenet tulisi voida siirtää vuosikokouksen päätöksellä saman kattojärjestön alaiseen paikallisyhdistykseen. Eräs vastaaja ehdotti, että sulautumisesta päätettäisiin yhdistyksen kokouksessa ja sulautuminen olisi mahdollista vain tilanteissa, joissa jäsenen oikeudet tai velvollisuudet eivät olennaisesti muutu.

Toisaalta osa vastaajista koki nykysääntelyn olevan riittävä ja toimivin ratkaisu yhdistyksen talouden selvittämisen kannalta. Eräs vastaaja toi esille, että yhdistyksen helppo perustaminen ja purkaminen voivat johtaa yhdistysten perustamiseen ainoastaan rahoitusta varten sekä yhdistystoiminnan ja yritystoiminnan sekoittumiseen. Vastauksissa ehdotettiin, että yhdistyksen rakennemuutoksiin tulisi olla saatavilla suositusmalleja, rakennemuutosten yhteydessä purkautuneen yhdistyksen nimen käyttöä tulisi rajoittaa määrääjällä ja yhdistyksen toimintojen tulisi olla joustavasti eriytettävissä yhdistyksen osaksi tai uudeksi yhdistykseksi.

Yhdistysten sulautuminen. Verkkokeskustelussa yhdistysten sulautumista koskevalle sääntelylle nähtiin olevan tarvetta etenkin liittojen jäsenyhdistyksissä.⁹⁰ Kaikki ehdotusta kommentoineet henkilöt suhtautuivat myönteisesti sulautumissääntelyyn, mutta mielipiteet jäsenten automaattisesta siirtymisestä vastaanottavan yhdistyksen jäseniksi olivat jakautuneita. Jäsenten automaattisen siirtymisen vastaanottavan yhdistyksen jäseniksi todettiin olevan ongelmallinen perustuslain negatiivisen yhdistymisvapauden kannalta, mutta käytännössä jäsenet ovat siirtyneet automaattisesti toimintansa lopettaneen liiton jäsenjärjestöstä toiseen.

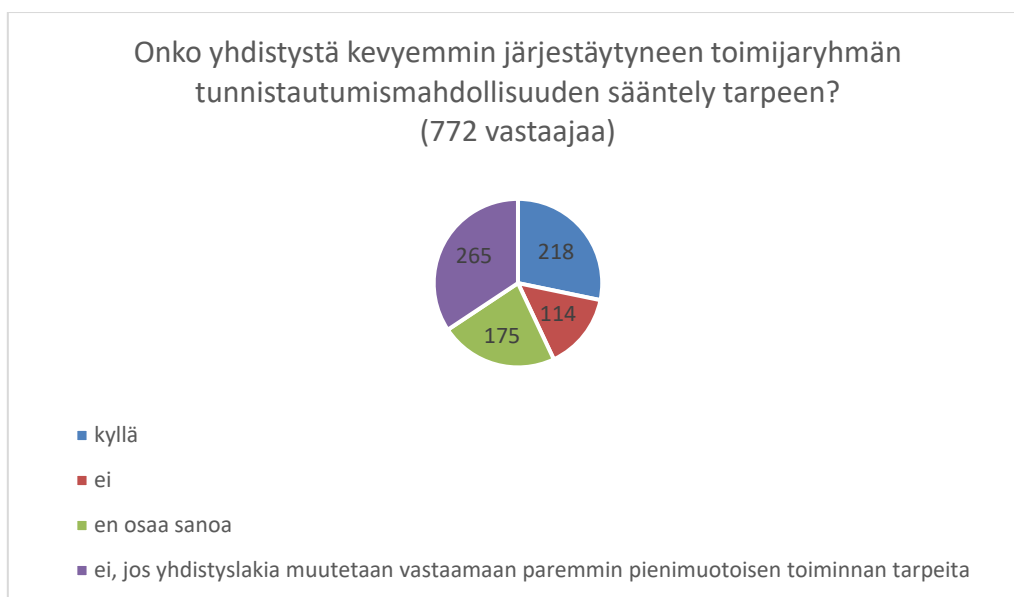
⁹⁰ Yhdistysten sulautumista koskeva ehdotus ei sisällynyt verkkokeskusteluun, vaan keskustelua käytiin erään keskustelijan aloitteesta. Yhteensä 10 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentamalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

7 Yhdistystä kevyemmät toimijaryhmät

7.1 Toimijaryhmän tunnistautuminen

7.1.1 Yhdistystä kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuuden sääntelytarve

Verkkokyselyssä kartoitettiin tarvetta säätää yhdistystä kevyemmin järjestäytyneen toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuudesta. Suurin osa vastasi kysymykseen,⁹¹ ja heistä noin kolmasosa ei pitänyt tunnistautumismahdollisuuden sääntelyä tarpeellisenä, jos yhdistyslakia muutetaan vastaamaan paremmin pienimuotoisen toiminnan tarpeita. Yli neljäsosa kysymykseen vastanneista piti ja noin seitsemäsosa ei pitänyt sääntelyä tarpeellisenä.⁹²

Yhdistyksen tai järjestön koon perusteella vastaukset jakoutuivat samansuuntaisesti kaikissa ryhmissä paitsi pienten yhdistysten edustajien osalta, sillä heidän keskuudessaan kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuuden sääntelyä kannatettiin

⁹¹ Yhteensä 772 vastaajaa (90 % kyselyyn vastanneista).

⁹² 34 % (265) vastaajaa ei pitänyt tarpeellisenä, jos yhdistyslakia muutetaan vastaamaan paremmin pienimuotoisen toiminnan tarpeita, 28 % (218) piti tarpeellisenä, 15 % (114) ei pitänyt tarpeellisenä ja 23 % (175) ei osannut sanoa.

enemmän kuin yhdistyslain muuttamista vastaamaan paremmin pienimuotoisen toiminnan tarpeita.⁹³ Vastaajien roolin perusteella näkemykset olivat jakautuneita. Yhdistyksen jäsenten, tuen tai muun resurssin tarjoajien, hallitusten jäsenten, toiminnanjohtajien, toimihenkilöiden ja yhdistystoiminnan vapaaehtoisten keskuudessa ei nähty tarvetta toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuuden sääntelylle, jos yhdistyslakia muutetaan vastaamaan paremmin pienimuotoisen toiminnan tarpeita.⁹⁴

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa eräs vastaaja korosti erityisesti verkossa toimivien toimijaryhmien tunnistautumisen vapaaehtoisuutta. Yksittäisenä ehdotuksena esitettiin, että kevyemmän toimijaryhmän tulisi tunnistautua jonkinlaiseen rekisteriin silloin, kun toiminta käsittää rahaliikennettä.

Verkkokeskustelussa näkemykset toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuuden sääntelystä olivat jakautuneita.⁹⁵ Tunnistautumismahdollisuuden kehittämiseen myönteisesti suhtautuneet katsoivat tunnistautumismahdollisuuden lisäävän aktiivisuutta yhdistystoiminnassa sekä helpottavan projektiluontoista toimintaa ja siirtymää itenäisten kolmannen ja neljännen sektorien välillä.⁹⁶ Kevyemmän toimijaryhmän sääntelylle olisi tarvetta esimerkiksi lukioden opiskelijakuntien ja REKO-lähiruokarenkaiden osalta. Toisaalta kevyemmän toimijaryhmän sääntelytarve riippuu siitä, kuinka paljon yhdistyslaissa voidaan ottaa huomioon kevyemmän yhdistystoiminnan tarpeita. Jos kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuudesta säädettäisiin, tunnistautumisen tulisi olla vapaaehtoista ja luotettavasti toteutettu. Toimijaryhmät voitaisiin tunnistaa esimerkiksi rekisteröimällä jonkinlaiset perustiedot vuodeksi kerrallaan tai toimijaryhmä voisi ilmoittaa toimijaryhmän, vastuuhenkilön ja mahdollisen vastuunrajoituksen.

Yksittäisen ehdotuksen mukaan kevyen toimijaryhmän tulisi olla vapaamuotoinen organisaatio, jonka perustaminen on helppoa, toimintaan liittyminen ja eroaminen joustavaa, päätöksenteko ja vastuu asiakohtaista ja talouden seuranta avointa. Toisen keskustelijan ehdotuksen mukaan kevyt toimijaryhmä voisi olla esimerkiksi yhdistysrekisteriin ilmoittautunut, vähintään kolmen jäsenen muodostama ryhmä, jonka kolme perustajajäsentä olisivat vastuussa toimijaryhmän velvoitteista. Kolmannen keskustelijan mukaan kevyempi toimijaryhmä voitaisiin korvata projektiluontoisella yhdistyksellä, joka voisi rekisteröityä ja toimia määrätyn ajanjakson ajan, jonka aikana yhdistys olisi

⁹³ Kysymykseen vastanneista 1–10 jäsenen yhdistysten edustajista 38 % (6) ja 11–50 jäsenen yhdistysten edustajista 31 % (22) kannatti kyseistä vaihtoehtoa.

⁹⁴ Kysymykseen vastanneista yhdistyksen jäsenistä 29 % (16), tuen tai muun resurssin tarjoajista 46 % (6), hallituksen jäsenistä 30 % (97), toiminnanjohtajista 32 % (46), toimihenkilöistä 33 % (46) ja yhdistystoiminnan vapaaehtoisista 59 % (10) kannatti kyseistä vaihtoehtoa.

⁹⁵ Yhteensä 27 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

⁹⁶ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

velvollinen raportoimaan toimintaansa ja pitämään kirjanpitoa kevyempien kirjanpito-vaatimusten mukaisesti. Eräs keskustelija huomautti, että voimaan tuleva uusi rahankeräyslaki saattaa kasvattaa väliaikaisten projektiorganisaatioiden tarvetta.⁹⁷ Neljännen keskustelijan mukaan kevyemmät toimijaryhmät voisivat olla suurten järjestöjen paikalliskerhoja vastaavia miniyhdistyksiä, jotka pitäisivät kirjaa tuloistaan ja menoistaan tiliotteiden ja kuittien perusteella ja jossa yksi tai useampi henkilö olisi vastuussa ryhmän velvoitteista. Keskustelussa todettiin, että erilaiset toiminta-avustukset voivat rohkaista myös muunlaiseen varainhankintaan ja yhteisölliseen toimintaan.

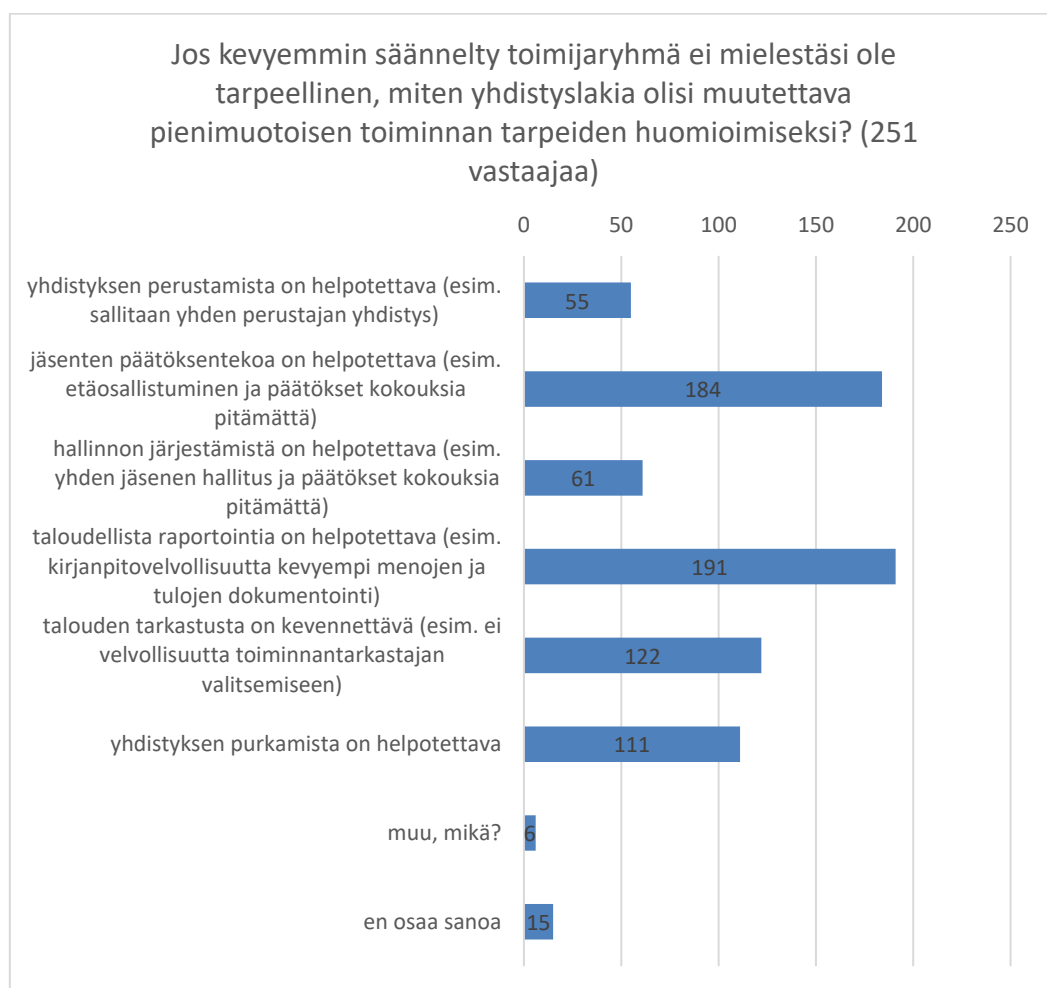
Toisaalta osa keskustelijoista ei kokenut sääntelyä tarpeelliseksi, sillä tunnistautumismahdollisuuden nähtiin häivyttävän rekisteröidyn yhdistyksen ja vapaamuotoisen toiminnan välistä rajaa. Keskustelussa esitettiin, että yhdistystoimintaa voi oikeilla toimintatavoilla harjoittaa kevyesti jo nykyisellään. Lisäksi palveluntarjoajat ja yhteistyökumppanit vaativat käytännössä yhdistyksen rekisteröitymistä. Oikeustoimikelpoisen yhdistyksen ja vapaamuotoisen ryhmän sekä yhdistyksen rekisteröitymisen ja ryhmän tunnistautumisen eroavaisuudet ja oikeusvaikutukset tulisi tuoda selkeästi esille. Esimerkiksi tunnistautuneen toimijaryhmän tulisi rekisteröityä silloin, kun toimintaan liittyy laajaa taloudellista toimintaa tai taloudellisesti merkittäviä päätöksiä. Keskustelussa pohdittiin myös kuntien tilojen vuokraajille asettamia vaatimuksia.

Osa keskustelijoista piti rekisteröimätöntä yhdistystä riittävänä muotona vapaamuotoisille toimijaryhmille. Toisaalta erilaiset some-ryhmät eivät vastaa rekisteröimätöntä yhdistystä, eivätkä kyseisten ryhmien jäsenet halua muodostaa yhdistystä yhdistyksen muodollisen rakenteen vuoksi. Keskustelussa pohdittiin, voitaisiinko toimijaryhmä katsoa missään olosuhteissa oikeustoimikelpoiseksi nykyisen lainsäädännön perusteella, miten ryhmä voisi saavuttaa oikeushenkilön statuksen, mikä taho voisi tunnustaa ryhmän oikeushenkilöksi ja miten ryhmän puolesta oikeustoimia tehneet henkilöt voitaisiin selvittää. Yksittäisenä ehdotuksena esitettiin nykyisten rekisteröityjen yhdistysten toimintaedellytysten helpottamista julkisten palvelujen digitalisaatiolla kevyemmän toimijaryhmän sääntelyn sijasta.

⁹⁷ Uusi 1.3.2020 voimaan tuleva rahankeräyslaki mahdollistaa muun muassa pienkeräyksen eli keston ja keräystuoton osalta rajoitetun ilmoituksenvaraisen rahankeräyksen. Oikeus järjestää pienkeräys on muun muassa rekisteröimättömällä, vähintään kolmen luonnollisen henkilön muodostamalla ryhmällä, jonka jäsenistä vähintään yksi on täysivaltainen ja muut ovat täyttäneet 15 vuotta ja joilla kaikilla on kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta Suomessa.

7.1.2 Yhdistyslain muutokset pienimuotoisen toiminnan tarpeiden huomioimiseksi

Verkkokyselyssä kysyttiin, miten yhdistyslakia olisi muutettava pienimuotoisen toiminnan tarpeiden huomioimiseksi, jos kevyemmin säännelty toimijaryhmä ei ole tarpeellinen.⁹⁸ Vastaaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Kuusi vastaajaa ilmoitti avoimella vastauskentällä yksittäisinä ehdotuksina rekisteröimättömiä yhdistyksiä koskevien säännösten lisäämistä yhdistyslakiin, etäosallistumisen mahdollistamista, vuosikokousvelvoitteista luopumista, jäseneksi liittymisen ja yhdistyksen eroamisen helpottamista ja keskisuurten yhdistysten perustamiseen kannustavia yhdistyslain säännöksiä. Erään vastaajan mukaan toimijaryhmän tulisi voida

⁹⁸ Kysymykseen vastasi yhteensä 251 vastaajaa (29 % kyselyyn vastanneista).

toimia yhdistystä kevyemmin mutta samalla itsenäisesti. Varainhankinnan osalta tulisi varmistua siitä, että toimijaryhmä kerää rahaa tosiasiallisesti ryhmän toimintaa varten.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa ehdotettiin erityisesti pienten ja harrastemuotoisten yhdistysten osalta yhdistyksen hallinnon henkilömäärää sekä kirjanpitoa koskevien vaatimusten keventämistä, sillä erilaiset muodollisuudet ja vaatimukset vähentävät vapaaehtoisten halukkuutta osallistua toimintaan. Eräs vastaaja ehdotti määräaikaista projektia varten toiminnaltaan, kestoltaan ja tarkoitukseltaan rajattu rekisteröityä määräaikaista yhdistystä. Määräaikainen yhdistys mahdollistaisi tehokkaamman projektinhallinnan yhdistysten yhteistyöprojekteissa, sillä yhdistys voisi toimia toisen yhdistyksen alaisena tai olla useamman yhdistyksen yhteistyöhanke, joka olisi kaikkien osallistuvien yhdistysten alainen ja nimellisesti osana niitä. Toisen yhdistyksen alla toimiva yhdistys tulisi erottaa edellisestä siten, että määräaikaisesta yhdistyksestä huolehtiminen ei kuuluisi yhdistyksen päivittäiseen toimintaan. Yhdistys poistuisi rekisteristä projektin päättyttyä, elleivät osalliset hakisi yhdistyksen toiminnan jatkoa.

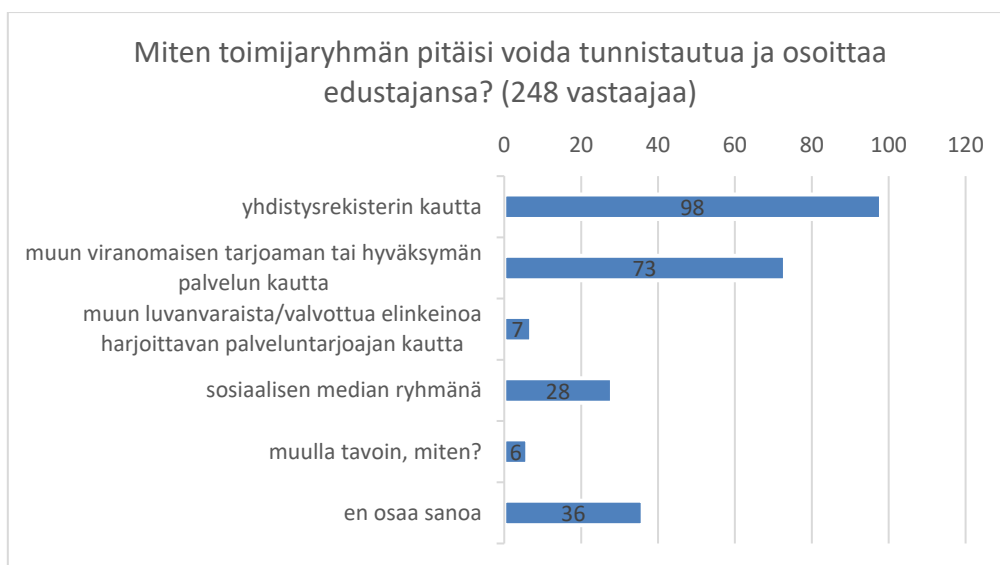
Verkkokeskustelussa todettiin, että yhdistyslain muutoksilla ja kirjanpitovaatimusten keventämisellä voidaan vastata kevyempien toimijaryhmien tarpeeseen, koska kevyempien toimijaryhmien sääntely voi olla haasteellista pitää kevyenä.⁹⁹ Erään keskustelijan mukaan kirjanpitovelvollisuus voitaisiin sijoittaa tietyyn liikevaihtoon ja siihen, onko yhdistys harjoittanut toimintaa kuluvana tilikautena. Pienissä yhdistyksissä tilikautta voitaisiin pidentää kahteen vuoteen. Neljännen sektorin toimijoita voitaisiin kannustaa myös toimimaan yhdessä rekisteröidyn yhdistyksen kanssa esimerkiksi jaostona, mikä mahdollistaisi neljännen sektorin toimijoille rekisteröidyn yhdistyksen oikeustoimikelpoisuuden ilman rekisteröitymistä ja samalla rekisteröidylle yhdistyksille uusia toimijoita.

7.1.3 Toimijaryhmän tunnistautumistapa ja edustajan osoittaminen

Verkkokyselyssä kysyttiin, miten toimijaryhmän pitäisi voida tunnistautua ja osoittaa edustajansa.¹⁰⁰ Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

⁹⁹ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

¹⁰⁰ Kysymykseen vastasi yhteensä 248 vastaajaa (29% kyselyyn vastanneista).

2 % (6 vastaajaa) kysymykseen vastanneista ilmoitti avoimella tekstikentällä muita tapoja toimijaryhmän tunnistautumiselle ja edustajan osoittamiselle. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin ilmoitusmenettely PRH:lle toimijaryhmän perustamisen ja lopettamisen yhteydessä, kunnan valvoma kunnallista pienryhmää tai useampia tunnistautumistapoja tarpeen vaatiessa. Vastauksissa huomautettiin, että tunnistamistapa riippuu ryhmän toimintatavasta eikä tunnistautumistapoja tulisi tässä vaiheessa määritellä liian yksityiskohtaisesti.

7.1.4 Toimijaryhmän tunnistautumisessa vaadittavat vähimmäistiedot

Verkkokyselyssä tiedusteltiin, mitä tietoja toimijaryhmän tunnistautumisessa olisi vähintään vaadittava. Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Kysymykseen vastasi yhteensä 249 vastaajaa (29 % kyselyyn vastanneista), joista 90 % (225) vaatisi ryhmän edustajan nimeä ja yhteystietoa, 72 % (179) ryhmän nimeä, ja 27 % (67) lopettaneen, purkautuneen tai muuttuneen ryhmän tietojen säilyttämistä rekisterissä kymmenen vuotta siitä, kun em. toimenpiteestä on ilmoitettu tai pyydetty tietojen poistamista.

21 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä muita toimijaryhmän tunnistautumisessa vähintään vaadittavia tietoja. Useat vastaajat ehdottivat ryhmän tarkoituksen tai toi-

minnan kuvaamista (14 vastaajaa). Muita yksittäisiä tietoja olivat ryhmän säännöt, jäsenet, kirjanpito- ja pankkitiedot, perustamisvuosi, some-ryhmän ylläpitäjät ja heidän yhteystietonsa sekä ryhmän muu yleisluokitus.

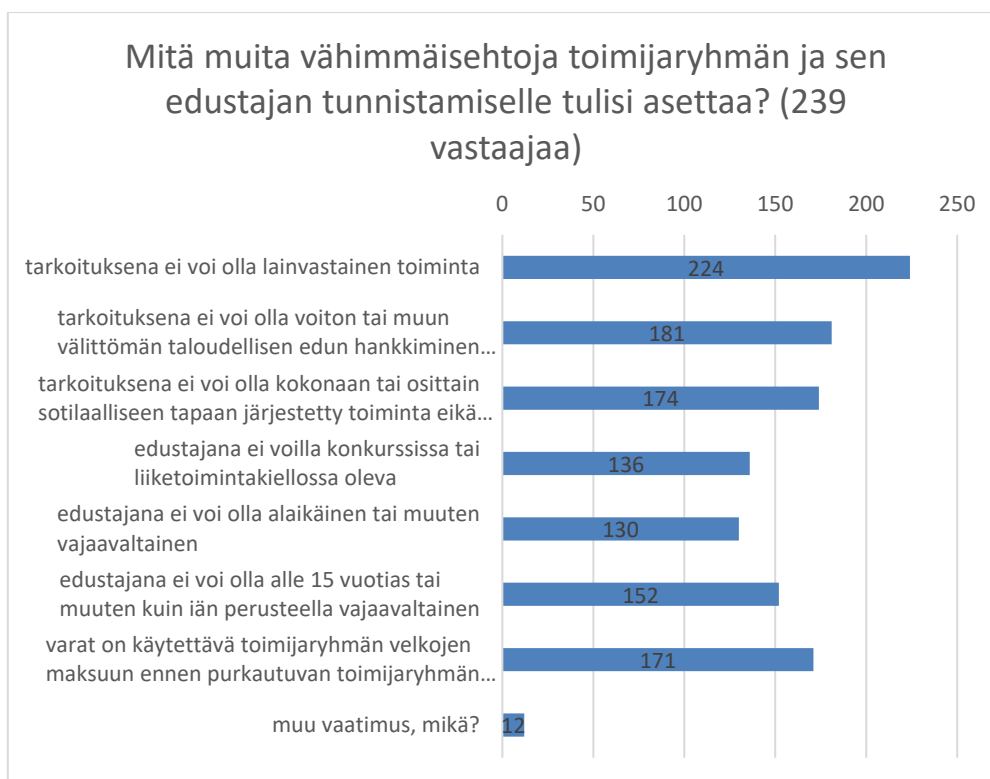
Muut tiedot, joita toimijaryhmän pitäisi voida antaa tai linkittää tunnistautumispalveluun. Verkkokyselyssä tiedusteltiin, mitä muita tietoja toimijaryhmän pitäisi voida antaa tai linkittää tunnistautumispalveluun. Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Kysymykseen vastasi yhteensä 234 vastaajaa (27 % kyselyyn vastanneista), joista 71 % (167 vastaajaa) kannatti verkkosivun ilmoittamista, 62 % (144) mahdollisen Y-tunnuksen ilmoittamista ja 50 % (117) tahojen, joilla on oikeus saada tunnistamispalvelun kaikki tiedot tai osa tiedoista, ilmoittamista.

13 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä muita tietoja, joita toimijaryhmän pitäisi voida antaa tai linkittää tunnistautumispalveluun.¹⁰¹ Vastauksissa ehdotettiin ilmoitettavaksi ryhmän tarkoitus tai toiminnan kuvaus (4 vastaajaa), sosiaalisen median tilit tai muu kiinteä osoite sekä ryhmän toimialue tai -paikka ja toimiala (5). Lisäksi ehdotettiin tietoja ryhmään liittymisestä ja tietoja, joiden avulla voidaan varmistaa toiminnan lainmukaisuus (2 vastaajaa).

Muut toimijaryhmän ja sen edustajan tunnistamiselle asetettavat vähimmäisehdot. Verkkokyselyssä tiedusteltiin, mitä muita vähimmäisehtoja toimijaryhmän ja sen edustajan tunnistamiselle tulisi asettaa.¹⁰² Vastaajat pystyivät valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

¹⁰¹ Vastauksissa tuotiin esille myös tietoja, jotka voidaan luokitella toimijaryhmän tunnistautumisessa vaadittavia vähimmäistietoja koskeviin vastausvaihtoehtoihin, kuten yhteystiedot ja vastuuhenkilöt.

¹⁰² Kysymykseen vastasi yhteensä 239 vastaajaa (28 % kyselyyn vastanneista).

12 vastaajaa esitti avoimella tekstikentällä muita toimijaryhmän ja sen edustajan tunnistamiselle asetettavia vähimmäisehtoja. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin, että edustajana ei voisi olla alle 12-vuotias tai muuten vajaavaltainen, alaikäisellä tulisi olla holhoojan tai muun vastuuhenkilön suostumus ryhmän toimintaan tai kaikkien toimijaryhmän jäsenten tulisi olla Suomen kansalaisia. Muita yksittäisiä ehdotuksia olivat säännöt toiminnasta ja jäsenyydestä, kieltä periä maksuja toimijaryhmän jäseniltä, määräaika toimijaryhmän toiminnalle ja sitoutuminen toimijaryhmän toiminta-alustan käyttösääntöjen noudattamiseen. Erään vastaajan mukaan yhdistyksen edustajan toimivaltuudet toimijaryhmässä tulisi määritellä, jos toimijaryhmän jäsenenä on yhdistyksiä.

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa ehdotettiin vapaamuotoisten ja väliaikaisien toimijoiden mahdollisuutta toimia tunnustettuna tahona ilman yhdistyksen perustamista tai selvää mahdollisuutta perustaa yhdistys määräajaksi.

Verkkokeskustelussa esitettiin yksittäinen huomio tunnistautumispalvelun kustannusten merkittävästä kasvusta ja käsittelyn hidastumisesta, jos tunnistautumispalvelu luotaisiin esimerkiksi yhdistysrekisterin yhteyteen. Kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumispalvelun kehittämiseksi voitaisiin kuitenkin harkita myös muita vaihtoehtoja kuin PRH:n yhdistysrekisteriä, ja maksujen tasoon voi vaikuttaa tunnistautumispalve-

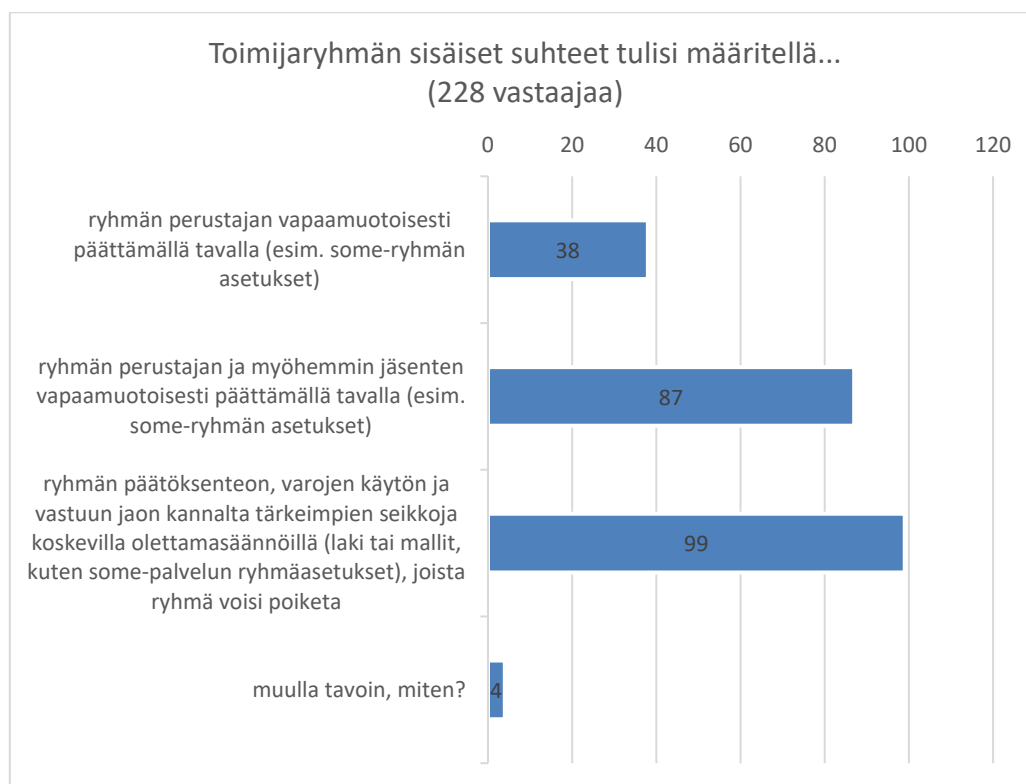
luinvestoinnin ja palvelun toteuttamisen kustannustaso. Näin ollen tunnistautumispalvelu voitaisiin mahdollisesti toteuttaa alhaisemmilla kustannuksilla kuin esimerkiksi yhdistysrekisterijärjestelmä.

7.2 Toimijaryhmän jäsenten väliset suhteet

7.2.1 Toimijaryhmän sisäisten suhteiden määrittely

Verkkokyselyssä kysyttiin, miten toimijaryhmän sisäiset suhteet tulisi määritellä.¹⁰³

Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Yksittäiset vastaajat ehdottivat sisäisten suhteiden määrittelyä pakottavilla säännöksillä, kirjallisesti kokouspöytäkirjoilla, jäsenten päättämällä tavalla tai kaikilla valmiissa vastausvaihtoehdoilla mainituilla tavoilla.

¹⁰³ Kysymykseen vastasi yhteensä 228 vastaajaa (27 % kyselyyn vastanneista).

Verkkokeskustelussa toimijaryhmän sisäisiä suhteita koskevat mallisäännöt koettiin yleisesti myönteisenä asiana, jota tulisi tarkastella yksityiskohtaisemmin ja laajemmin.¹⁰⁴ Ehdotuksen kehittämisen kannalta esitettiin huomioita sääntelyn laajuudesta, sääntelypohjasta sekä sääntelyn tarpeellisuudesta suhteessa toimijaryhmien tunnistautumiseen.¹⁰⁵ Eräs keskustelija huomautti, että mallisääntöjen tulisi sisältää useita vaihtoehtoja ja toteuttamistapoja toimijaryhmän sisäisistä suhteista, mutta toimijaryhmän kevyen rakenteen säilyttämiseksi mallisäännöistä ei tulisi luoda sääntökokoelmaa. Muiden yksittäisten huomioiden mukaan kevyet toimijaryhmät eivät saisi poiketa mallisäännöistä, ja mallisääntöjen tulisi olla vain ohjeellisia. Eräs keskustelija pohti, milloin toimijaryhmältä voitaisiin edellyttää sääntöjen laatimista.

Keskustelussa pohdittiin myös, miten sääntöjen muuttamisesta sopiminen ja jäsenten oikeuksien toteutuminen voidaan todentaa riitatilanteissa. Sisäisten suhteiden sopimisen tarpeellisuutta perusteltiin erimielisyyksien välttämiseksi ja some-palvelussa toimivan ryhmän (tässä REKO-renkaan) ylläpitäjän vähäisen roolilla. Kaksi keskustelijaa kannatti jäsenten yhtäläisiä oikeuksia edellyttäen, että toimijaryhmä ei voisi sopia oikeuksista toisin, sillä se nähtiin ongelmalliseksi yhdenvertaisuuden ja sääntöjen noudattamisen kannalta. Toisaalta mahdollisuus sopia toisin ei tarkoita sitä, että säännöissä jätettäisiin jokin asia myöhemmin sovittavaksi. Jokaisen jäsenen oikeuden tehdä sopimuksia ja muuten edustaa ryhmää katsottiin vähentävän sopimisen luotettavuutta ja lisäävän riskiä väärinkäytöksiin. Samoin kaikkien toimijaryhmän jäsenten vastuu kyseisistä velvoitteista koettiin kohtuuttomaksi. Toisaalta jokaisen jäsenen edustamisoikeus vastaa toimijaryhmien epähierarkkista ja joustavaa toiminta-ajatusta.

Verkkokeskustelussa enemmistö ehdotusta kommentoineista keskustelijoista piti yhtä perustajaa ja yhtä toiminnasta vastaavaa tai edustajaa riittävänä toimijaryhmälle.¹⁰⁶ Ehdotusta kannattaneet näkivät yhteisöllisyyden liittyvän ryhmän perustamisen sijasta ryhmän toimintaan ja yhden perustajan vastaavan muita yhteisömuotoja, kuten osakeyhtiötä ja osuuskuntaa. Useampia perustajia ja edustajia kannattaneet keskustelijat kokivat useammat perustajat ja edustajat tarpeellisiksi väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja yhdistystoiminnan yhteisöllisyyden ja yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien säilyttämiseksi. Yksittäisinä huomioina esitettiin, että muiden ryhmän jäsenten saattaa olla haastavaa erottaa esimerkiksi Facebook-ryhmän ainoa edustaja, jos hän on myös ryhmän ylläpitäjä. Toisaalta ryhmän perustajasta ja edustajasta ei tulisi säännellä liian yksityiskohtaisesti.

¹⁰⁴ Yhteensä 16 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

¹⁰⁵ Osa palautteesta perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

¹⁰⁶ Yhteensä 10 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

Täysin verkossa toimivat ryhmät. Verkkokyselyssä kysyttiin, tulisiko nimenomaisesti sallia täysin verkossa toimivat ryhmät.¹⁰⁷ Yhteensä 248 vastaajaa (29 % kyselyyn vastanneista) vastasi kysymykseen, ja heistä lähes 2/3 kannatti ja viidesosa vastusti täysin verkossa toimivien ryhmien sallimista.¹⁰⁸

7.2.2 Vapaamuotoisen toimijaryhmän jäsenyydestä säätäminen laissa

Verkkokyselyssä selvitettiin, pitäisikö laissa säätää vapaamuotoisen toimijaryhmän jäseneksi ottamisesta, jäsenyyden alkamisesta, erottamisesta, eroamisesta ja jäsenyyden päättymisestä. Yhteensä 246 vastaajaa (29 % kyselyyn vastanneista) vastasi kysymykseen, ja jäsenyydestä säätämistä kannatettiin lähes yhtä paljon kuin vastustettiin.¹⁰⁹

11 vastaajaa ilmoitti avoimella vastauskentällä, miten laissa tulisi säätää vapaamuotoisen toimijaryhmän jäsenyydestä. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin dispositiivista taustasääntelyä jäsenyydestä, netiketä ja moderointisäännöksiä ja säänneltävinä asioina jäsenyyden alkamista ja erottamista. Muiden yksittäisten vastausten mukaan jäsenyyttä koskevien tietojen tulisi tavoittaa somessa kaikki ryhmän jäsenet, ja jäsenyydestä ottamisesta tulisi säätää laissa, jos ryhmän jäseniltä voidaan kerätä jäsenmaksuja tai henkilötietoja. Erään vastaajan mukaan jäsenyydestä voitaisiin säännellä laissa ainoastaan some-ryhmien osalta, sillä jäsenyyksien hallitseminen on helppoa somessa.

Verkkokeskustelussa mielipiteet toimijaryhmän jäsenyyttä koskevien mallisääntöjen säätämisestä olivat jakautuneita.¹¹⁰ Jäsenyyttä koskevien mallisääntöjen nähtiin lisäävän toimijaryhmän luotettavuutta, mutta toisaalta laintasoista sääntelyä ei katsottu enää kevyeksi ja kevyemmän toimijaryhmän toimintaan sopivaksi.¹¹¹

¹⁰⁷ Kaikki ryhmän jäsenten päätöksenteko tapahtuisi verkossa ja perinteisessä kokouksessa vain silloin, kun verkko on pois toiminnasta.

¹⁰⁸ Kysymykseen vastanneista 65 % (161) kannatti, 20 % (50) ei kannattanut ja 15 % (37) ei osannut sanoa.

¹⁰⁹ Kysymykseen vastanneista 36 % (88) ei kannattanut, 35 % (85) kannatti ja 30 % (73) ei osannut sanoa.

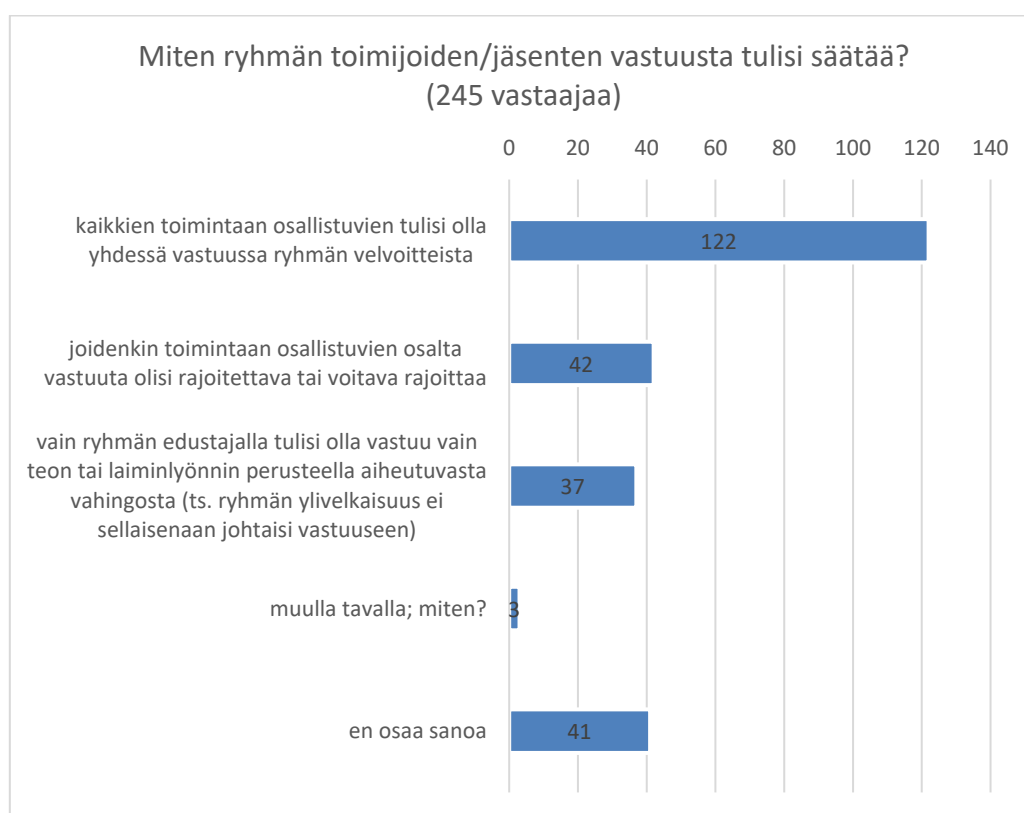
¹¹⁰ Yhteensä 6 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

¹¹¹ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

7.3 Vastuun jakautuminen

7.3.1 Ryhmän toimijoiden/jäsenten vastuusta säättäminen

Verkkokyselyssä kysyttiin, miten ryhmän toimijoiden/jäsenten vastuusta tulisi säättää.¹¹² Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Kysymykseen vastanneista 1 % (3) säättäisi ryhmän toimijoiden vastuusta muulla kuin edellä mainituilla tavoilla. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin, että vastuun tulisi olla ryhmää johtavalla henkilöllä, yhteisesti päätöksentekoon osallistuneilla henkilöillä tai päätöksen tehneellä ja siihen sitoutuneiksi ilmoittautuneilla henkilöillä. Vaihtoehtoisesti laissa voitaisiin asettaa toimijaryhmälle velvollisuus sopia vastuun jakautumisesta.

Vastuun tyyppi, jos kaikki jäsenet tai toimijat olisivat yhdessä vastuussa ryhmän velvoitteista. Verkkokyselyssä kysyttiin, millaista vastuun tulisi olla, jos kaikki

¹¹² Kysymykseen vastasi yhteensä 245 vastaajaa (29 % kyselyyn vastanneista).

jäsenet tai toimijat olisivat yhdessä vastuussa ryhmän velvoitteista. Kysymykseen vastasi yhteensä 125 vastaajaa (15 % kyselyyn vastanneista), ja heistä 46 % (58 vastaajaa) kannatti ensisijaista (suoraa) vastuuta ryhmän velkojalle, 30 % (37) toissijaista vastuuta velkojalle, joka ei saa suoritusta ryhmän varoista ja 2 % (2) muuten säänneltyä vastuuta.¹¹³ Kysymykseen vastanneista 22 % (28 vastaajaa) ei osannut sanoa kantaansa.

7.3.2 Mahdolliset vastuunrajoitukset

Verkkokyselyssä tiedusteltiin avoimella kysymyksellä, kenen vastuuta ja miten rajoitusten tulisi koskea, jos joidenkin toimintaan osallistuvien vastuuta olisi rajoitettava tai voitava rajoittaa. Kysymykseen vastasi yhteensä 16 vastaajaa, joista useat ilmoittivat, että vastuuta tulisi rajata sellaisten henkilöiden osalta, jotka eivät ole osallistuneet ryhmän päätöksentekoon, hallintoon tai toimintaan (5 vastaajaa). Muutamat vastaajat ehdottivat toimijaryhmän vastuun rajaamista toimijaryhmän johtoon tai ylläpitäjään (3 vastaajaa). Eräs vastaaja ehdotti vastuun rajoittamista hallituksen jäseneltä, jolla ei ole nimenkirjoitusoikeutta. Kaksi vastaajaa ehdotti vastuun rajoittamista alle 18-vuotiaiden ja alle 15-vuotiaiden osalta. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin vastuun sitominen toimijaryhmän puolesta toimineen toimivaltaan tai tilanteisiin, joissa toimija menettelee virheellisesti, väärinkäyttää asemaansa, toimii lainvastaisesti tai ei ymmärrä toimimensa merkitystä. Eräs vastaaja esitti, että toimijat voitaisiin luokitella toimijaryhmän sisällä ensisijaisesti vastuullisiksi, toimintaperusteisesti vastuullisiksi ja toimintaan osallistuviksi, ei-vastuullisiksi toimijoiksi.

Verkkokeskustelussa suhtauduttiin varauksellisesti kaikkien ryhmän toimeen osallistuvien yhteisvastuuseen.¹¹⁴ Kyseinen vastuumalli saattaisi vähentää kiinnostusta hallitustyöskentelyyn, minkä vuoksi rekisteröity yhdistys voisi olla yksinkertaisempi ja turvallisempi valinta yksilöille.¹¹⁵ Keskustelussa kyseenalaistettiin tarve kevyemmän toimijaryhmän vastuun sääntelylle, jos ryhmän vastuu järjestettäisiin samalla tavalla kuin rekisteröimättömässä yhdistyksessä. Eräs keskustelija huomautti, että mahdollisista vastuunrajoituksista ja vastuun jakautumisesta tulisi olla yleiset säännökset, sillä toimijaryhmän jäsenet saattavat olla erilaisissa asemissa. Keskustelussa ehdotettiin, että laissa säädettäisiin toimista, joihin jäsenten tulee ilmoittaa sitoutuvansa ja siten hyväksyä vastuu toimesta aiheutuvista seurauksista, sillä se osoittaisi selkeästi esimerkiksi projektin osalliset ja vastuulliset.

¹¹³ Muuten säänneltyä vastuuta kannattaneet vastaajat eivät tarkentaneet vastaustaan avoimella tekstikentällä.

¹¹⁴ Yhteensä 13 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

¹¹⁵ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

Toimeen osallistumattomien toimijaryhmän jäsenten vastuu koettiin keskustelussa ongelmalliseksi, koska jäsenen liittymistä ryhmään ei tulisi pitää samalla suostumuksena vastata toimijaryhmän velvoitteista. Lisäksi kyseinen vastuu saattaisi mahdollistaa erilaiset väärinkäytökset. Toisaalta ryhmää, jonka jäsenet eivät olisi vastuussa ryhmän velvoitteista ja jonka edustaja olisi vastuussa lakia rikkomalla aiheuttamastaan vahingosta, ei pidetty oikeustoimikelpoisena eikä kannatettavana ratkaisuna.

7.4 Talouden dokumentointi ja toiminnan läpinäkyvyys

7.4.1 Tulojen ja menojen dokumentointivelvollisuus

Verkkokyselyssä kysyttiin, riittäisikö toimijaryhmälle kirjanpitovelvollisuuden sijaan velvollisuus ryhmän tulojen ja menojen dokumentointiin ja vähintään viisi vuotta kestävään säilyttämiseen, jos ryhmä toimii tiettyjen raja-arvojen alla. Kysymykseen vastasi yhteensä 244 vastaajaa (28 % kyselyyn vastanneista), joista suurin osa piti ja noin kymmenesosa ei pitänyt tulojen ja menojen dokumentointi- ja säilyttämisvelvollisuutta riittävänä.¹¹⁶

7.4.2 Pienimuotoisen toiminnan raja-arvot

Verkkokyselyssä kysyttiin pienimuotoisen toiminnan raja-arvoja avoimella kysymyksellä, johon vastasi yhteensä 60 vastaajaa. Useat vastaajat ehdottivat pienimuotoisen toiminnan raja-arvojen määrittämistä yleisesti euromääräisellä raja-arvolla (23 vastaajaa). Tarkat euromäärät vaihtelivat 2 000 eurosta 40 000 euroon.¹¹⁷ 11 vastaajaa määritteli pienimuotoisen toiminnan raja-arvot toimijaryhmän jäsenmäärän perusteella. Tarkat lukumäärät vaihtelivat alle kymmenestä jäsenestä alle 50 jäseneseen. Kymmenen vastaajaa määritteli raja-arvot liikevaihdolla, joiden tarkat summat olivat joko 1 000 tai alle 10 000 euroa. Kolme vastaajaa määritteli raja-arvoksi 1 000 tai 3 000 euron suuruisen budjetin. Muutamat vastaajat ehdottivat raja-arvojen määrittämistä taseen loppusumman, vuosittaisen budjetin, jäsenmaksutulojen tai tulojen ja menojen perusteella (5 vastaajaa). Taseen loppusummaksi ehdotettiin alle 10 000 euroa ja alle 100 000 euroa. Muina ehdotuksina esitettiin toiminnan merkittävää talou-

¹¹⁶ Kysymykseen vastanneista 79 % (193 vastaajaa) piti riittävänä, 11 % (27) ei pitänyt riittävänä ja 10 % (24) ei osannut sanoa.

¹¹⁷ Vastauksissa ei tarkennettu, mihin taloudelliseen lukuun euromääräisen raja-arvon tulisi kohdistua. Osa vastauksista oli annettu yksittäisinä euromääräisinä lukuina, joista ei voi päätellä, mihin taloudelliseen indikaattoriin kyseisellä luvulla viitataan.

dellista hyötyä yksilölle, liiketoiminnan harjoittamista sekä toiminnan alueellista laajuutta. Eräs vastaaja määritteli yhdistyksen raja-arvot arvioimalla toimintaa kokonaisuutena, sillä tulot voivat vaihdella projektikohtaisesti, ja samalla kirjanpito saattaa olla vapaaehtoisen toimihenkilön vastuulla.

7.4.3 Kevyemmän dokumentointivelvollisuuden piiri

Verkkokyselyssä kysyttiin, pitäisikö kevyemmän tulojen ja menojen dokumentoinnin koskea kaikkia vai vain tietyn euromäärän ylittäviä tuloja ja menoja (samaa tapahtumaan sisältyvät lasketaan yhteen). Kysymykseen vastasi yhteensä 187 vastaajaa (22 % kyselyyn vastanneista), joista enemmistö kannatti kaikkien ja viidesosa vain tietyn euromäärän ylittävien tulojen ja menojen dokumentointia. 24 vastaajaa ilmoitti avoimella tekstikentällä dokumentointivelvollisuudelle asetettavan raja-arvon euroina, joiden summat vaihtelivat viidestä eurosta yhteen miljoonaan euroon. Summien keskiarvo oli noin 91 000 euroa.¹¹⁸

7.4.4 Jäsenten tutustumisoikeus toimijaryhmän sisäiseen informaatioon ja osallistumisoikeus toimijaryhmän sisäiseen keskusteluun

Verkkokyselyssä kysyttiin, tulisiko lähtökohtana olla jäsenten oikeus tutustua toimijaryhmän sisäiseen informaatioon ja jäseniä ja mahdollista johtoa koskeviin tietoihin ja oikeus voida osallistua toimijaryhmän sisäiseen, jäsenistön väliseen keskusteluun. Kysymykseen vastasi yhteensä 243 vastaajaa (28 % kyselyyn vastanneista), joista enemmistö kannatti ja kymmenesosa ei kannattanut jäsenten tutustumis- ja osallistumisoikeutta.¹¹⁹

Verkkokyselyn avoimessa palautteessa kevyemmän toimijaryhmän sääntelyä ei koettu tarpeelliseksi tai hyödylliseksi, sillä pienimuotoista ja pienellä budjetilla toimivaa toimijaryhmää tulisi verrata rekisteröimättömään aatteelliseen yhdistykseen. Osa vastaajista piti rekisteröityä yhdistystä riittävän kevyenä muotona kansalaistoiminnan harjoittamiseksi. Kansalaistoimintaa tulisi harjoittaa selkeästi joko oikeushenkilönä tai vapaamuotoisena yhteenliittymänä, eikä ihmisten ryhmäytymistä some-palveluissa ei tulisi rinnastaa yhdistystoimintaan. Esimerkiksi jäseneksi liittyminen ja eroaminen some-

¹¹⁸ Kysymykseen vastanneista 74 % (138 vastaajaa) kannatti kaikkien tulojen ja menojen dokumentointia, 20 % (37 vastaajaa) vain tietyn euromäärän ylittävien tulojen ja menojen dokumentointia ja 6 % (12) ei osannut sanoa asiasta.

¹¹⁹ Kysymykseen vastanneista 76 % (185 vastaajaa) kannatti, 10 % (25) ei kannattanut ja 14 % (33) ei osannut sanoa.

ryhmässä voisi vähentää yhdistyksen merkitystä oikeushenkilönä. Kevyempien toimijaryhmien ei tulisi muodostua keinoksi välttää yhdistyslain velvoitteita tai saada sellaisia etuja, joiden saamiseksi rekisteröidyille yhdistyksille on asetettu erilaisia vaatimuksia. Vapaamuotoisia ja kevyesti järjestäytyneitä ryhmiä tulisi jatkossakin säännellä ryhmän jäsenten keskinäisillä sopimuksilla ja jäsenten toiminnan kautta. Jos kevyemmästä toimijaryhmästä säädettäisiin, sääntelyn tulisi määritellä vastuukysymykset tarkasti, edellyttää toiminnan dokumentointia ja ottaa huomioon yhteisöpalveluihin liittyvät ongelmat toiminnan luotettavuudesta.

Toisaalta muutamat vastaajat pitivät tärkeänä, että vapaamuotoinen kansalaistoiminta ja toimijaryhmän mahdollisuus toimia oikeushenkilönä otetaan huomioon lainsäädännössä. Kevyen toimijaryhmän sääntelyn tulisi myös edistää alaikäisten osallistumista kansalaistoimintaan, ja siinä tulisi ottaa huomioon kevyempien toimijaryhmien mahdollisuudet saada valtionavustuksia ja muita tukia. Vastauksissa ehdotettiin muun muassa toimijaryhmän roolia yhdistyksen hallitusta tukevana toimielimenä, erillistä sääntelykokonaisuutta kevyemmistä toimijaryhmistä ja rekisteröityä kevyttä yhdistystä, johon voitaisiin soveltaa verkkokyselyssä mainittuja esimerkkejä kevyemmän toimijaryhmän sääntelystä. Yksittäisenä huomiona esitettiin, että kevyemmän toimijaryhmän toiminnan tulisi olla avointa luotettavuuden takaamiseksi.

Verkkokeskustelussa korostettiin kevyemmän toimijaryhmän kirjanpidon taloudellista rajausta, vastuiden määrittämistä ja kevyen toimijaryhmän olemassaolon ja toiminnan dokumentoinnin sitomista toiminnan aktiivisuuteen. Kevyen toimijaryhmän mallilla voitaisiin nopeuttaa toiminnan aloittamista ja lopettamista sekä helpottaa kansalaistoimintaa yhdessä uuden rahankeräyslain kanssa.¹²⁰ Eräs keskustelija huomautti, että kevyempien toimijaryhmien tukemiseksi tulisi kehittää erilaisia rahoitusinstrumentteja ja tunnistautumistapoja rahoituksen hakemiseksi, sillä valtionavustusten osalta rekisteröinti ja perustiedot ovat edelleen tarpeellisia.

Verkkokeskustelussa esitettiin kevyemmälle toimijaryhmälle vaihtoehdoksi ”rekisteröityä työryhmää”, joka toimisi oikeushenkilönä määräajan tiettyä tarkoitusta varten ja jolla olisi yksi tai useampi vastuuhenkilö. Rekisteröity työryhmä olisi taloudellisista tiedoistaan muistiinpanovelvollinen kirjanpitovelvollisuuden sijaan.¹²¹ Erään ehdotuksen mukaan kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumisen sijaan voitaisiin keventää neljännen ja kolmannen sektorin välistä siirtymää mahdollistamalla uutta rahankeräyslakia vastaava projektimainen toimintamahdollisuus tai keventämällä pienten yhdistys-

¹²⁰ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan.

¹²¹ Palaute perustuu Rovaniemen 5.6. työpajaan. Kyseistä ehdotusta kannatti tykkäysten perusteella kuusi henkilöä.

ten kirjanpitovelvoitteita esimerkiksi sitomalla kirjanpitovelvollisuus yhdistyksen liikevaihtoon. Yhdistystoimintaa voitaisiin keventää myös selventämällä yhdistyssääntelyä ja antamalla yhdistystoiminnasta suosituksia laintasoisten säännösten sijaan.

8 Muut ehdotukset

8.1 Yhdistyslakiin liittyvät muutosehdotukset

8.1.1 Yleinen kanta yhdistyslain muutoksista

Verkkokyselyssä vastaajat toivoivat yleisesti ottaen yksinkertaisempaa ja kevyempää sääntelyä sekä joustavuutta yhdistystoimintaan. Yhdistyslainsäädännön tulisi kannustaa yhä useampia osallistumaan yhdistystoimintaan ja ennemmin mahdollistaa yhdistysten toimintaa kuin rajoittaa sitä. Toisaalta osa verkkokyselyn vastaajista koki yhdistyslain ja käytännöt nykyisellään toimiviksi yhdistyksen perustamisen ja rekisteröinnin osalta.¹²² Samoin osa vastaajista koki nykyisen yhdistyslainsäädännön ja -käytännön toimiviksi jäsenten ja päätöksenteon osalta, sillä yhdistykset voivat määrätä säännöissään toimintatavoistaan ja lisäsääntely rasittaisi yhdistystoimintaa. Myös taloudenhoidon ja toiminnantarkastuksen osalta vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä nykykäytäntöihin ja -lainsäädäntöön. Kyseessä olevat yhdistyslain muutokset koettiin haasteellisina yhdistysten erilaisuuden vuoksi.

Muutamit vastaajat toivoivat ohjeistuksia ja malleja yhdistysten toiminnasta, kuten taloussääntömallia ja raportointiohjetta. Vastauksissa toivottiin myös yhdistysten valvonnan lisäämistä ja valvontamahdollisuuksien turvaamista yhdistystoiminnan lainmukaisuuden varmistamiseksi ja väärinkäytösten estämiseksi. Yksittäisinä huomioina esitettiin, että yhdistysten tulisi voida asioida myös muilla tavoin kuin sähköisesti, viranomaisten tulisi toimia enemmän vuorovaikutuksessa kansalaistoimijoiden kanssa ja osallistaa kansalaisia kansalaistoimintaan koulutuksilla ja kannustimilla.

8.1.2 Erityiset muutosehdotukset yhdistyslakiin – Erottamisoikeuden laajentaminen jäsenoikeuksien väärinkäytön rajoittamiseksi

Verkkokeskustelussa ehdotettiin jäsenoikeuksien väärinkäytön rajoittamista erottamisoikeutta laajentamalla.¹²³ Erottamisoikeuden laajentaminen nähtiin toisaalta tarpeettomana nykyisen sääntelyn valossa ja sen perusteella, että se ei itsessään estäisi

¹²² Kyseiset vastaajat edustivat hallituksen jäseniä, yhdistyksen jäseniä, toiminnanjohtajia, toimihenkilöitä sekä muita kansalaistoimijoita.

¹²³ Palaute perustuu SOSTE:n 4.6. työpajaan. Yhteensä 12 henkilöä osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla tätä ehdotusta koskevaan keskusteluun.

oikeuksien väärinkäyttöä. Verkkokeskustelussa pohdittiin, tulisiko yhdistyksen arvojen vastainen toiminta sallia erottamisperusteena, jolloin yhdistyksen jäseneltä voitaisiin edellyttää nimenomaista sitoutumista yhdistyksen arvoihin. Toisaalta yhdistyksen jäsenen todettiin edustavan näennäisesti samaa arvomaailmaa jo liittymällä yhdistykseen. Erottamisoikeuden laajentamisen sijaan ehdotettiin määräajan asettamista hallituksen jäsenen tai puheenjohtajan toimikauden kestolle, jolloin yhdistyksen johto vaihtuisi ilman erillisiä keskusteluita ja päätöksiä eikä yhdistyksen toiminta ei olisi riippuvainen vain tietyistä henkilöistä. Osa keskustelijoista jättäisi kuitenkin määräaikaistodusten yhdistyksen sääntömääräiseksi seikaksi.

Hallituksen päätösvalta. Verkkokeskustelussa ehdotettiin hallituksen päätösvalan sisällön tarkempaa sääntelyä, jotta yhdistyksessä ei tehtäisi päätöksiä ilman yhdistysten jäsenten myötävaikutusta.

Hallituksen toiminta. Verkkokyselyn avoimessa palautteessa esitettiin erilaisia yhdistyksen hallitukseen liittyviä muutosehdotuksia. Hallituksen toimikausi voisi kestää vähemmän kuin vuoden tai sitä voitaisiin rajoittaa ajallisesti hallituksen jäsenten vaihtuvuuden takaamiseksi. Palkattuja työntekijöitä työllistävän yhdistyksen hallituksessa tulisi olla äänivaltainen työntekijöiden edustaja. Erään ehdotuksen mukaan yhdistyksen rahoittajalla tulisi olla mahdollisuus esittää hallituksen ja toiminnanjohtajan erottamista, jos yhdistyksen rahoituksesta merkittävä osa koostuu julkisesta rahoituksesta. Eräs vastaaja esitti, että jokaisella yhdistyksellä tulisi olla velvollisuus pitää yllä hallintosääntöä pysyvien toimikuntien toiminnasta, vastuista ja mahdollisesta päätöksenteokovallasta. Lisäksi toivottiin yhdistyksen jäsenten välisen avoimuuden lisäämistä esimerkiksi julkisilla kokouspöytäkirjoilla.

Julkisen rahoituksen asettamat velvoitteet yhdistyksille. Verkkokeskustelussa eräs keskustelija ehdotti, että yhdistyslaissa tai valtionavustusta koskevissa päätöksissä tulisi tuoda selkeämmin esille julkisen rahoituksen asettamat velvollisuudet yhdistyksen edustajille, koska hallituksen jäsenet ja toimihenkilöt eivät välttämättä ole tietoisia velvoitteiden laiminlyönnistä aiheutuvista seuraamuksista. Edelleen valtion tai kuntien antamat tukipäätökset tulisi liittää osaksi yhdistyksen vuosikokousasiakirjoja, jotta yhdistyksen jäsenet saisivat niistä riittävästi tietoa.

Jäsenluettelo. Verkkokyselyssä eräs vastaaja ehdotti, että jäsenluettelo tulisi toimittaa yhdistysrekisteriin ja jäsenen nimen tulisi riittää jäsenluetteloon merkittäväksi tiedoksi.

Jäsenten kansalaisuus. Verkkokeskustelussa eräs keskustelija piti tärkeänä, että Suomessa toimivien yhdistysten jäsenistöstä yli puolet koostuisi Suomen kansalai-

sista, koska yhdistyksiä saatettaisiin ohjata ulkomailta käsin ja jäsenten henkilöllisyyden todentaminen vaikeutuu ilman kansalaisvaatimusta.¹²⁴ Kaksi keskustelijaa totesi, että kansalaisuusvaatimus olisi vaikea ja perustuslain vastainen ehto. Yhdistystoiminnalla on myös tärkeä rooli yhteiskuntaan integroitumisen kannalta.

Kansainvälisen liiton/lajiliiton/yhdistyksen asemoituminen Suomeen. Verkko-keskustelussa eräs keskustelija toi esille, että yhdistyslain pitäisi tukea nykyistä paremmin kansainvälisten yhdistysten toimintaa Suomessa. Toinen keskustelija huomautti, että EU-yhdistys antaa mahdollisuuden perustaa EU:n alueella toimivan yhdistyksen.¹²⁵

Toiminnantarkastaja. Verkkokyselyn avoimessa palautteessa ehdotettiin toiminnantarkastajan kelpoisuusvaatimusten tarkistamista ja pienten yhdistysten osalta toiminnantarkastuksen korvaamista esimerkiksi hallituksen raportilla yhdistyksen toiminnasta.

Vaalien toimittaminen. Verkkokyselyn eräs vastaaja huomautti, että yhdistyslain 29 §:n vaalien toimittamistapoja koskevan luettelon ajantasaisuus olisi syytä tarkistaa, jotta se kattaisi esimerkiksi siirtoäänivaalit¹²⁶.

Yhdistyksen edustajat. Verkkokeskustelussa eräs keskustelija ehdotti yhdistyksen edustusosoikeuden yksityiskohtaisempaa sääntelyä, jotta yhdistyksen kokous voisi ohjeistaa ja kontrolloida muiden toimielimien kuin hallituksen edustustehtäviä.

Yhdistyksen rekisteritietojen muuttaminen. Verkkokyselyssä kyseenalaistettiin nimenkirjoittajien muutosilmoituksen maksullisuus ja toivottiin, että myös muiden henkilöiden tulisi puheenjohtajan ohella voida tehdä nimenkirjoittajien muutosilmoitus ja rekisteröinti. Vastaajat ehdottivat myös muiden muutosten, esimerkiksi yhdistysten sääntömuutosten tekoon oikeutetun henkilöpiirin laajentamista puheenjohtajan lisäksi muihin henkilöihin.¹²⁷ Palautteessa tuotiin myös esille, että sääntöjen ja yhdistyksen henkilötietojen muuttaminen on vaikeaa, epäselvää ja kallista.

¹²⁴ Yhdistyslaissa ei ole yhdistyksen jäsenten kansalaisuusvaatimuksia muilta osin kuin valtiollisiin asioihin vaikuttavien yhdistysten osalta (YhdL 10.2 §).

¹²⁵ Keskustelija ei tarkentanut, mitä hän tarkoitti EU-yhdistyksellä. Komissio julkaisi vuonna 2003 asetusehdotuksen (COM (93) 252 final) uudesta Eurooppa-yhdistys-yhdistysmuodosta. Sääntöluonnos vedettiin pois lainsäädäntöprosessista vuonna 2005.

¹²⁶ Vastaaja ei tarkentanut, mitä siirtoäänivaalilla tarkoitetaan.

¹²⁷ YhdL:n muutoksella 462/2017 muutettiin YhdL 48.2 §:ää siten, että yhdistyksen perusilmoituksessa saa ilmoittaa myös hallituksen kaikki muut jäsenet. Kyseinen lakimuutos tuli voimaan 16.9. yhdistysrekisteriä ja uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriä koskevan lainsäädännön voimaantulosta annetun valtioneuvoston asetuksen (977/2019) nojalla samanaikaisesti, kun PRH otti uuden rekisterijärjestelmän käyttöön.

Yhdistyksen toimihenkilöiden vahingonkorvausvastuu. Verkkokyselyn eräs vastaaja toivoi yhdistyslain perusteella syntyvän vahingonkorvausvastuun kohtuullistamista.

Yhdistysrekisterin päivittäminen. Verkkokyselyssä yksittäiset vastaajat ehdottivat, että PRH toistaisi viime yhdistyslain muutoksen (497/2016) yhteydessä toteutetun toimintansa lopettaneiden yhdistysten massapoistamisen yhdistysrekisteristä.

Yhdistystoiminnan keskeyttäminen purkautumatta. Verkkokyselyssä eräät vastaajat ehdottivat mahdollisuutta jättää yhdistys ”lepäämään” eli keskeyttää yhdistyksen toiminta määräajaksi yhdistystä purkamatta. Tänä aikana yhdistyksellä ei tulisi olla yleiskokous- ja kirjanpitovelvollisuutta, ja toimintaa tulisi tarvittaessa pystyä jatkamaan helposti.

Yhdistystoiminnan luonne. Verkkokyselyssä huomautettiin, että yhdistys- ja yritys-toiminnan erojen vuoksi yhdistyssääntelyä ei tulisi yhtenäistää muita yhteisölakeja vastaavaksi. Yhdistyslainsäädännössä tulisi selkeästi erotella voittoa tavoittelemattomat ja palvelutuotantoa harjoittavat järjestöt.

Äänestys- ja vaalijärjestys. Verkkokeskustelussa eräs keskustelija piti tärkeänä, että yhdistyslain 30 §:n äänestys- ja vaalijärjestykselle annettaisiin enemmän painoarvoa yhdistyslaissa, sillä käytännössä äänestys- ja vaalijärjestysten laatijoiden kokemattomuus ja ohjeiden riittämättömyys aiheuttavat ongelmia yhdistyksen kokouksissa.

8.2 Muuhun lainsäädäntöön liittyvät muutosehdotukset

Kirjanpitolaki

Verkkokeskustelussa ehdotettiin pienten yhdistysten taloushallinnon velvoitteiden keventämistä,¹²⁸ sillä pienten yhdistysten resurssit ja osaaminen taloushallinnon osalta ovat puutteellisia. Taloushallinnon velvoitteita voitaisiin keventää esimerkiksi siten, että kevyemmän kirjanpidon piiriin kuuluisi yhdistysten lisäksi myös muita toimintatyyppisiä. Kirjanpitoa varten voitaisiin myös kehittää verkossa toimiva alusta tai sovellus.

¹²⁸ Ehdotusta kannatti tykkäysten perusteella kahdeksan henkilöä.

Tulorekisteri

Verkkokyselyssä muutamat vastaajat ehdottivat tulorekisterin ilmoitusvelvollisuuden poistamista pienten yhdistysten osalta tai raja-arvon asettamista ilmoitettaville rahamäärille, sillä tulorekisteri on lisännyt pienten yhdistysten hallinnollista työmäärää ja monimutkaistanut vähäistenkin palkkioiden maksamista.¹²⁹

Yhdistysten verotus

Verkkokyselyssä ehdotettiin, että yleishyödyllisen yhdistyksen verohuojennuksen tulisi olla voimassa toistaiseksi ja yleishyödyllisyyden tulisi koskea vain sellaisia yhdistyksiä, jotka tosiasiallisesti harjoittavat yleishyödyllistä toimintaa eivätkä jatkuvasti tee tarkoituksellisesti merkittävää voittoa. Lisäksi yleishyödylliseksi hakemisen kustannuksia tulisi alentaa nykyisestä ja elinkeinotulo- ja arvonalisäverotussäätelyä tulisi tarkistaa.

Neuvontapalvelut yhdistyksille

Sekä verkkokyselyssä että -keskustelussa toivottiin PRH:n yhdistysneuvontaa vastaavaa neuvontapalvelua, josta yhdistystoimijat voisivat saada apua ja ohjeita yhdistystoimintaan liittyvissä asioissa. Verkkokeskustelussa eräs keskustelija totesi neuvontapalvelun olevan tarpeellinen erityisesti kattojärjestöön kuulumattomissa yhdistyksissä, koska nykyisin PRH ohjeistaa yhdistyksiä ottamaan yhteyttä keskusjärjestöihin kyseisissä asioissa. Verkkokyselyn avoimessa palautteessa eräs vastaaja toivoi erityisesti nuorille ja iäkkäämmille suunnattuja selkeitä ohjeita yhdistystoiminnan harjoittamisesta ja esimerkiksi erilaisia verkkokursseja yhdistyslaista. Keskustelussa ehdotettiin myös, että yhdistyksille voitaisiin luoda mahdollisesti STEA:n tuella erilaisia järjestelmiä yhdistystoiminnan työkaluiksi.

Yhteisaluelaki

Verkkokeskustelussa eräs keskustelija toi esille tarpeen yhteisalueain uudistamisesta, sillä laki ei tunnista nykyaikaisia viestintäkanavia, mikä hankaloittaa osakaskuntien toimintaa.

¹²⁹ Eduskunnalle annettiin 7.11.2019 hallituksen esitys laeiksi tulotietojärjestelmästä annetun lain, verotusmenettelystä annetun lain 15 §:n ja tuloverolain 64 §:n muuttamisesta (HE 78/2019 vp), jossa ehdotetaan pienten toimijoiden tulorekisterivelvoitteiden helpottamista.

II YHTEENVETO TOIMITAAN YHDESSÄ -VERKKOKESKUSTELUSTA

1 Toimitaan yhdessä -verkkokeskustelu

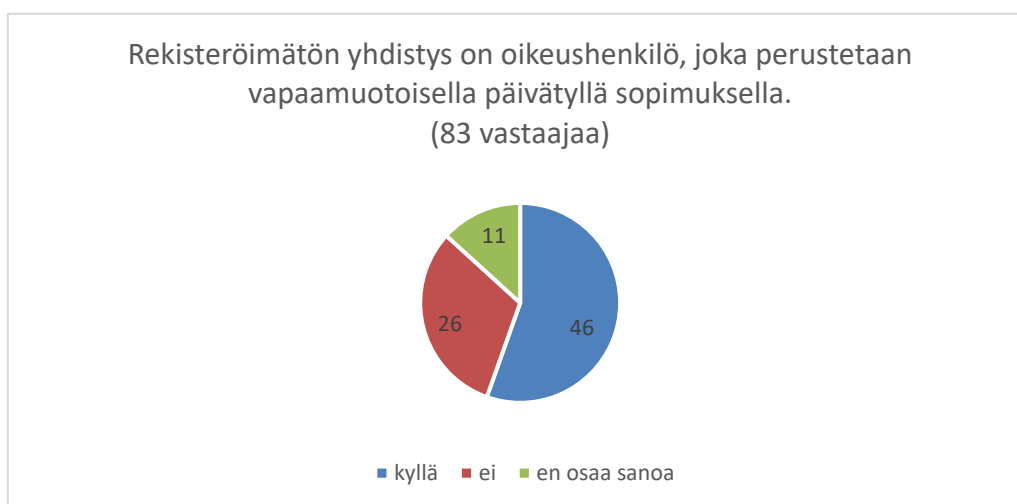
Verkkokeskustelun toteutus. Keväällä ja kesällä 2019 toteutetun verkkokyselyn ja -keskustelun pohjalta kehitellyistä aiheista keskusteltiin työryhmän valmistelemassa ja ylläpitämässä verkkokeskustelussa (Howspace) 18.9–8.10.2019. Verkkokeskusteluun osallistui yhteensä 75 henkilöä julkaisemalla vähintään yhden kommentin ja/tai tykkäämällä vähintään yhdestä kommentista. Keskustelualueella vieraili keskustelun aukioloaikana 198 käyttäjää. Keskusteluun osallistui myös seurantaryhmän jäseniä sekä työryhmän jäseniä ja asiantuntijoita. Verkkokeskustelussa ei pyydetty profiilintietoja. Keskustelun pohjana olivat kuusi ehdotusta rekisteröimätöntä yhdistystä koskevan sääntelyn kehittämisestä. Kuhunkin ehdotukseen sisältyi kysymys ja keskustelumahdollisuus, jossa ehdotuksen ja tarkentavien huomioiden kommentoinnin sekä kommenttien ”tykkäämisen” lisäksi keskustelijoiden oli mahdollista esittää omia ehdotuksiaan.

Viestintä. Verkkokeskustelusta viestitettiin ministeriön tavanomaisen tiedotuksen lisäksi aikaisemmalle verkkokeskustelualueelle rekisteröityneille käyttäjille ja työryhmän ja seurantaryhmän jäsenten ja asiantuntijoiden välityksellä.

Yhteenvedon sisältö. Verkkokeskustelun ehdotukset käsitellään yksitellen verkkokeskustelun rakennetta mukailten. Kunkin ehdotuksen osalta esitetään ensin ehdotusta koskevan kysymyksen tulokset ja seuraavaksi ehdotusta koskevan keskustelun yhteenvedo.

2 Rekisteröimättömästä yhdistyksestä oikeushenkilö

Rekisteröimättömän yhdistyksen oikeushenkilöllisyyttä koskevan kysymyksen vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Ehdotukseen¹³⁰ myönteisesti suhtautuneet katsoivat, että yhteisöllinen toiminta on yhdistystoiminnan lisäksi vapaamuotoista, verkostomaista, väliaikaista ja satunnaista toimintaa, jota ei aina haluta harjoittaa rekisteröitynä yhdistyksenä. Rekisteröity yhdistys ja siihen liittyvät hallinnolliset rasitteet eivät sovi pieneen ja vapaamuotoiseen toimintaan eikä toimintaan, jossa toimijoiden vaihtuvuus on suurta. Rekisteröinnillä ei nykyisin ole käytännössä valvontafunktiota, eivätkä väärinkäyttö ja ongelmat yhdistyksissä ole seurausta itse yhdistysmuodosta vaan jäsenistä, jotka vastaavat toiminnan lainmukaisuudesta. Rekisteröity yhdistys on kuitenkin tarpeellinen toiminnan kasvaessa tarpeeksi suureksi.

Keskustelussa tuotiin esille, että väliaikaista ja satunnaista toimintaa harjoittaville ja selkeään vastuurakenteeseen perustuvilla pop up -järjestö-/yhdistysmuodoille on tarvetta esimerkiksi erilaisten spontaanien tapahtumien järjestämiseksi. Pop up -tyyppinen yhdistys tulisi voida jättää lepäämään tai lopettaa helposti ilman purkumenettelyä. Erityisesti koulujen ja päiväkotien vanhempaintoimikuntien, vapaamuotoisten senioriryhmien yhteenliittymien, kaupunkien ja kylien aliyhdistysten, opiskelijakuntien ja ky-

¹³⁰ Ehdotusta koskevaan keskusteluun osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla yhteensä 43 henkilöä.

lyhdistysten osalta rekisteröimättömän yhdistyksen sääntelyn kehittämiseksi on tarvetta. Keskustelussa toivottiin myös esimerkiksi nuorille suunnattuja malleja ja ohjeita pop up -tyyppisestä järjestötoiminnasta ja yhdistysmuodon valinnasta.

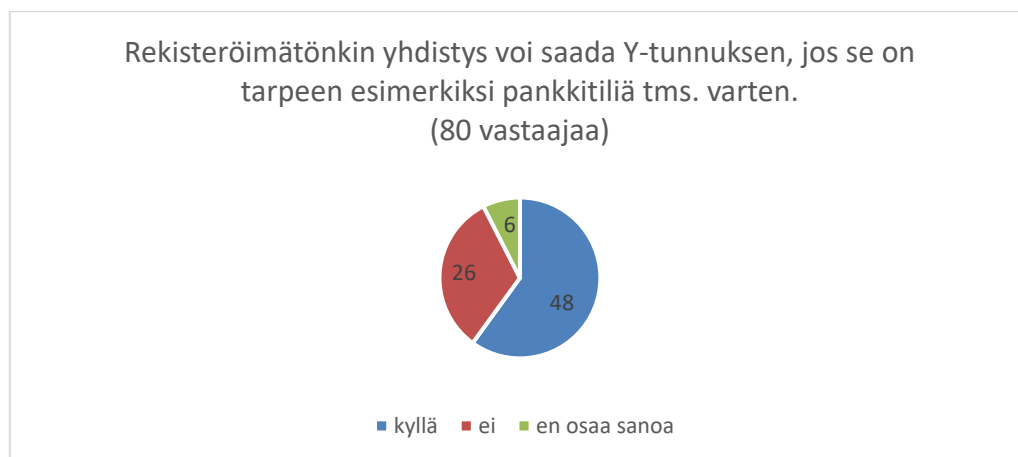
Osa ehdotusta kannattaneista keskustelijoista edellyttäisi virallista tai ohjeellista sopimus pohjaa tai -pohjia rekisteröimättömän yhdistyksen perustamiselle. Eräs keskustelija kannatti ehdotusta edellyttäen, että sopimuksen allekirjoittaisi vähintään kolme henkilöä ja sopimus sisältäisi perustettavan ryhmän tarkoituksen, toimintaperiaatteet ja hallinnon järjestämisen ja irtautumislausekkeen. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin satunnaista toimintaa helpottava ”kevytyhdistys” tai yhdistysten satelliittimalli, jossa vastuu alueellisten itsenäisten toimiryhmien hallinnosta kuuluisi isommalle emoyhdistykselle. Eräs keskustelija ehdotti, että vapaamuotoisesti ja rekisteröimättömänä yhdistyksen muodossa toimiva ryhmä voisi toimia kirjallisten sääntöjen pohjalta toimivana kerhona.

Ehdotukseen kielteisesti suhtautuneet perustelivat kantaansa etenkin rekisteröinnin nopeudella, helpoudella ja vaivattomuudella. Rekisteröimättömän yhdistyksen perustamissopimuksen allekirjoittavat kolme perustajajäsentä voisivat yhtä lailla myös rekisteröidä yhdistyksen. Keskustelussa nousi esille huoli rekisteröimättömän yhdistyksen kevyeseen sääntelyyn liittyvistä mahdollisista epäselvyyksistä, ongelmista ja väärinkäytöksistä, minkä vuoksi rekisteröimättömän yhdistystoiminnan reunaehdot tulisi tarkkita tarkkaan. Keskustelussa myös kyseenalaistettiin rekisteröimättömän yhdistyksen hyöty, jos se ei voi olla vastuussa velvoitteista eikä tehdä sopimuksia oikeushenkilöllisyydestä huolimatta. Kansalaistoimintaa tulisi siten helpottaa keventämällä rekisteröityjä yhdistyksiä koskevaa sääntelyä, kehittämällä mallisääntöjä ja ohjeita sekä vahvistamalla yhdistystoiminnan vetovoimaisuutta päivittämällä nykyisiä rekisteröityä yhdistyksiä koskevia käytäntöjä.

Osa keskustelijoista esitti, että rekisteröimättömän yhdistyksen perustamissopimus ”rekisteröitäisiin” kevyesti tai tallennettaisiin julkiseen järjestelmään, jotta sitä voitaisiin pitää oikeushenkilönä ja ulkopuoliset voisivat varmistua rekisteröimättömän yhdistyksen olemassaolosta ja säännöistä. Yksittäisen ehdotuksen mukaan rekisteröimättömässä yhdistyksessä toimivien henkilöiden tietojen tulisi olla julkisempia kuin rekisteröidyn yhdistyksen ja rekisteröimättömän yhdistyksen vastuuhenkilöt tulisi kirjata julkiseen rekisteriin. Toisaalta tällöin sopimuksen tekemisen ja yhdistyksen rekisteröitymisen ero on epäselvä. Keskustelua heräsi myös siitä, kuka tarkastaa rekisteröimättömän yhdistyksen sopimuksen tai säännöt ja vastaa niistä. Keskustelussa pohdittiin myös rekisteröimättömän yhdistyksen määritelmää ja sen oikeushenkilöstatuksen vaikutusta nykyisiin oikeushenkilöitä koskeviin jäsenehtoihin.

3 Rekisteröimättömän yhdistyksen Y-tunnus

Rekisteröimättömän yhdistyksen Y-tunnusta koskevan kysymyksen vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Ehdotukseen¹³¹ myönteisesti suhtautuneiden mukaan Y-tunnus helpottaisi yhdistysten sidosryhmien ja ulkopuolisesta rahoituksesta riippuvaisten yhdistysten toimintaa. Ilman Y-tunnusta yhdistysten on vaikea hakea erillisrahoitusta ja muita avustuksia, kuten valtionavustuksia, eikä avustuksia voida hakea esimerkiksi rekisteröidyn yhdistyksen alaisuudessa toimiville rekisteröimättömille yhdistyksille. Y-tunnus olisi myös tärkeä yhdistyksen rahaliikenteen kannalta ja antaisi luottamusta sopimusumppaniin nähden. Osa kannatti ehdotusta vain sen vuoksi, että se voisi helpottaa maksuhäiriömerkinnän saaneen yksityishenkilön osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Toisaalta osa keskustelijoista edellyttäisi Y-tunnuksen myöntämiseksi vakiintunutta ja selkeään tarkoitukseen perustuvaa toimintaa (esimerkiksi vanhempain- tai kannatusyhdistys) tai tapauskohtaista harkintaa toiminnan luonteen perusteella.

Toisaalta rekisteröimättömän yhdistyksen Y-tunnusta ei pidetty tarpeellisena, sillä rekisteröimättömän yhdistyksen liikevaihtoa pidettiin tavallisesti vähäisenä ja yhdistys voi rahoittaa toimintansa sisältäpäin. Lisäksi rahaliikenne ohjaa usein perustamaan rekisteröidyn yhdistyksen, joten rekisteröityminen ei muodostuisi ongelmaksi laajamittaista toimintaa harjoittavalle yhdistykselle. Keskustelussa todettiin, että rekisteröityjen

¹³¹ Ehdotusta koskevaan keskusteluun osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla yhteensä 35 henkilöä.

ja rekisteröimättömien yhdistysten välisen eron häivyttäminen saattaisi johtaa epäselvyyksiin avustuksia hakiessa. Keskustelussa tuotiin esille myös huoli Y-tunnuksen ja sen perusteella myönnettävien lainojen väärinkäytöstä.

4 Pienimpien rekisteröityjen tai rekisteröimättömien yhdistysten kirjanpidoksi ja vuosiraportiksi tiliote

Pienimpien rekisteröityjen tai rekisteröimättömien yhdistysten kirjanpidon ja vuosiraportin dokumentoimista tiliotteella koskevan kysymyksen vastaukset jakautuivat seuraavasti:

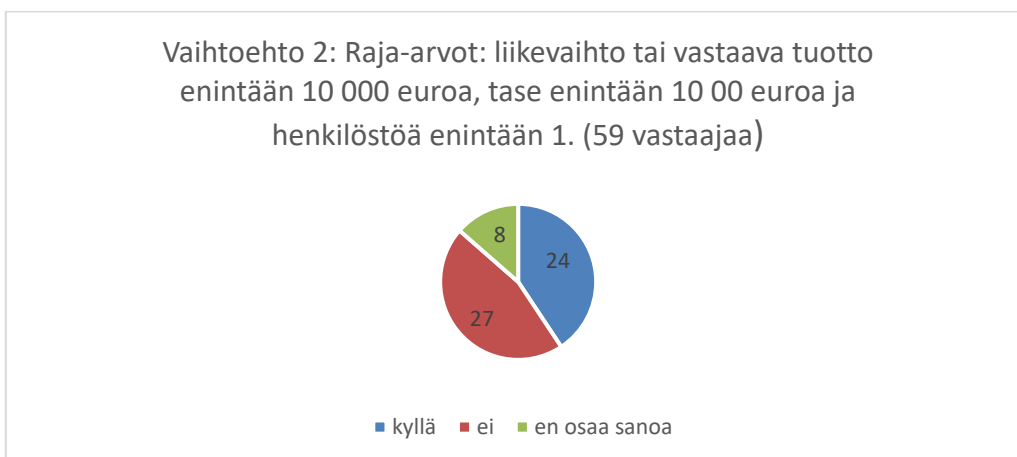
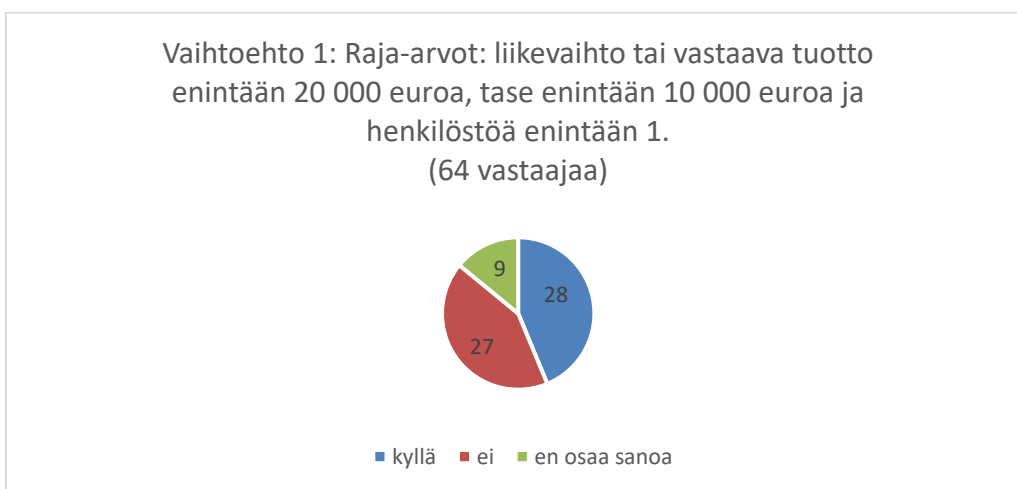

Ehdotusta¹³² kannattaneet pitivät uudistusta tarpeellisena vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ja yhdistysten nykyisiin kirjanpitoikäytäntöihin vastaamiseksi. Velvollisuus kahdenkertaiseen kirjanpitoon on yksi suurimmista hallinnollisista esteistä perustaa yhdistys, koska taloushallinto ja kirjanpito vaativat sellaista erityisosaamista, jota kaikilla yhdistystoimijoilla ei ole. Lisäksi tilinhoitokulut, rahaliikenne ja kirjanpitäjien ja tilintarkastajien palkkiot muodostavat suuren kuluerän pienessäkin yhdistyksessä. Osa keskustelijoista kannatti ehdotusta edellyttäen, että yhdistyksen maksuliikenne hoidetaan yksinomaan tilin kautta, tilitapahtumiin on liitetty riittävä selitys, kirjanpitoon on selkeät raja-arvot, tiliote on selkeästi luettavissa tai että jäsenillä on mahdollisuus tutustua tiliotteeseen. Lisäksi yksittäisenä huomiona esitettiin, että mahdollisesta esi-neomaisuudesta täytyisi pitää kirjaa erikseen ja käteiskassan kirjanpitoon riittäisi kirjallinen yksinkertainen kirjanpito.

¹³² Ehdotusta koskevaan keskusteluun osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla yhteensä 37 henkilöä.

Ehdotukseen kielteisesti suhtautuneet katsoivat, että kirjanpito esimerkiksi taulukko-laskentaohjelmassa ei edellytä erityistä talusosaamista.¹³³ Osa taas edellyttäisi yksinkertaista kirjanpitoa, toimintakertomusta ja -suunnitelmaa tai tiliotteen lisäksi pöytäkirjoja ja/tai toimintakertomusta.

Verkkokeskustelussa esitettiin kaksi eri vaihtoehtoa raja-arvoille. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Mielipiteet esitetyistä vaihtoehdoista olivat jakautuneita. Osa keskustelijoista piti kyseisiä raja-arvoja liian korkeina ja normaalikokoista yhdistystoimintaa vastaamattomina ja kyseisten raja-arvojen puitteissa harjoitettavaa toimintaa ilman asianmukaista talou-

¹³³ Ehdotuksen tarkoituksena ei ole korvata muita kirjanpitomenetelmiä, vaan koneluettava tilite olisi vaihtoehtoinen tapa toteuttaa kirjanpito.

denseurantaa epäilyttävänä. Toisaalta osa keskustelijoista nostaisi esitettyjen vaihtoehtojen raja-arvoja, sillä pienten yhdistysten tulot voivat vaihdella vuositasolla paljon avustuksista ja tapahtumien järjestämisestä riippuen. Myös toiminnan kulut voivat olla suuret, vaikka yhdistyksen menot ja tulot olisivat muutoin vähäisiä. Yksittäisenä huomiona esitettiin, että toiminnan yhteiskunnallinen arvo saattaa ylittää raja-arvojen mukaisen liikevaihdon arvon. Keskustelussa huomautettiin myös, että raja-arvoja määrittäessä tulisi ottaa huomioon, kuinka suureen osaan yhdistyksiä raja-arvojen muutos vaikuttaisi. Esimerkiksi 10 000 euron liikevaihto ja 5 000 euron tase olisivat raja-arvoja, jotka helpottaisivat monia tosiasiallisesti vapaaehtoisvoimin toimivia yhdistyksiä.

Suurin osa raja-arvojen laskemista kannattaneista edellyttäisi, että yhdistys toimisi täysin vapaaehtoisvoimin. Työnantajavelvoitteet kuormittavat ja vaativat enemmän resursseja kuin kirjanpitovelvoitteet, minkä vuoksi työnantajana toimivalla yhdistyksellä tulisi olla resursseja vastata myös nykyisiin kirjanpitovelvoitteisiin. Lisäksi rekisteröimättömässä yhdistyksessä vastuu työntekijän palkanneella henkilöllä on kohtuuttoman suuri sen vuoksi, että työnantajavelvoitteet aiheuttavat hankaluuksia jo pienissä rekisteröidyissä yhdistyksissä. Mahdollisuus talouden dokumentointiin ja raportointiin tilioitteella tulisi siten rajata pienille, täysin vapaaehtoisvoimin toimiville yhdistyksille, jolloin toiminnan raja-arvot liikevaihdon ja taseen osalta voisivat vastata kumpaa tahansa vaihtoehtoa. Jos rekisteröimätön yhdistys toimisi työnantajana, työnantajavelvoitteista vastaavan henkilön tulisi olla selvillä velvoitteistaan, eikä yhdistyksessä saisi syntyä eturistiriitoja tai jäävyksiä.

Raja-arvoja ehdotettiin laskettavan seuraaviksi: liikevaihto 3 000 euroa, tase 3 000 euroa ja ei henkilöstöä; liikevaihto 5 000 euroa ja tase 5 000 euroa; yleishyödyllinen yhdistys, jonka budjetti 5 000 euroa, liikevaihto 10 000 euroa, tase 5 000 euroa ja ei henkilöstöä; liikevaihto 1 000 euroa, tase 1000 euroa ja mahdollisesti jäsenmäärää koskeva raja-arvo, esimerkiksi 100 jäsentä. Keskustelussa ei esitetty täsmällisiä lukuja valmiita vaihtoehtoja korkeammiksi raja-arvoiksi.

5 Vastuu rekisteröimättömän yhdistyksen toimista

Rekisteröimättömän yhdistyksen toimista seuraavan vastuun jakautumista koskevan kysymyksen vastaukset jakoutuivat seuraavasti:

Keskustelussa¹³⁴ ei nähty tarvetta muuttaa voimassaolevan yhdistyslain mukaista vastuuta rekisteröimättömän yhdistyksen toimista. Kyseinen vastuurakenne turvaa toimintaan osallistuvien oikeusturvaa ja lisää toiminnan houkuttelevuutta, sillä toimintaan osallistuvat tietävät, mihin toiminnallaan sitoutuvat. Osa keskustelijoista taas oli sitä mieltä, että rekisteröimättömän yhdistyksen toiminnasta vastaa yhdistyksen johto tai siitä on vastattava yhdessä hallituksen kanssa. Vastuun määrittelyä pidettiin tärkeänä esimerkiksi yhdistysten ulkopuolisten toimijoiden oikeusturvan kannalta.

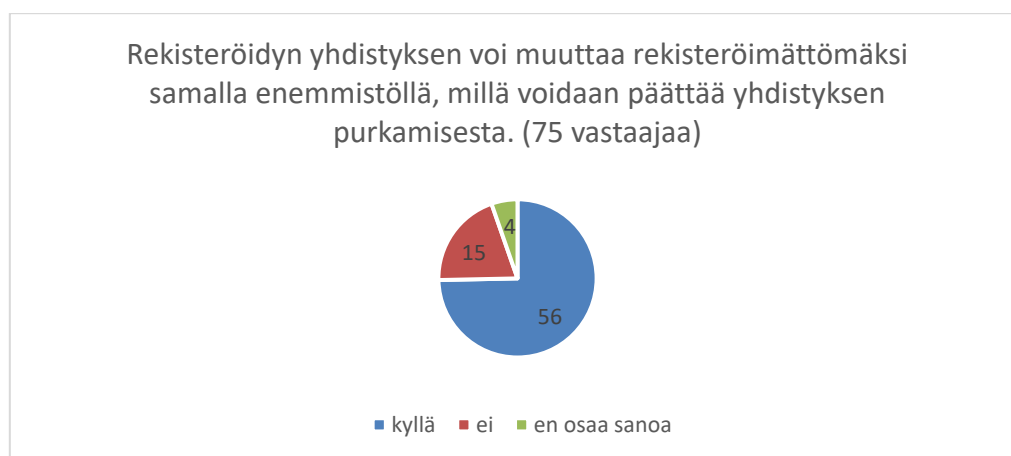
Keskustelussa pohdittiin, miten rekisteröimättömässä yhdistyksessä tehdyt päätökset ja niihin osallistuneet henkilöt voidaan varmistaa luotettavalla tavalla. Taustalla oli huoli siitä, että päätöksenteon ulkopuolella olevat henkilöt joutuvat vastuuseen tai päätöksentekoon osallistuneet välttävät vastuun. Kyseisen vastuurakenteen katsottiin edellyttävän käytännössä yksityiskohtaista dokumentointia päätöksenteosta, toimin-

¹³⁴ Ehdotusta koskevaan keskusteluun osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla yhteensä 27 henkilöä.

taan osallistuneista, vastuista ja niiden sitovuudesta. Lisäksi veloitteet ja niiden sitovuus yhteisön tai toimintaan osallistuneen henkilön osalta on tehtävä selväksi toimintaan osallistuville tai vastuista on sovittava erikseen. Yksittäisenä huomiona esitettiin, että mahdollisten sopimuskumppaneiden tulisi myös varmistua rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta toimivan henkilön maksukyvyistä. Rekisteröimättömän yhdistyksen ei tulisi myöskään voida ottaa jäsenten kesken yhteisvastuullisesti velkaa eikä ostaa hyödykkeitä velaksi, jotta yksittäinen henkilö ei joudu kantamaan velkavastuuta yksin.

6 Rekisteröidyn yhdistyksen muuttaminen rekisteröimättömäksi

Rekisteröidyn yhdistyksen muuttamista rekisteröimättömäksi koskevan kysymyksen vastaukset jakautuivat seuraavasti:

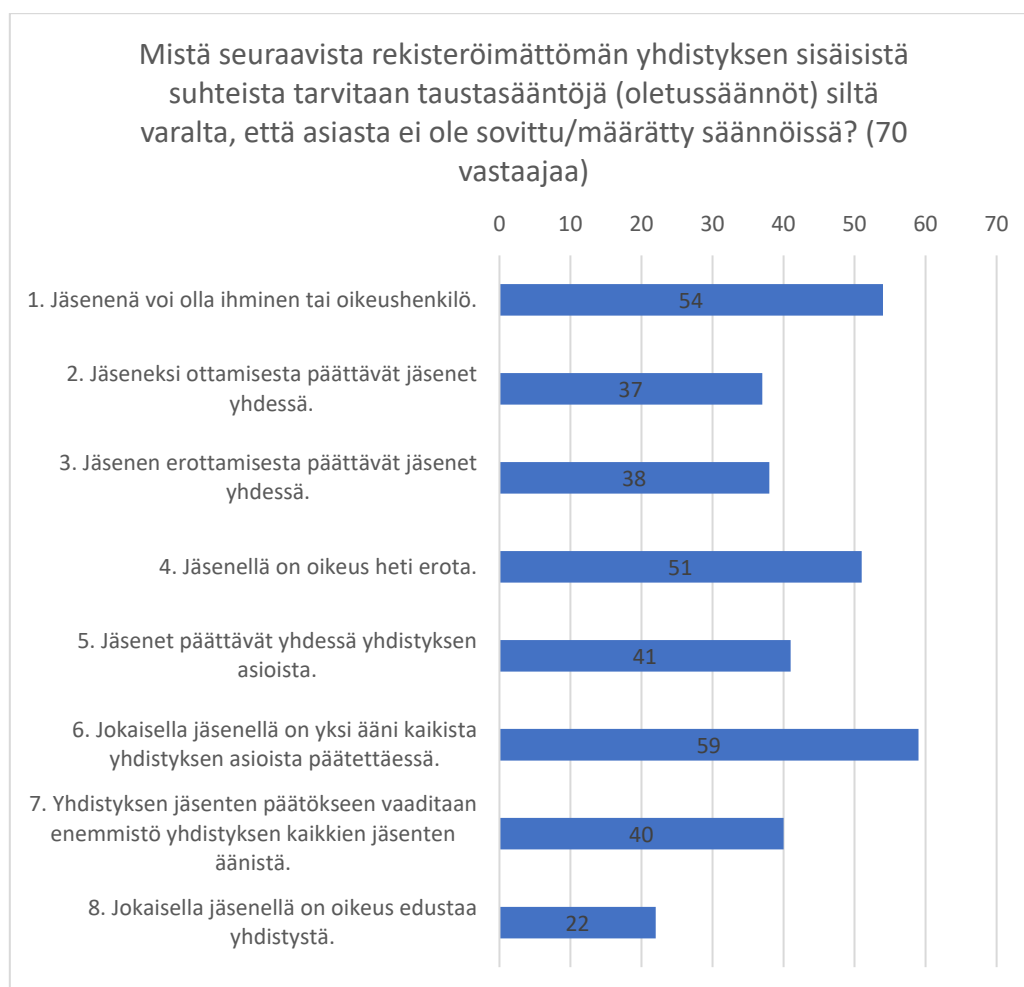
Ehdotusta¹³⁵ kannattaneiden mukaan rekisteröidyn yhdistyksen muuttaminen rekisteröimättömäksi on yhdistystoiminnan lopettamista parempi vaihtoehto, jos toimintaa halutaan jatkaa pienimuotoisena. Ehdotus säilyttäisi yhdistyksen aineettomia arvoja epäaktiivisen toiminnan aikana ja vähentäisi yhdistystoimijoiden hallinnollista taakkaa. Esimerkiksi paikallisyhdistyksissä toiminta ja sen tarkoitus koetaan niin tärkeäksi, että toimintaa halutaan hiipumisesta huolimatta jatkaa. Lisäksi yhdistysrekisterissä on yhdistyksiä, joita ei saada purettua tai jotka eivät täytä yhdistyslain edellytyksiä, vaikka yhdistyksen toimintaa haluttaisiin jatkaa. Yksittäisinä ehdotuksina esitettiin, että pieni yhdistys voitaisiin muuttaa rekisteröimättömäksi tai sulauttaa ilman pakollista purkumenettelyä. Sulautuminen olisi erityisen tarpeellista varsinkin suurten liittojen sisällä.

Ehdotusta vastustaneet huomauttivat väärinkäytösten riskistä ja kyseenalaistivat rekisteröidyn yhdistyksen tarpeen muuttua rekisteröimättömäksi. Jos yhdistyksen toiminta jatkuu rekisteröimättömänä ja toiminnan jatkaminen edellyttää sopimuksen tekemistä, rakennemuutosten yhteydessä olisi tarpeellista dokumentoida yhdistyksen taloudellinen asema yhdistysmuotoa muutettaessa ja kirjata muuttuvat vastuut ja velvoitteet sopimukseen.

¹³⁵ Ehdotusta koskevaan keskusteluun osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla yhteensä 25 henkilöä.

7 Taustasäännöt rekisteröimättömän yhdistyksen sisäisistä suhteista

Rekisteröimättömän yhdistyksen sisäisiä suhteita säänteleviä taustasääntöjä koskevan kysymyksen vastaukset jakoutuivat seuraavasti:¹³⁶

Ehdotukseen¹³⁷ myönteisesti suhtautuneet pitivät taustasääntöjä tärkeinä, jotta kansalaisoikeusjärjestöt voisivat pohtia tarvetta sopia kyseisistä asioista etukäteen ja säännöistä saatavaksi tarvittaessa johtoa riitatilanteissa. Oletussäännöt myös helpottaisivat pienimuotoista yhdistystoimintaa ja lisäksi yleisesti yhdistystoiminnan luotettavuutta. Osa

¹³⁶ Vastaajat saattoivat valita useita eri vaihtoehtoja.

¹³⁷ Ehdotusta koskevaan keskusteluun osallistui tykkäämällä ja/tai kommentoimalla yhteensä 29 henkilöä.

keskustelijoista piti oletussääntöjä tarpeellisina sillä edellytyksellä, että ne ovat riittävän luontevia, tunnettuja ja selkeitä. Uudentyyppisiä kansalaistoiminnan muotoja pidettiin myönteisinä asioina, mutta samalla huomautettiin, että kaikki toimijat eivät tule ajatelleeksi mahdollista henkilökohtaista vastuuta. Rekisteröimättömän yhdistysten jäsenten tulisi siten ymmärtää, milloin he sitoutuvat oikeudellisiin velvoitteisiin.

Keskustelussa huomautettiin, että moni tarkastelee rekisteröimättömän yhdistyksen sääntelyn kehittämistä nykyisten rekisteröityjen yhdistysten näkökulmasta. Sääntelyä tulisi kehittää sen perusteella, miten nykyinen lainsäädäntö estää tai hankaloittaa kansalaistoiminnan uusia ja vanhoja muotoja, kuten muutaman hengen peliporukan toimintaa tai muutaman kansalaisaktivistin järjestämää mielenosoitusta. Toisaalta keskustelussa tuotiin esille, että esimerkiksi tilojen vuokraaminen suurimmilta kaupungeilta edellyttää käytännössä rekisteröidyn yhdistyksen perustamista.

Ehdotusta vastustaneiden mukaan taustasäännöillä ei voida vaikuttaa esimerkiksi pienen ryhmän toimintaan, sillä ryhmän toiminnassa on kyse ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, eikä kaikkia kansalaistoiminnan ongelmia ei voida ratkaista muuttamalla itse yhdistystoiminnan sääntöjä. Yhdistyslain sijaan voitaisiin siten muuttaa esimerkiksi resurssien antajien vaatimuksia. Erään ehdotuksen mukaan rekisteröimättömällä yhdistyksellä tulisi olla taustasääntöjen sijaan nimetty toiminnan koordinoija, joka voidaan vaihtaa yhteisellä päätöksellä tarpeen vaatiessa. Toisaalta jos rekisteröimättömällä yhdistyksellä on säännöt ja velvollisuus sopia vastuun jakautumisesta, rekisteröimättömien ja rekisteröityjen yhdistysten tulisi noudattaa samoja säännöksiä, kuten yhdistyslain säännöksiä, sillä tällöin rekisteröimätön ja rekisteröity yhdistys eroaisivat toisistaan vain vastuunjaon osalta. Ilman harkittuja ja selkeitä sääntöjä pienimuotoisesta toiminnasta tulisi vaikeaa ja järjestäytymätöntä, ja samalla rekisteröityjen yhdistysten luotettavuus kärsisi.

Ensimmäisen taustasääntöehdotuksen osalta näkemykset olivat jakautuneita. Keskustelussa kyseenalaistettiin oikeushenkilöiden ja rekisteröityjen yhdistysten tarve liittyä rekisteröimättömän yhdistyksen jäseneksi, sillä oikeushenkilönä rekisteröity yhdistys kykenee myös itse perustamaan toisen rekisteröidyn yhdistyksen. Oikeushenkilöiden jäsenyyden rekisteröimättömässä yhdistyksessä nähtiin myös lisäävän riskiä väärinkäyttää rekisteröimätöntä yhdistystä esimerkiksi lain kiertämiseen. Sen sijaan rekisteröimättömällä yhdistyksellä on tarve liittyä rekisteröidyn yhdistyksen jäseneksi, sillä rekisteröimättömät yhdistykset järjestävät pop up -tyyppisiä tapahtumia käytännössä rekisteröidyn yhdistyksen alaisena. Toisaalta keskustelussa esitettiin, että rekisteröimättömän yhdistyksen jäsenenä voisi olla joko luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä tai oikeushenkilö voisi saada vain kannatusjäsenyyden tai vastaavan jäsenyyden.

Toisen, kolmannen ja viidennen taustasääntöehdotuksen osalta keskustelussa suhtauduttiin kriittisesti jäsenten yhteiseen päätöksentekoon. Kaikkien jäsenten yleisen

päätösvallan arvioitiin lisäävän riskiä erilaisista ongelmista ja olevan vaikeasti toteutettavissa etänä järjestettävässä ja fyysisessä kokouksessa. Keskustelussa todettiin, että rekisteröidyissä yhdistyksissä valta ja varat jakautuvat oikeudenmukaisesti yhdistyslain nojalla toisin kuin kyseessä olevien taustasääntöjen perusteella. Toisaalta esitettiin, että käytännössä kulloinkin päätettävä asia ratkaisee päätöksentekoon osallistuvat henkilöt. Myös valtuutuksista tulisi sopia erikseen tai yhteisellä päätöksellä. Lisäksi keskustelussa todettiin, että oikeudenmukaisuuden ja oikeusvarmuuden vuoksi yhdistyksessä tulisi osoittaa tosiasiallisesti vastuussa olevat henkilöt.

Neljänteen taustasääntöehdotukseen (jäsenen erottamisoikeuteen) suhtauduttiin myönteisesti. Kuudetta taustasääntöehdotusta (jäsenen äänioikeutta) kannatettiin demokraattisena päätöksentekomallina. Seitsemännen taustasääntöehdotuksen (enemmistö kaikista äänistä päätöksenteon edellytyksenä) osalta keskustelussa huomautettiin, että kaikkien jäsenten ääniä on mahdotonta saada ja enemmistöpäätösten tulisi olla todistettavissa. Lisäksi päätöksentekoon tulisi voida osallistua etänä, jotta mahdollisimman moni voisi osallistua päätöksentekoon.

Kahdeksanteen taustasääntöehdotukseen (jokaisen jäsenen edustus-oikeuteen) suhtauduttiin keskustelussa kriittisesti. Keskustelussa korostettiin edustajan selkeää ja tarkkaan harkittua määrittelyä ja todennettavissa olevaa edustus-oikeutta, koska edustus-oikeus on merkityksellinen sopimusten sitovuuden ja erilaisten rahasuoritusten vastaanottamisen kannalta.

Muut keskustelussa esitetyt huomiot koskivat rekisteröimättömän yhdistyksen muuttamista rekisteröidyksi ja rekisteröimättömien yhdistysten sääntöjen nimittämistä periaatteiksi.

Liite 1. Verkkokyselylomake

Oikeusministeriön työryhmä selvittää, miten yhdistysten ja muiden kansalaistoimijoiden toimintamahdollisuuksia voitaisiin parantaa ja lisätä. Tavoitteena on edistää kansalaistoimintaa ja kehittää kevyemmin säänneltyjä toimintamuotoja. **Kyselyllä kerätään tietoja ja näkemyksiä nykylainsäädännön ja käytäntöjen kehittämistarpeista. Voit antaa arvokkaita tietoja ja ehdotuksia yhdistyslain ja muun vastavan lainsäädännön kehittämiseksi.**

Sivulla 1 (kysymykset 1–6) kysytään taustatietoja, sivulla 2 on kysymykset rekisteröityjä yhdistyksiä ja järjestöjä koskevista käytännöistä ja tarpeista (kysymykset 7–45) ja sivulla 3 kysymykset kevyemmin säännellyn toimijaryhmän tarpeesta (kysymykset 46–62). Voit vastata kerralla useammassa eri roolissa, jolloin annat kattavimman kuvan tarpeistasi ja kokemuksistasi käymällä läpi sivut 2 ja 3; pakollista se ei kuitenkaan ole. **Kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse vastata.**

Lopuksi voit antaa palautetta kyselystä (kysymys 63) ja ilmoittaa sähköpostiosoitteesi (kysymys 64). **Sähköpostiosoitteen antaneet vastaajat pidetään ajan tasalla kyse- lyn etenemisestä ja hankkeen seuraavista vaiheista.**

Vastaamiseen menee n. 10–30 minuuttia. Kysymysten alla olevissa selityksissä on vastaamisen helpottamiseksi annettu ohjeita ja taustatietoja. Sivujen alareunasta löytyvällä "Tallenna ja jatka

myöhemmin"-painikkeella voit tallentaa ja keskeyttää kyselyyn vastaamisen; palvelu antaa linkin, jonka kautta pääset jatkamaan vastaamista myöhemmin.

Kysely on auki 3.5.–30.6. Lisätietoja hankkeesta löydät täältä ja kyselyn tietosuo- jaselosteen tästä. Kysely on saatavilla myös ruotsiksi (på svenska) ja englanniksi (in English).

TAUSTATIEDOT

1. Vastaajan ikä?

Ikä numeroina

2. Vastaajan rooli

Voit valita yhden tai useamman. Jos valitset useamman, voit kysymykseen 3. vastaamalla kertoa, missä roolissa ensisijaisesti vastaat.

1. yhdistyksen jäsen
2. yhdistyksen hallituksen jäsen
3. yhdistyksen toiminnanjohtaja
4. yhdistyksen toimihenkilö
5. yhdistyksen tilintarkastaja
6. yhdistyksen toiminnantarkastaja
7. yhdistystoiminnan vapaaehtoinen
8. yhdistyksen kannatusjäsen tai muu tukija
9. muu kansalaistoimija
10. viranomainen
11. tuen tai muun resurssin tarjoaja
12. taloushallinnon, viestinnän tms. palvelun tarjoaja
13. muu; mikä?

3. Vastaajan ensisijainen rooli

Jos valitsit kysymyksessä 2. useamman kuin yhden vaihtoehdon, voit tässä kentässä vastausvaihtoehdon numerolla ilmoittaa, missä roolissa ensisijaisesti vastaat.

4. Jos vastaat yhdistyksessä mukana olevan roolissa, yhdistys on:

valtakunnallinen keskusjärjestö
keskusjärjestöön kuuluva alue- tai paikallisyhdistys jäsen
keskusjärjestöön kuulumaton yhdistys

5. Jos vastaat järjestössä, yhdistyksessä tai muussa kansalaistoiminnassa mukana olevan roolissa, mikä seuraavista kuvaa tai liittyy mielestäsi parhaiten toimintaanne?

Valitse niin monta kuin on tarpeen toimintanne kuvaamiseksi. Luokittelun pohjana on käytetty kansainvälistä voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden INCPO-luokitusta. Ohessa on esitetty 2., 6. ja 7. -vastausvaihtoehtojen tarkempi sisältö.

*2. Kulttuuri ja harrastustoiminta: kulttuuri, taiteet ja muu virkistäytyminen;
6. Kehittäminen ja asuminen: taloudellinen, sosiaalinen ja paikallinen kehittäminen, asuminen, työllisyys ja työllisyysvalmennus;
7. Kansalaistoiminta ja edunvalvonta: kansalais- ja muut edunvalvontaorganisaatiot kuin 8. kohdassa tarkoitetut poliittiset organisaatiot, laki- ja oikeuspalvelut.*

1. liikunta ja urheilu
2. kulttuuri- ja muu harrastustoiminta
3. koulutus ja tutkimus
4. terveydenhuoltoala
5. sosiaaliala
6. ympäristö
7. kehittäminen ja asuminen
8. kansalaistoiminta ja edunvalvonta
9. politiikka
10. hyväntekeväisyys ja vapaaehtoistoiminta
11. kansainvälinen toiminta
12. maanpuolustus
13. uskonnot
14. ammatti- ja elinkeinotoiminta
15. muu; mikä?

6. Jos vastaat yhdistyksen tai järjestön puolesta, yhdistyksessä/järjestössä on

Järjestön osalta lasketaan yhteen järjestön jäsenet ja jäsenyhteisöjen jäsenet. Suuruusluokka-arvio riittää.

- 1–10 jäsentä
- 11–50 jäsentä
- 51–100 jäsentä
- 101–200 jäsentä
- 201–1000 jäsentä
- 1 001–5 000 jäsentä
- 5 001–10 000 jäsentä
- 10 001–50 000 jäsentä
- yli 50 000 jäsentä

REKISTERÖITYIHIN YHDISTYKSIIN JA JÄRJESTÖIHIN LIITTYVÄT TARPEET

Tällä sivulla on rekisteröityjä yhdistyksiä ja järjestöjä koskevia kysymyksiä, joilla karotetaan muun muassa yhdistyksen perustamiseen ja rekisteröintiin, jäsenten päätöksentekoon, hallinnon hoitamiseen, taloudelliseen raportointiin ja tarkastukseen sekä yhdistyksen purkamiseen liittyviä tarpeita. Voit vastata haluamiisi aihealueisiin ja kysymyksiin. Jos haluat vastata vain kevyemmin säänneltyjä toimijaryhmiä koskeviin kysymyksiin, voit siirtyä seuraavalle sivulle tämän sivun alalaidasta löytyvällä "Seuraava"-painikkeella.

Yhdistyksen perustaminen ja rekisteröinti

7. Pitäisikö sallia yhden perustajan yhdistys?

Ehdotus helpottaisi ja nopeuttaisi yhdistyksen perustamista yhdenkin aktiivin toimesta, seuraavat jäsenet ja muut osallistujat voisivat tulla mukaan valmiiseen yhdistykseen. Yksi perustaja riittää muissa yhteisöissä, minkä katsotaan nopeuttavan ja helpottavan perustamista. Nykyisin yhdistyksessä on oltava vähintään kolme perustajajäsentä. Toisaalta voisi käydä niin, että yhden perustajan yhdistykseen ei tule muita jäseniä. On esitetty, että tämä tilanne ei täytä yhdistyslain vaatimusta, jonka mukaan yhdistyksen saa perustaa vain aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Käytännössä ei ole takeita useamman jäsenen osallistumisesta toimintaan eivätkä ulkopuoliset voi seurata jäsenmäärän säilymistä.

kyllä

ei

en osaa sanoa

8. Pitäisikö yhdistyslakiin lisätä yleistä yhdistyskäytäntöä vastaavia tahdonvaltaisia säännöksiä, jotta yhdistyksen voisi perustaa ja rekisteröidä nykyistä helpommin ja nopeammin?

Perustettavan yhdistyksen sääntöjen laatimisen helpottamiseksi lakiin voitaisiin ottaa yleistä yhdistyskäytäntöä vastaavat olettasäännöt esim. hallituksen jäsenten, tilintarkastajien ja toiminnantarkastajien vähimmäis- ja enimmäismäärästä, tilintarkastajan/toiminnantarkastajan toimikaudesta, tilikaudesta sekä yhdistyksen varsinaisen kokouksen ajankohdasta, asialistasta, kokouskutsuajasta ja –tavasta. Olettasäännöistä voisi poiketa säännöissä ja säännöissä voisi olla edelleen myös muita määräyksiä. Näin suuressa osassa uusia yhdistyksiä sääntöjen kirjoittajat voisivat keskit-

tyä aidosti yhdistyskohtaisiin määräyksiin yhdistyksen nimestä, kotipaikasta, tarkoituksesta, toimintamuodoista, jäsenmaksuvelvollisuudesta ja varojen käytöstä yhdistyksen purkautuessa. Edellä mainitut olettasäännöt ovat (tilikausi-olettamaa lukuun ottamatta) käytössä kaikissa yhtiömuodoissa ja säätiössä. Olettasäännöistä olisi hyötyä erityisesti järjestöjen ulkopuolisille yhdistyksille. Ehdotus voisi nopeuttaa tällaisten yhdistysten perustamista ja rekisteröintiä sekä yhdenmukaistaa yhdistysten käytäntöjä. Toinen vaihtoehto on mallisääntöjen käytön helpottaminen, mistä on jäljempänä kysymys 10.

kyllä
ei
en osaa sanoa

9. Pitäisikö perustamisasiakirjat ja perustamisilmoitus voida tehdä myös esim. englanniksi?

Yhdistyksen voi nyt rekisteröidä vain suomeksi ja ruotsiksi. Muun kielen salliminen helpottaisi kaikkien suomalaisten yhdistystoimintaa, edistäisi maahanmuuttajien integroitumista ja helpottaisi ulkomaisten yhdistysten ja järjestöjen rekisteröintiä Suomeen.

kyllä, englanniksi
kyllä, muulla kielellä; millä?
ei
en osaa sanoa

10. Pitäisikö yleisön saatavana olla yleisesti käytettyjä eri alojen yhdistysten sääntömalleja?

Sääntömallien ja niiden käännösten tarjoaminen voisi helpottaa ja nopeuttaa yhdistysten perustamista. Käytännössä ajantasaisia malleja ja niiden käännöksiä voidaan ylläpitää ja asettaa saataville esim. Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) yhdistysrekisterin kautta.

kyllä
ei
en osaa sanoa

11. Oletko perustanut yhdistyksen Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) yhdistysrekisterin verkkopalvelussa?

kyllä
en

14. Onko sinulla muita ehdotuksia yhdistyslain ja/tai käytäntöjen muuttamiseksi perustamisen ja rekisteröinnin osalta?

Tässä kohdassa voit myös kommentoida ja perustella vastauksiasi yhdistyksen perustamista ja rekisteröintiä koskeviin monivalintakysymyksiin.

Yhdistyksen jäsenet ja päätöksenteko

15. Pitäisikö yhdistyslaissa nimenomaisesti säätää jäsenten yhdenvertaisuudesta, jollei säännöissä toisin määrätä?

Yhdistyslaissa ei ole nimenomaista säännöstä jäsenten yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta; yhdenvertaisuuden loukkaus mainitaan laissa vain yhdistyksen jäsenten päätöksen pätemättömyysperusteena. Laista ei käy ilmi, mitä yhdenvertaisuudella tai sen loukkaamisella tarkoitetaan. Nimenomainen säännös perusteluineen voisi selvittää ja helpottaa yhdistysten toimintaa. Esimerkiksi osuuskunta-, asunto-osakeyhtiö ja osakeyhtiölaissa säädetään nimenomaisesti yhdenvertaisuus-olettamasta, minkä lisäksi näiden lakien perusteella on selvää, että yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa myös yhteisön johtoa.

kyllä
ei
en osaa sanoa

16. Pitäisikö sallia jäsenten päätösvallan käyttäminen pelkästään verkossa (ts. etäosallistumalla)?

Ehdotus helpottaisi verkossa toimivia yhdistyksiä ja vastaisi nykyaikaisia osallistumis- ja päätöksentekomuotoja ja olisi tarpeen esim. sitä varten, että yhdistys voisi käytännössä toteuttaa jäsenten päätöksenteon ja tiedonsaannin Facebook-, Whatsapp- tms. yhteisöpalvelussa. Vanhassa yhdistyksessä verkkokokouksiin siirtymisen lisäedellytyksenä voisi olla kaikkien jäsenten yksimielinen sääntömuutos, jotta osa jäsenistä ei jää tahtomattaan päätöksenteon ulkopuolelle.

kyllä, uusissa ja vanhoissa yhdistyksissä (vanhoissa edellyttäisi kaikkien jäsenten suostumusta)

kyllä, vain uusissa yhdistyksissä

kyllä, mutta vain tietyissä asioissa; missä asioissa?

ei

en osaa sanoa

17. Pitäisikö säätää yhdistyksen jäsenen kyselyoikeudesta ja yhdistyksen hallituksen (ja toiminnanjohtajan) vastausvelvollisuudesta yhdistyksen kokouksessa?

Jäsenten riittävä tietojensaanti on tarpeen yhdistyksen johdon tehokkaan kontrolloinnin ja jäsenten yhdenvertaisen kohtelun toteutumisen arvioinnin kannalta. Toiminnan avoimuus voi myös parantaa jäsenten luottamusta ja lisätä yhdistystoiminnan houkuttavuutta. Jäsenten kyselyoikeuden ja johdon vastausvelvollisuuden selventäminen on myös tarpeen, jos sallitaan esim. yhden jäsenen hallitus ja/tai toimitusjohtaja. Voimassa olevien yhtiölakien perusteella hallituksen ja toimitusjohtajan (isännöitsijän) on yhteisön jäsenten tai osakkaiden kokouksessa annettava pyynnöstä lähtökohtaisesti kaikki tiedot asioista, jotka voivat vaikuttaa kokouksessa käsiteltävien asioiden arviointiin. Jos pyydetty tieto ei ole käytettävissä kokouksessa, se annetaan jälkikäteen kirjallisesti. Tietojen antamisvelvollisuus ei koske tietoa, jonka antamisesta voisi aiheutua olennaista haittaa (ks. myös seuraava kysymys).

kyllä, kaikissa yhdistyksissä

kyllä, tietyt vaatimukset täyttävissä yhdistyksissä; halutessasi voit kertoa, mitkä vaatimukset?

ei

en osaa sanoa

19. Sovellettaanko yhdistyksessänne hyvä hallintotapa -suositusta tai vastaavaa ohjetta?

Jos vastaat muussa roolissa kuin yhdistyksen edustajana, jäsenenä tai tarkastajana, voit siirtyä 21. kysymykseen. Useilla järjestöillä on omia ja/tai yhteisiä hallintotapasuosituksia ja ohjeita jäsenyhdistyksilleen. Yhdistysten käytössä olevien suositusten käytön yleisyyden selvittäminen on tarpeen, jotta voidaan arvioida myös erilaisia lainsäädännöllä vaihtoehtoisia keinoja.

kyllä; mitä?

ei

en osaa sanoa

21. Pitäisikö sallia yhdistyksen jäsenhakemusten ja eroilmoitusten hyväksymisen delegointi hallitusta alemmalle tasolle?

Tämä mahdollisuus helpottaisi jäsenhakemusten hyväksymisen ja eroilmoitusten käsittelyn automatisointia. Voimassa olevan lain mukaan jäseneksi hyväksymisestä päättää hallitus, jollei säännöissä ole toisin määrätty eikä päätösvaltaa voi delegoida hallitusta alemmalle tasolle. Ehdotuksella voitaisiin helpottaa ja selventää yhdistyksen hallinnon hoitamista esim. siten, että jäsenyys syntyisi jo yhdistyksen toimihenkilön tai tietojärjestelmän hyväksytyä jäseneksi liittymistä koskevan ilmoituksen. Ehdotus mahdollistaisi myös sen, että yhdistys voisi hoitaa jäseneksi ottamisen ja/tai eroamisen sosiaalisen median palvelulla (esim. Facebook-ryhmään liittyminen ja eroaminen). Päätösvallan delegointi edellyttäisi nimenomaista sääntömääräystä, joten yhdistykset voisivat itse päättää mahdollisuuden käyttöönotosta. Uusi mahdollisuus ei suoraan vaikuttaisi jo perustettujen yhdistysten päätöksentekoon jäseneksi hyväksymisestä.

kyllä

ei

en osaa sanoa

22. Pitäisikö sallia selvään erottamisperusteeseen (esim. jäsenmaksun laiminlyönti) perustuvan erottamisen delegointi hallitusta alemmalle tasolle?

Tämä mahdollisuus helpottaisi selkeiden erottamisperusteiden (esimerkiksi jäsenmaksu laiminlyöty vähintään tietyn ajan) soveltamisen automatisointia. Voimassa olevan lain mukaan jäsenen erottamisesta päättää hallitus tai yhdistyksen jäsenten kokous. Käytännössä jäsenen erottaminen voi olla ”rutiinipäätös”, jonka hallitus muodollisesti tekee esimerkiksi jäsenmaksun laiminlyöntiä tarkemmin tutkimatta. Ainakin tällaisissa tapauksissa ehdotuksella voitaisiin helpottaa ja selventää yhdistyksen hallinnon hoitamista. Päätösvallan delegointi edellyttäisi nimenomaista sääntömääräystä, joten yhdistykset voisivat itse päättää mahdollisuuden käyttöönotosta. Uusi mahdollisuus ei suoraan vaikuttaisi jo perustettujen yhdistysten päätöksentekoon jäsenten erottamisesta.

kyllä

ei

en osaa sanoa

23. Pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestön jäsenyhdistysten jäsenten osallistaminen järjestön päätöksentekoon?

Ehdotus mahdollistaisi järjestöille niiden hyvänä pitämässä laajuudessa järjestön jäsenyhdistysten ja niiden jäsenten pidemmälle menevän osallistamisen päätöksentekoon sekä sitouttamisen ja aktivoinnin järjestön toimintaan. Ehdotus myös lisäisi järjestöjen mahdollisuuksia tarjota suoraa osallistumista. Käyttöönotto edellyttäisi sen sallivaa määräystä järjestön säännöissä.

kyllä; halutessasi voit kertoa miten?

ei

en osaa sanoa

24. Pitäisikö yhdistyslaissa mahdollistaa järjestön jäsenyhdistyksen jäsenten oikeus järjestöä koskeviin tietoihin?

Ehdotus mahdollistaisi järjestöille niiden hyvänä pitämässä laajuudessa järjestön jäsenyhdistysten ja niiden jäsenten pidemmälle menevän osallistamisen ja sitouttamisen. Ehdotus myös lisäisi järjestöjen mahdollisuuksia tarjota suoraa osallistumista. Käyttöönotto edellyttäisi sen sallivaa määräystä järjestön säännöissä.

kyllä, kaikkiin järjestön jäsenyhdistykselle annettaviin tietoihin

kyllä; mihin tietoihin?

ei

en osaa sanoa

25. Pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestön vaikutusmahdollisuudet jäsenyhdistyksen päätöksentekoon sekä järjestön oikeus saada tietoja jäsenyhdistyksestä ja tarkastaa jäsenyhdistystä?

kyllä, halutessasi voit kertoa miten?

ei

en osaa sanoa

26. Onko sinulla muita ehdotuksia yhdistyslain ja/tai -sääntökäytäntöjen muuttamiseksi jäsenten ja päätöksenteon osalta?

Tässä kohdassa voit myös kommentoida ja perustella vastauksiasi jäseniä ja päätöksentekoa koskeviin monivalintakysymyksiin.

Yhdistyksen hallinto

27. Pitäisikö sallia yksijäseninen hallitus?

Yksijäseninen hallitus voisi helpottaa matalamman hallintomallin yhdistyksen perustamista ja toimintaa, sekä käytännössä kaventaa päätöksenteon hierarkiaa. Osuuskunnassa, asunto-osakeyhtiössä ja osakeyhtiössä voi olla yksijäseninen hallitus (oltava myös varajäsen). Nykyisin yhdistyksellä on oltava vähintään kolmejäseninen hallitus. Käytännössä ulkopuoliset eivät voi valvoa jäsenmäärävaatimuksen noudattamista. Yhdistysrekisteriin merkitään nykyisin vain hallituksen puheenjohtaja ja hänellä on yleensä oikeus yksin edustaa yhdistystä.

kyllä

ei

en osaa sanoa

28. Pitäisikö yhdistyslaissa nimenomaisesti säätää hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuudesta kaikkien jäsenten suostumuksella?

Ehdotus helpottaisi kaikkien yhdistysten hallinnon digitalisointia ja verkossa tapahtuvan päätöksenteon käyttöä ja selventäisi sitä, että hallituksen päätöksenteko ja muu tiedonsaanti voitaisiin käytännössä toteuttaa myös Facebook-, Whatsapp-, tms. yhteisöpalvelussa. Ehdotuksen myötä kaikki saisivat helposti tietää, että hallitus voi päättää asioistaan muutenkin kuin perinteisessä kokouksessa.

kyllä

ei

en osaa sanoa

29. Pitäisikö toimitusjohtaja-toimielin sallia myös yhdistyksessä?

Ehdotus helpottaisi johdon toimivallan ja vastuun tasapainoista jakamista esimerkiksi merkittävämpää taloudellista toimintaa harjoittavassa yhdistyksessä ja voisi osaltaan vähentää toiminnan yhtiöittämistarvetta. Yhdistyslaissa ei ole säännöksiä toimitusjohtajasta, eikä yhdistykselle valittu toiminnanjohtaja ole yhdistyksen toimielin samassa mielessä kuin toimitusjohtaja säätiössä, osuuskunnassa tai osakeyhtiössä (tai asunto-osakeyhtiön isännöitsijä) vaikka toiminnanjohtajasta määrättäisiin säännöissä (tai hänet nimettäisiin säännöissä toimitusjohtajaksi). Yhdistyskäytännössä on todettu tarve toimitusjohtaja-toimielintä koskevalle sääntelylle (erit. sote-alalla). Vuonna 2015 voimaan tullessa uudessa säätiölaissa säädetään toimitusjohtajasta.

kyllä; kaikissa yhdistyksissä, sääntömääräyksen perusteella
kyllä, tietyt tunnusmerkit täyttävissä yhdistyksissä sääntömääräyksen perusteella;
mitkä tunnusmerkit?

ei

en osaa sanoa

31. Onko mielestäsi tarpeen tarkistaa yhdistyslain esteellisyyssääntelyä esimerkiksi säätiölain suuntaisesti?

Voimassa olevan yhdistyslain mukaan hallituksen jäsen tai yhdistyksen toimihenkilö ei saa osallistua hänen ja yhdistyksen välistä sopimusta koskevan asian eikä muunkaan sellaisen asian käsittelyyn eikä ratkaisemiseen, jossa hänen yksityinen etunsa saattaa olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa (YhdL 37 §). Säätiölain mukaan hallituksen jäsen on aina esteellinen käsittelemään omaa asiaansa säätiössä. Lisäksi säätiön hallituksen jäsen ei saa osallistua säätiön ja sen ulkopuolisen välisen sopimuksen käsittelyyn, jos sopimuksesta on odotettavissa hallituksen jäsenelle olennaista etua, joka saattaa olla ristiriidassa säätiön edun kanssa.

kyllä

ei

en osaa sanoa

32. Pitäisikö yhdistyslaissa säännellä järjestön tiedonsaantia jäsenyhdistyksen hallitusasioista?

Ehdotus voisi helpottaa ja selventää tehokkaan järjestörakenteen muotoilemista. Käyttöönotto edellyttäisi sääntömääräystä jäsenyhdistyksessä.

kyllä; halutessasi voit kertoa miten?

ei

en osaa sanoa

33. Pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestölle mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen hallituksen jäsen?

Ehdotus voisi helpottaa ja selventää tehokkaan järjestörakenteen muotoilemista. Käyttöönotto edellyttäisi sääntömääräystä jäsenyhdistyksessä.

kyllä

ei

en osaa sanoa

34. Pitäisikö yhdistyslaissa sallia järjestölle mahdollisuus valita jäsenyhdistyksen tilintarkastaja tai toiminnantarkastaja?

Ehdotus voisi helpottaa ja selventää tehokkaan järjestörakenteen muotoilemista. Käyttöönotto edellyttäisi sääntömääräystä jäsenyhdistyksessä.

kyllä
ei
en osaa sanoa

35. Onko sinulla muita ehdotuksia yhdistyslain ja/tai -käytäntöjen muuttamiseksi yhdistyksen hallinnon osalta?

Tässä kohdassa voit myös kommentoida ja perustella vastauksiasi yhdistyksen hallintoa koskeviin monivalintakysymyksiin.

Talousinformaatio

36. Riittäisikö kaikkein pienimmille yhdistyksille kirjanpitolain mukaisen kirjanpidon sijaan velvollisuus tulojen ja menojen dokumentointiin (ja säilyttämiseen vähintään 5 vuotta)*?

**Lisäedellytyksenä olisi, että dokumentoinnista voi nopeasti, luotettavasti ja edullisesti koota esimerkiksi tuen käyttöä, rahoitusta, verotusta, yhdistyksen purku- tai konkurssi-menettelyä tai esitutkintaa varten tarvittavan raportin yhdistyksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Erityisesti pienimuotoisessa yhdistystoiminnassa nykyteknologialla voitaisiin helpottaa kirjanpito- ja tilinpäätösvelvollisuutta niin, että yhdistyksen jäsenten ja sidosryhmien (ml. viranomaiset ja rahoittajat) asema ei muutu. Yhdistys voisi käyttää tulojen ja menojen dokumentointiin, dokumentoinnin säilytykseen ja raportin tuottamiseen ulkoisia palveluita, kuten järjestönsä, pankin tai muun maksujenvälittäjän tai yhteisömuotoisen kansalaistoiminnan, varainkeruun tms. palvelualueita, jotka on yleisesti hyväksytty myös tässä tarkoitettujen toimien hoitajiksi. Pankin tarjoamana palveluna voitaisiin harkita esim. koko maksuliikenteen hoitamista yhden tilin kautta, jolloin dokumentoinniksi voisi riittää koneluettava tiliote.*

kyllä
ei
en osaa sanoa

39. Yhdistyksen tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoja tulisi...

Nykyisin yhdistyksen on valittava tilintarkastaja, jos sekä päättyneellä että sitä edeltäneellä tilikaudella on täyttynyt enemmän kuin yksi seuraavista edellytyksistä: 1) taseen loppusumma yli 100 000 euroa; 2) liikevaihto tai vastaava tuotto yli 200 000 euroa tai 3) palveluksessa on keskimäärin enemmän kuin kolme henkilöä. Suomessa on kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisen matalat tilintarkastusrajat, jotka ovat osoittautuneet ongelmallisiksi erityisesti kansainvälisesti yhä tiukentuvan tilintarkastussääntelyn vuoksi. Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmässä selvitetään tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen käyttöönoton mahdollisuuksia. Tavoitteena on keventää tarkastukseen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia ja vähentää kustannuksia.

nostaa, halutessasi voit kertoa miten?

säilyttää ennallaan

laskea, halutessasi voit kertoa miten?

40. Voisiko toiminnantarkastusvelvollisuudesta luopua yhdistyksessä, joilla ei ole tilintarkastajaa?

Ehdotus helpottaisi erityisesti sellaisten pienimpien yhdistysten hallintoa, joissa kaikki tai lähes kaikki jäsenet osallistuvat yhdistyksen hallintoon sekä sellaisten muiden yhdistysten toimintaa, joissa on vain vähäistä taloudellista toimintaa ja vastuita. Nykyään kolmejäsenisessäkin yhdistyksessä on oltava kolmejäseninen hallitus ja toiminnantarkastaja, joka riippumattomuusvaatimuksen vuoksi ei olla hallituksen jäsen tai tämän perheenjäsen. Ehdotus helpottaisi erityisesti vain verkossa toimivia yhdistyksiä. On mahdollista, että näiden yhdistysten ja niiden sidosryhmien tarvitsema talouden ja hallinnon raportoinnin riittävä varmennus voidaan hoitaa muulla tavoin, kuten jäsenten ja (sovittavassa laajuudessa) sidosryhmien käytettävissä olevilla muilla tietojenantotavoilla (ks. esim. 36. kysymyksen selitys).

kyllä

ei

en osaa sanoa

41. Pitäisikö laissa säätää jäsenten oikeudesta tutustua yhdistyksen kirjanpitoon, pöytäkirjoihin jne.?

Ehdotus voisi helpottaa erityisesti sellaisten pienimpien yhdistysten hallintoa, joissa kaikki tai lähes kaikki jäsenet osallistuvat yhdistyksen hallintoon tai toimintaan. Tutustumisoikeus voitaisiin toteuttaa 36. kysymyksen selityksissä kuvatuilla tavoin. Toi-

saalta tämän mahdollisuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen vaikutukset laajemman jäsenpiirin ja laajamittaisempaa toimintaa harjoittavien yhdistysten kannalta (ml. tutustumisoikeuden mahdollinen käyttö haitantekotarkoituksessa).

kyllä

kyllä, yhdistyksen sääntöjen tai päätöksen perusteella

ei

en osaa sanoa

42. Onko sinulla muita ehdotuksia yhdistyksen talouden raportoinnin ja tarkastuksen osalta?

Tässä kohdassa voit myös kommentoida ja perustella vastauksiasi yhdistyksen talousinformaatiota ja tarkastusta koskeviin monivalintakysymyksiin.

Yhdistyksen purkaminen ja rakennemuutokset

43. Onko mielestäsi tarvetta helpottaa yhdistyksen poistamista rekisteristä ja/tai yhdistyksen purkamista?

Yhdistyksen helpon perustamisen lisäksi yhdistyksen toiminnan lopettaminen ja rekisteristä poistamisen on oltava helppoa, jotta yhdistysmuotoa voidaan käyttää helposti ja tehokkaasti myös yksittäisten tapahtumien ja muiden projektiluonteisten hankkeiden toteutukseen. Yhdistyksen purkaminen tapahtuu menettelyssä, jossa selvitetään purkautuvan yhdistyksen varallisuusasema, maksetaan yhdistyksen velat sekä käytetään jäljelle jääneet varat sääntöjen ja lain mukaisesti. Rekisteripoisto tehdään ilman erillistä selvitysmenettelyä. Toisaalta on huolehdittava siitä, että yhdistyksen velkojien oikeudet otetaan riittävästi huomioon.

kyllä, halutessasi voit kertoa miten?

ei

en osaa sanoa

44. Pitäisikö yhdistyslaissa säätää yhdistyksen sulautumisesta ja jakautumisesta?

Käytännössä ainakin suuremmilla järjestöillä on niiden toimintamuotojen ja toiminnan organisointitavan muuttuessa tarvetta järjestörakenteen muuttamiseen. Vaikka yhdistyslaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä järjestörakenteen muuttamisesta, on ainakin sulautumisia vaikutuksiltaan muistuttavia järjestelyjä tehty sopimusten perusteella.

Sopimusmallille vaihtoehtoinen yhdistyslain sääntely helpottaisi ja selventäisi tarvittavia järjestelyjä ja alentaisi niiden kustannuksia. Mahdollisen yhdistyslain sääntelyn kehittämissä yhteydessä olisi tarpeen selvittää ja ratkaista myös yhdistymisvapautteen (=jäsenyyden syntyminen ja päättyminen) liittyvät kysymykset.

kyllä

ei

en osaa sanoa

45. Onko sinulla muita ehdotuksia yhdistyslain muuttamiseksi yhdistyksen purkamisen, rekisteripoiston ja/tai rakennemuutosten osalta?

Tässä kohdassa voit myös kommentoida ja perustella vastauksiasi yhdistyksen purkamista, rekisteripoistoa sekä sulautumista ja jakautumista koskeviin monivalintakysymyksiin.

KEVYEMMIN SÄÄNNELTY TOIMIJARYHMÄ

Tällä sivulla on kevyemmin säänneltyä toimintaryhmää koskevia kysymyksiä, joilla kartoitetaan tällaista toimijaryhmää koskevan sääntelyn (mm. tunnistaminen, jäsenyys, päätöksenteko, vastuukysymykset, taloudellinen raportointi) tarvetta. Voit vastata haluamiisi aihealueisiin ja/tai kysymyksiin. Jos et halua vastata näihin kysymyksiin, voit siirtyä suoraan sivun loppuun (kysymykset 63. ja 64.).

46. Onko yhdistystä kevyemmin järjestäytyneen toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuuden sääntely tarpeen?

Esimerkiksi some-ryhmän tunnistautuminen some-palvelun ulkopuolellakin olisi vapaaehtoista ja perustuisi sen omiin tarpeisiin, joita voivat olla esimerkiksi parempi tunnettuisuus, vakiintuneisuus ja luottamuksen kasvattaminen aktiivien ja yleisön keskuudessa sekä yhteistyökumppanien vaatimukset, kuten julkisen tilan saaminen ryhmän käyttöön taikka tuen saaminen ryhmän tapahtumalle tai muulle toiminnalle. Ryhmä voisi edelleen olla myös yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröimätön yhdistys tai muu vapaaehtoinen ryhmä, kuten some-ryhmä.

kyllä

ei, jos yhdistyslakia muutetaan vastaamaan paremmin pienimuotoisen toiminnan tarpeita

ei

en osaa sanoa

Toimijaryhmän tunnistamisen vähimmäisvaatimukset

48. Miten toimijaryhmän pitäisi voida tunnistautua ja osoittaa edustajansa?

Esimerkiksi some-ryhmän tunnistautuminen olisi vapaaehtoista ja perustuisi sen omiin tarpeisiin, joita voivat olla esimerkiksi parempi tunnettuisuus, vakiintuneisuus ja luottamuksen kasvattaminen aktiivien ja yleisön keskuudessa sekä yhteistyökumppanien vaatimukset, kuten julkisen tilan saaminen ryhmän käyttöön taikka tuen saaminen ryhmän tapahtumalle tai muulle toiminnalle. Ryhmä voisi edelleen olla myös yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröimätön yhdistys tai muu vapaamuotoinen ryhmä, kuten some-ryhmä.

yhdistysrekisterin kautta
muun viranomaisen tarjoaman tai hyväksymän palvelun kautta
muun luvanvaraista/valvottua elinkeinoa harjoittavan palveluntarjoajan kautta
sosiaalisen median ryhmänä
muulla tavoin, miten?
en osaa sanoa

49. Mitä tietoja toimijaryhmän tunnistamisessa olisi vähintään vaadittava?

ryhmän nimi
ryhmän edustajan nimi ja yhteystieto
lopettaneen/purkautuneen/muuttuneen ryhmän tietojen säilyttäminen rekisterissä 10 v siitä, kun em. toimenpiteestä on ilmoitettu tai pyydetty tietojen poistamista
muu tieto, mikä?

50. Mitä muita tietoja toimijaryhmän pitäisi voida antaa tai linkittää tunnistamispalveluun?

verkkosivunosoite
(mahdollinen) Y-tunnus
tahot, joilla on oikeus saada tunnistamispalvelun tietoja (kaikki tai osa tiedoista)
muu tieto, mikä?

51. Mitä muita vähimmäisehtoja toimijaryhmän ja sen edustajan tunnistamiselle tulisi asettaa?

Vastausvaihtoehdoissa mainitut ovat alustavan arvion mukaan sellaisia yhdistyslainkin mukaisia vähimmäisvaatimuksia, joita mahdollisessa kevyemmässäkin sääntelyssä on syytä ottaa huomioon. Ainakin osa vaatimuksista olisi tarpeen mahdollisen

kevyemmän sääntelynkin osalta siksi, ettei toimijaryhmää voitaisi käyttää yhdistyslain pakottavien vaatimusten kiertämiseen. Nykyisin edustajan alaikäraja on 18 vuotta. Toisaalta nykyisin on mahdollista harjoittaa verkon kautta laajaakin toimintaa siten, että siihen ei liity merkittäviä taloudellisia sitoumuksia tai muita taloudellisia velvoitteita, jotka ovat nykyisen ikärajan pääasiallinen syy.

tarkoituksena ei voi olla lainvastainen toiminta
 tarkoituksena ei voi olla voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osallisille, liiketoiminta tai muu pääasiassa taloudellinen tarkoitus (varojenjakojäsenille olisi kielletty, työpanosta vastaavan palkan tai palkkion tai muun resurssin käyttökorvauksen maksu olisi sallittua)
 tarkoituksena ei voi olla kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestetty toiminta eikä ampuma-aseiden käyttö muuten kuin yksinomaan metsästystä varten
 edustajana ei voilla konkurssissa tai liiketoimintakiellossa oleva
 edustajana ei voi olla alaikäinen tai muuten vajaavaltainen
 edustajana ei voi olla alle 15 vuotias tai muuten kuin iän perusteella vajaavaltainen
 varat on käytettävä toimijaryhmän velkojen maksuun ennen purkautuvan toimijaryhmän varojenjakoa toimijaryhmän tarkoitusta edistävään tarkoitukseen (=varojenjakotoimijaryhmän jäsenille kielletty)
 muu vaatimus, mikä?

Ryhmän sisäiset suhteet

52. Toimijaryhmän sisäiset suhteet tulisi määritellä...

Ensimmäinen vaihtoehto voisi sopia esimerkiksi some-ryhmän perustamiseen. Toinen vaihtoehto voisi sopia some-ryhmän perustamiseen ja sen laajentuvan jäsenkunnan päätöksentekoon. Kolmas vaihtoehto voisi helpottaa erityisesti muuten kuin some-ryhmänä toimivan toimijaryhmän perustamista. Käytännössä voi olla tarpeen selvittää, miten päätösvalta ja muut osallistumismahdollisuudet jakautuvat ryhmän toimintaan osallistuvien kesken (4. vaihtoehto).

ryhmän perustajan vapaamuotoisesti päättämällä tavalla (esim. some-ryhmän asetukset)
 ryhmän perustajan ja myöhemmin jäsenten vapaamuotoisesti päättämällä tavalla (esim. some-ryhmän asetukset)
 ryhmän päätöksenteon, varojen käytön ja vastuun jaon kannalta tärkeimpien seikkoja koskevilla olettasäännöillä (laki tai mallit, kuten some-palvelun ryhmäasetukset), joista ryhmä voisi poiketa
 muulla tavoin, miten?

53. Pitäisikö nimenomaisesti sallia täysin verkossa toimivat* ryhmät?

**Kaikki ryhmän jäsenten päätöksenteko verkossa ja vain verkon ollessa poissa toiminnasta perinteinen kokous. Verkossa toimiminen on käytännössä hyvin yleinen vapaa-
muotoisemman kansalaistoiminnan muoto.*

kyllä
ei
en osaa sanoa

54. Pitäisikö laissa säätää vapaamuotoisen toimijaryhmän jäseneksi ottamisesta, jäsenyyden alkamisesta, erottamisesta, eroamisesta ja jäsenyyden päättymisestä?

kyllä, halutessasi voit kertoa miten?
ei
en osaa sanoa

Vastuu ryhmän toimiin perustuvista velvoitteista

55. Miten ryhmän toimijoiden/jäsenten vastuusta tulisi säätää?

Jäsenten/toimijoiden vastuusta säättäminen on vähimmäisedellytys sille, että toiminta voi saada osakseen riittävän sidosryhmien luottamuksen. Tältäkin osin kevytmuotoisemman toiminnan tarpeet ja mahdollisuudet voivat poiketa rekisteröityjen yhdistysten vastaavista.

kaikkien toimintaan osallistuvien tulisi olla yhdessä vastuussa ryhmän velvoitteista joidenkin toimintaan osallistuvien osalta vastuuta olisi rajoitettava tai voitava rajoittaa vain ryhmän edustajalla tulisi olla vastuu vain teon tai laiminlyönnin perusteella aiheutuvasta vahingosta (ts. ryhmän ylivelkaisuus ei sellaisenaan johtaisi vastuuseen) muulla tavalla; miten?
en osaa sanoa

Talousinformaatio

58. Riittäisikö tiettyjen raja-arvojen alla toimittaessa kirjanpitovelvollisuuden sijaan velvollisuus ryhmän tulojen ja menojen dokumentointiin (ja säilyttämiseen vähintään 5 vuotta)*?

**Lisäedellytyksenä olisi, että dokumentoinnista voi nopeasti, luotettavasti ja edullisesti koota esimerkiksi tuen käyttöä, rahoitusta, verotusta, ryhmän purkamista tai esitutkintaa varten tarvittavan raportin ryhmän taloudellisesta toiminnasta ja asemasta. Erityisesti pienimuotoisessa toiminnassa nykyteknologialla voitaisiin kirjanpito- ja tilinpäätösvelvollisuudet määritellä nykyistä kirjanpitolakia vähemmän rasittaviksi niin, että ryhmän jäsenten ja sidosryhmien (ml. viranomaiset ja rahoittajat) odotukset otetaan huomioon. Ryhmä voisi käyttää dokumentointiin, dokumentaation säilytykseen ja raportin tuottamiseen ulkoisia palveluita, kuten järjestönsä, pankin tai muun maksujenvälittäjän tai yhteisömuotoisen kansalaistoiminnan, varainkeruun tms. palvelualustoja, jotka on yleisesti hyväksytty myös tässä tarkoitettujen toimien hoitajiksi. Pankin tarjoamana palveluna voitaisiin harkita esim. koko maksuliikenteen hoitamista yhden tilin kautta, jolloin dokumentoinniksi voisi riittää koneluettava tiliote.*

kyllä

ei

en osaa sanoa

61. Lähtökohtana tulisi olla jäsenten oikeus tutustua toimijaryhmän sisäisiin sääntöihin, talousinformaatioon, kirjeenvaihtoon, ryhmän päätöksiin sekä jäseniä ja mahdollista johtoa koskeviin tietoihin (esim. jäsenlista) ja voida osallistua toimijaryhmän sisäiseen, jäsenistön väliseen keskusteluun?

Ehdotus helpottaisi erityisesti sellaisten toimijaryhmien hallintoa ja toimintaa, joissa kaikki tai lähes kaikki jäsenet osallistuvat hallintoon tai toimintaan.

samaa mieltä

eri mieltä

en osaa sanoa

62. Onko sinulla muita ehdotuksia kevyemmin säänneltyä toimijaryhmää koskevaksi sääntelyksi, käytännöksi tai palveluksi?

Miten muuten ja millä muilla kuin yhteisölainsäädännön keinoilla monipuolista kansalaistoimintaa voitaisiin edistää? Kenen tulisi tehdä ja mitä? Tässä voit kertoa myös

muita huomioita. Tässä kohdassa ei kuitenkaan voi ehdottaa toimijaryhmän verotusta, työsuhteita, tukia, jäsenten työttömyysturvaa, toimintaa koskevia lupia ja muita vaatimuksia, ja muita vastaavia toimintaa koskevan sääntelyn muutoksia (nämä seikat eivät sisälly kyselyn teettävän oikeusministeriön työryhmän toimeksiantoon).

LOPUKSI

63. Vapaa sana ja palaute kyselystä

64. Sähköpostiosoitteesi:

Sähköpostiosoitteen antaneet vastaajat pidetään ajan tasalla kyselyn etenemisestä ja hankkeen seuraavista vaiheista

Liite 2. Verkkokeskustelun ehdotukset ja perustelut

Tervetuloa keskustelemaan yhdistyslain ja kansalaistoiminnan kehitystarpeista – Ota kantaa ehdotuksiin tai tuo keskusteluun oma ehdotuksesi yhdistyslain kehittämiseksi ja/tai kevyemmän ryhmän toimintamahdollisuuksien parantamiseksi!

Oikeusministeriön työryhmä selvittää, miten rekisteröityjen yhdistysten ja kevyempien ryhmien toimintamahdollisuuksia voitaisiin parantaa ja lisätä. Tietoja ja näkemyksiä lainsäädäntötarpeesta, vaihtoehdoista ja vaikutuksista kerätään verkkokeskustelulla ja verkkokyselyllä 30.6. asti.

Mahdollisten lakimuutosten valmistelun kannalta on hyödyllistä, että osallistut sekä keskusteluun että kyselyyn. Kysely- ja keskustelupalautteesta laaditaan julkinen yhteenveto ja palaute otetaan huomioon työryhmän jatkotyössä.

Jäsenten päätökset ja oikeudet

Yhdistyksen johto

Kevyt toimijaryhmä

Keskustelu on kolmella alueella (linkit alueille yllä), joilla on valmiiksi muutama ehdotus alustavine kommentteineen. Voit lisätä keskusteluun omia ehdotuksiasi ja perusteluja sekä kommentoida kaikkia ehdotuksia ja perusteluja.

Jäsenten päätökset ja oikeudet

Tämän alueen aiheina ovat yhdistyksen jäsenten päätöksenteko ja oikeudet. Keskustelun pohjaksi on ehdotuksia, joilla voitaisiin mm. helpottaa verkkopalveluiden käyttöä jäsenten päätöksenteossa ja jäsenten tietojensaannissa. Jokaisen ehdotuksen alla on malliksi perusteluja ja seikkoja, joita on vielä tarpeen arvioida tarkemmin.

Voit osallistua kommentoimalla ehdotuksia, vastaamalla kommentteihin sekä tykkäämällä niistä. Voit myös esittää kokonaan uusia ehdotuksia - keskustelussa ei käsitellä verotusta, työlainsäädäntöä, julkisia tukia, toimintaa koskevia lupia ja muita vastaavia käytännön toimintaa koskevan sääntelyn muutoksia.

Ehdotus: Säädetään laissa jäsenten yhdenvertaisesta kohtelusta

Jäsenten yhdenvertaisen kohtelun selventämiseksi yhdistyslaissa voisi nimenomaisesti mainita kaikkien jäsenten yhtäläisistä oikeuksista ja velvollisuuksista, jollei yhdistyksen säännöissä toisin määrätä.

Perustelut:

1. Nykyisin yhdenvertaisuuden loukkaus mainitaan vain perusteena, jolla yhdistyksen kokouksen päätös voidaan kumota oikeuskäsittelyssä. Laista ei käy tarkemmin ilmi, mitä yhdenvertaisuudella tai sen loukkaamisella tarkoitetaan.

2. Nimenomainen yhdistyslain säännös voisi selventää jäsenten yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta ja siten helpottaa yhdistysten toimintaa ja toiminnan ennakoitavuutta jäsenten kannalta.

3. Toisaalta on esitetty, että jo nykyisessä laissa on riittävästi säädetty jäsenten yhdenvertaisuudesta ja että lisäsääntelyn vaarana olisi, että nykyistä useammin jouduttaisiin pohtimaan, onko yhdenvertaisuutta loukattu vai ei.

4. Muita yhteisöjä koskevissa laeissa säädetään, että osake, osuus tai jäsenyys tuottaa samat oikeudet ja velvollisuudet, jollei yhtiöjärjestyksessä tai säännöissä toisin määrätä. Lisäksi muiden yhteisölakien perusteella on selvää, että yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa myös yhteisön hallitusta ja toimivaa johtoa.

Ehdotus: Sallitaan yhdistyksen jäsenten päätöksenteko pelkästään verkossa

Nykyaikaisten osallistumis- ja päätöksentekomuotojen mahdollistamiseksi yhdistyslaissa voisi sallia yhdistyksen kokouksen pitämisen pelkästään verkossa (ts. etäosallistumalla).

Perustelut:

1. Yhdistyksen jäsenten päätöksenteko, tiedonsaanti ja keskustelu voitaisiin toteuttaa esim. Facebook-, Whatsapp- tms. yhteisöpalvelussa tai sähköpostilla.

2. Toisaalta on esitetty, että lainmuutokseen ei ole tarvetta, koska fyysisen kokouksen vaatimuksen täyttämiseksi riittää, että osallistujat voivat tulla esim. kokouksen puheenjohtajan luokse (ja muut osallistuvat etänä ennen kokousta tai sen aikana).

3. Yksi vaihtoehto on, että uusissa yhdistyksissä verkkokokous-mahdollisuus olisi lain lähtökohta ja vanhoissa yhdistyksissä siitä pitäisi määrätä säännöissä.
4. Toinen vaihtoehto on, että verkkokokous olisi kaikissa yhdistyksissä mahdollista vain sääntömääräyksen perusteella.
5. Lisäksi vanhoissa yhdistyksissä pelkän verkkokokouksen edellytyksenä voisi olla kaikkien jäsenten suostumus sääntömuutokseen, jotta jäsenet eivät tahtomattaan jäisi päätöksenteon ulkopuolelle.
6. Pelkän verkkokokouksen sallimisen yhteydessä on tarpeen ratkaista myös varame-
nettely, kun verkko ei toimi.

Ehdotus: Säädetään yhdistyksen jäsenen kyselyoikeudesta ja yhdistyksen johdon vastausvelvollisuudesta yhdistyksen kokouksessa

Yhdistyslaissa voisi nimenomaisesti sanoa, että yhdistyksen jäsenen pyynnöstä hallituksen on kerrottava yhdistyksen kokouksessa seikoista, jotka voivat vaikuttaa kokouksessa käsiteltävän asian arviointiin. Sama koskisi toimitusjohtajan/toiminnanjohtajan tiedonantovelvollisuutta.

Perustelut:

1. Yhdistyksen hallitusvalintojen, toiminnan avoimuuden ja yhdistyksen jäsenten yhdenvertaisen kohtelun vuoksi on tärkeää, että jäsenet saavat aina riittävät tiedot yhdistyksen toiminnasta.
2. Toiminnan avoimuus voi parantaa jäsenten luottamusta ja lisätä yhdistystoiminnan houkuttavuutta.
3. Jos jäsenen pyytämää tietoa ei olisi saatavilla kokouksessa, se olisi annettava jälkikäteen kirjallisesti.
4. Tietojen antamisvelvollisuus ei koskisi tietoa, jonka antamisesta voisi aiheutua olennaista haittaa yhdistykselle. Tällainen tieto olisi annettava yhdistyksen tilintarkastajalle/toiminnantarkastajalle.
5. Jos kyselyoikeudesta ja vastausvelvollisuudesta säädetään, on voitava estää oikeuden väärinkäyttö (esim. saman tiedon toistuva kysyminen, joka haittaisi kokouksen kulkua tai toistuva vastaaminen aiheuttaisi tarpeettomia kuluja).

Yhdistyksen hallinto

Tämän alueen aiheena on yhdistyksen hallinto. Keskustelun pohjaksi on ehdotuksia, joilla voitaisiin mm. helpottaa ja selventää yhdistyksen hallituksen toimintaa. Jokaisen ehdotuksen alla on malliksi perusteluja ja asioita, joita on vielä tarpeen arvioida tarkemmin.

Voit osallistua kommentoimalla ehdotuksia, vastaamalla kommentteihin sekä tykkäämällä niistä. Voit myös esittää kokonaan uusia ehdotuksia - keskustelussa ei käsitellä verotusta, työlainsäädäntöä, julkisia tukia, toimintaa koskevia lupia ja muita vastaavia käytännön toimintaa koskevan sääntelyn muutoksia.

Ehdotus: Mainitaan yhdistyslaissa hallituksen päätöksenteon vapaamuotoisuudesta

Yhdistyksen hallinnon digitalisoinnin ja verkossa tapahtuvan päätöksenteon helpottamiseksi laissa voisi selvytyden vuoksi mainita, että hallitus voi tehdä päätöksiä myös ilman muodollista kokousta, jos kaikki jäsenet siihen suostuvat tai siitä määrätään säännöissä.

Perustelut:

1. Nykyinen laki ei kiellä ehdotuksen mukaista päätöksentekoa. Ehdotuksen myötä kaikki saisivat kuitenkin helposti tietää, että hallitus voi päättää asioistaan muutenkin kuin perinteisessä kokouksessa (esim. sähköpostilla tai Facebook-, Whatsapp- tms. palvelussa).
2. Toisaalta on esitetty, ettei yhdistyslakia ole tarpeen kuormittaa hallituksen päätöksentekoa koskevilla yksityiskohtaisilla säännöillä.

Ehdotus: Sallitaan toimitusjohtaja-toimielin myös yhdistyksessä

Yhdistyksen johdon tehtävien ja vastuun tasapainoisen jakamisen helpottamiseksi yhdistyslakiin voitaisiin lisätä säännökset toimitusjohtajasta.

Perustelut:

1. Yhdistyksen toiminnanjohtajalla (tai toimitusjohtajaksi nimitetyllä) voi olla laaja toimivalta, mutta hänen vastuunsa on rajoitettu työntekijän vastuuseen. Myös yhdistyksille tulisi sallia päivittäisen toiminnan järjestäminen siten, että tehtävää hoitavan vastuu on oikeassa suhteessa toimivaltaan.

2. On esitetty, että yhdistyksen tulisi voida käyttää toimitusjohtajaa vastaavasti kuin säätiöt nykyisin voivat valita toimitusjohtajan.

3. Esim. merkittävää taloudellista toimintaa harjoittavien sote-järjestöjen ja –yhdistysten osalta on arvioitu, että toimitusjohtaja-mahdollisuus helpottaisi toiminnan järjestämistä ja vähentäisi tarvetta toiminnan yhtiöittämiseen.

4. Toisaalta on esitetty, ettei toimitusjohtaja-toimielimelle ole yleistä tarvetta yhdistyksissä.

5. Ongelmana on pidetty myös sitä, että toimielin-toimitusjohtajan irtisanomissuoja on työsuhteista toiminnanjohtajaa heikompi.

6. Toimitusjohtaja-toimielimen käyttöönoton yhteydessä yhdistyksessä olisi arvioitava, ettei hallituksen toimivaltaa siirry alemmalle tasolle tavalla, joka ei sovi yhdistyksen toimintatapoihin.

7. Toimitusjohtaja-toimielimen käyttöönotto edellyttäisi myös sitä, että toimitusjohtajan pitäisi vastata yhdistykselle, jäsenelle ja yhdistyksen velkojalle aiheuttamastaan vahingosta samojen periaatteiden mukaan kuin yhdistyksen hallituksen jäsen.

Ehdotus: Määritellään selvemmin yhdistyksen hallituksen jäsenen esteellisyys

Yhdistyksen hallitusten päätöksenteon selventämiseksi yhdistyslain esteellisyyssääntelyä voitaisiin tarkistaa esimerkiksi säätiölain suuntaisesti.

Perustelut:

1. On esitetty, että yhdistyslaista tulisi ilmetä selvemmin, milloin yhdistyksen hallituksen jäsenen suora tai välillinen yksityinen etu estää osallistumisen hallituksen päätöksentekoon.

2. Säätiölain käyttämisestä mallina seuraisi, että myös yhdistyksen hallituksen jäsen olisi aina esteellinen käsittelemään omaa asiaansa yhdistyksen hallituksessa. Lisäksi hallituksen jäsen ei saisi osallistua yhdistyksen ja sen ulkopuolisen välisen sopimuksen tai muun toimen käsittelyyn, jos siitä on odotettavissa hallituksen jäsenelle olennaista etua, joka saattaa olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa.

3. Yhdistyslain esteellisyysääntelyn selventäminen voisi helpottaa niiden tilanteiden tunnistamista, jossa hallituksen jäsenen tai tämän lähipiiriin kuuluvan yksityisen edun tulisi estää osallistuminen hallituksen päätöksentekoon. Tämä voisi lisätä luottamusta hallituksen päätöksentekoon.

4. Toisaalta on esitetty, että yhdistyslain säännöksiä ei ole syytä yhdenmukaistaa muun yhteisöainsäädännön kanssa ja että lain muutoksen myötä yhdistyksissä jouduttaisiin opettelemaan uusia asioita.

Kevyt toimijaryhmä

Tämän alueen aiheina ovat rekisteröityjä yhdistyksiä kevyemmin järjestäytyneiden toimijaryhmien tarpeet. Keskustelun pohjaksi on ehdotuksia, joilla helpotettaisiin tällaisten ryhmien vapaaehtoista tunnistautumista. Lisäksi on ehdotuksia mm. ryhmän jäsenyydestä, päätöksenteosta, tiedonsaannista ja ryhmän edustajien ja jäsenten vastuusta. Jokaisen ehdotuksen alla on malliksi perusteluja ja seikkoja, joita on tarpeen arvioida tarkemmin, jos ehdotuksia lähdetään toteuttamaan.

Voit osallistua kommentoimalla ehdotuksia, vastaamalla kommentteihin sekä tykkäämällä niistä. Voit myös esittää kokonaan uusia ehdotuksia - keskustelussa ei käsitellä verotusta, työlainsäädäntöä, julkisia tukia, toimintaa koskevia lupia ja muita vastaavia käytännön toimintaa koskevan sääntelyn muutoksia.

Ehdotus: Säädetään laissa kevyemmän toimijaryhmän tunnistautumismahdollisuudesta

Ryhmän vakiintuneisuuden ja luotettavuuden parantamiseksi voitaisiin säätää vapaaehtoisesta tunnistautumismahdollisuudesta ("rekisteröityminen") viranomaisen tai muun tahon pitämään rekisteriin tai vastaavaan palveluun.

Perustelut:

1. Yhdistysmuotoisen kansalaistoiminnan lisäksi viime vuosina on lisääntynyt erilainen toimijoiden omaan aktiivisuuteen perustuva, kevyemmin järjestäytynyt toiminta, jolle ehdotuksesta voisi olla hyötyä.

2. Ryhmän toimintaan osallistuvien ihmisten lisäksi tunnistautumismahdollisuus voisi lisätä avoimuutta ja luottamusta myös suhteessa ryhmän palveluntarjoajiin (esim. maksujenvälitys) ja yhteistyökumppaneihin, kuten julkisen tilan käyttöoikeuden tai toiminta-avustuksen antajiin.

3. Koska tunnistautuminen olisi vapaaehtoista, voisi ryhmä edelleen olla nykyiseen tapaan yhdistyslaissa tarkoitettu rekisteröimätön yhdistys tai muu vapaaehtoinen ryhmä (kuten Facebook-ryhmä).

4. Tunnistautuminen voisi tapahtua esimerkiksi yhdistysrekisterin, muun viranomaisen rekisterin/palvelun, luvan saaneen yksityisen palveluntarjoajan palvelun kautta tai sosiaalisen median ryhmänä. Eri vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia arvioidaan tarvittaessa tarkemmin osana työryhmän työtä.

Ehdotus: Mallisäännöt toimijaryhmän sisäisistä suhteista ja edustamisesta

Toiminnan aloittamista helpottaisi ja nopeuttaisi, jos laissa olisi ryhmän toimintaa koskevat mallisäännöt, joista perustaja tai ryhmä voi poiketa.

Perustelut:

1. Ryhmää perustettaessa ei aina tule mieleen, mistä kaikesta esimerkiksi jäsenten asemaan, päätöksentekoon, tiedonsaantiin ja edustamiseen liittyvästä on hyvä sopia etukäteen.

2. Sisäisistä suhteista voidaan sopia erillisillä säännöillä tai käyttämällä esim. Facebook- tai muun some-palvelun asetuksia. Jos käytetään some-palveluita, on hyvä sopia, miten asetusten muuttamisesta päätetään.

3. Jäsenten aseman osalta lähtökohtana voisi olla esim. yhtäläinen äänioikeus, tiedonsaanti- ja keskusteluoikeus ja muut yhtäläiset oikeudet, jollei toisin ole sovittu.

4. Tiedonsaannin osalta lähtökohtana voisi olla täysi avoimuus kaikille jäsenille.

5. Edustamisen osalta lähtökohtana voisi olla jokaisen jäsenen oikeus tehdä sopimuksia ja muuten edustaa ryhmää.

Ehdotus: Mallisäännöt toimijaryhmän jäseneksi ottamisesta, erottamisesta, eroamisesta ja jäsenyyden päättymisestä

Toimijaryhmän perustamisen ja toiminnan aloittamisen helpottamiseksi laissa voisi olla näistä asioista mallisäännöt, joista ryhmän perustaja(t) voisi(vat) poiketa.

Perustelut:

1. Ryhmää perustettaessa ei aina tule mieleen, että jäseneksi ottamisesta, eroamisesta, erottamisesta ja jäsenyyden päättymisestä kannattaa sopia etukäteen.
2. Lain mallisäännöistä poikkeaminen voisi perustua esimerkiksi siihen, että ryhmä toimii facebook- tai vastaavan yhteisöpalvelun ryhmänä, jolloin em. asiat määräytyisivät kyseisen palvelun sääntöjen perusteella.

Ehdotus: Toimijaryhmälle riittäisi yksi perustaja ja yksi toiminnasta vastaava tai yksi edustaja

Ehdotus yhdestä perustajasta vastaa esim. some-ryhmissä yleistä käytäntöä ja ehdotus yhdestä edustajasta useiden ryhmien tarpeita.

Perustelut:

1. Tarvittaessa perustajia ja edustajia voisi olla useitakin.
2. Yksi edustaja voisi olla toimiva esimerkiksi ryhmässä, jonka kaikki jäsenet saavat kaikki tiedot ja voivat tarvittaessa vaihtaa edustajan nopeastikin.

Ehdotus: Kaikkien ryhmän toimeen osallistuvien tulisi vastata yhdessä toimesta aiheutuvasta velvoitteesta

Jäsenten vastuu voisi olla selkeintä järjestää samalla tavalla kuin rekisteröimättömässä yhdistyksessä. Tällöin kaikki ryhmän puolesta tehtyyn sopimukseen tai muuhun toimeen osallistuneet ja siitä päättäneet olisivat yhdessä vastuussa tällaisesta velvoitteesta.

Perustelut:

1. Jäsenten/toimijoiden vastuusta säättäminen on vähimmäisedellytys sille, että toiminta voi saada osakseen riittävän sidosryhmien luottamuksen.

2. Toinen vaihtoehto olisi, että vastuussa olisivat myös ne jäsenet, jotka eivät ole osallistuneet toimeen. Tässä vaihtoehdossa jäsenet eivät kuitenkaan voisi ennakoida eivätkä kontrolloida vastuunsa määrää.

3. Kolmas vaihtoehto olisi, että ryhmän jäsenet eivät yleensä vastaisi ryhmän velvoitteista ja vain edustaja voisi olla vastuussa lakia rikkomalla aiheuttamastaan vahingosta. Tämä vaihtoehto olisi ongelmallinen ryhmän velkojien kannalta, jos ne eivät voi saada riittäviä tietoja ryhmän varojen käytöstä ja taloudesta.

4. Ehdotuksen jatkovalmistelussa olisi selvitettävä, pitäisikö yhteisvastuun jakautumista jäsenten kesken sovittaa tietyissä tilanteissa (esim. ryhmän jäsenen aiheuttama vahinko) sekä sitä, tulisiko ryhmän velvoitteen suorittaneella jäsenellä olla oikeus periä muilta jäseniltä näiden osuuden.

Liite 3. Verkkokeskustelun ehdotukset, kysymykset ja alustavat kommentit

Tervetuloa keskustelemaan vapaamuotoisemman kansalaistoiminnan helpottamisesta
– Ota kantaa ehdotuksiin tai tuo keskusteluun oma ehdotuksesi!

Oikeusministeriön työryhmä selvittää, miten myös pienten rekisteröimättömien ja rekisteröityjen yhdistysten toimintaa voitaisiin helpottaa. Tietoja ja näkemyksiä tarpeista ja vaihtoehtoista kerätään verkkokeskustelulla 8.10. asti. Keskustelupalautteesta laaditaan julkinen yhteenveto ja palaute otetaan huomioon työryhmän jatkotyössä.

Keskustelun aiheina ovat seuraavat ehdotukset:

- rekisteröimättömästä yhdistyksestä oikeushenkilö (1. ehdotus)
- rekisteröimättömän yhdistyksen Y-tunnus (2. ehdotus)
- pienimpien yhdistysten kirjanpidoksi ja vuosiraportiksi tiliote (3. ehdotus)
- vastuu rekisteröimättömän yhdistyksen toimista (4. ehdotus)
- rekisteröidyn yhdistyksen muuttaminen rekisteröimättömäksi (5. ehdotus)
- rekisteröimättömän yhdistyksen sisäisille suhteille taustasäännöt siltä varalta, että asioista ei ole sovittu (6. ehdotus)

Alla kunkin ehdotuksen osalta on monivalintakysymys ja mahdollisuus keskustella ehdotuksesta. Keskustelun pohjaksi on esitetty joitakin alustavia kommentteja. Kaikkiin kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista. Vaikuttavan vastauksen antamiseen kuuluu muutama minuutti. Voit lisätä keskusteluun omia ehdotuksiasi ja perusteluja sekä äänestää ja kommentoida kaikkia ehdotuksia ja perusteluja.

1. ehdotus: Rekisteröimättömästä yhdistyksestä oikeushenkilö

Kysymys: Rekisteröimätön yhdistys on oikeushenkilö, joka perustetaan vapaamuotoisella päivätyllä sopimuksella.

Kommentti: Sopimuksessa on oltava ainakin: yhdistyksen jäseniksi tulevat perustajat (vähintään kaksi), yhdistyksen nimi, tarkoitus ja yhteystiedot.

Kommentti: Sopimuksessa voi vapaasti määrätä rekisteröimättömän yhdistyksen päätöksenteosta, edustamisesta, jäseneksi ottamisesta ja jäsenyyden päättymisestä jne. Yhdistyksen sidosryhmät, kuten julkisten tukien antajat, voivat edelleen vaatia lisätietoja sen tietoon saatetusta sopimuksesta.

Kommentti: Oikeushenkilöys mahdollistaa rekisteröimättömän yhdistyksen ottamisen rekisteröidyn yhdistyksen jäseneksi.

Kommentti: Lisätään yhdistyslain 10 lukuun säännökset oikeushenkilöyden saamisesta. Lain perusteluihin (HE) esimerkkejä siitä, miten perustamistahdon voi ilmaista esim. sosiaalisen median yhteisöpalvelussa toimittaessa. Sopimusmääräykset voivat vaikuttaa vain niistä tienneen sivullisen asemaan.

2. ehdotus: Rekisteröimättömän yhdistyksen Y-tunnus

Kysymys: Rekisteröimätönkin yhdistys voi saada Y-tunnuksen, jos se on tarpeen esimerkiksi pankkitiliä tms. varten.

Kommentti: Rekisteröimätön yhdistys voisi ilmoittautua verohallinnon asiakasrekisteriin ja saada Y-tunnuksen, jos se on tarpeen esimerkiksi pankkitilin avaamiseksi, toimitilojen saamiseksi, tapahtuman järjestämiseksi jne.

3. ehdotus: Pienimpien yhdistysten kirjanpidoksi ja vuosiraportiksi tiliote

Kysymys: Tietyt raja-arvot* alittavassa rekisteröidyssä ja rekisteröimättömässä yhdistyksessä talouden tapahtumien dokumentoinniksi ja raportiksi riittää ko- neluettava tiliote.

*Ks. alla vaihtoehdot raja-arvoiksi

Kommentti: Ehdotus mahdollistaa pienelle rekisteröidylle ja rekisteröimättömälle yhdistykselle maksuperusteisen yksinkertaisen kirjanpidon ja vuosiraportin.

Kommentti: Yhdistyslakiin lisätään kirjanpitolain 1:1a §:n mallin mukainen poikkeus (yhdistyslakiin omat raja-arvot). Käytännössä pienen yhdistyksen tuloista merkittävä osa on jäsenmaksuja ja tukia, ja arvonlisäveron alaisia tuloja ei ole tai ne ovat vähäisiä.

Kommentti: Muun lainsäädännön rajoissa esimerkiksi valtionavustusten myöntökäytännössä voidaan edelleen edellyttää lisätietoja. Valtiovarainministeriön vetämässä hankkeessa (valtionavustustoiminnan kehittäminen ja digitalisointi) selvitetään kansallaisjärjestöjen avustuskäytäntöjen yhtenäistämistä (5-vuotinen hanke).

Kysymys: Vaihtoehto 1: Raja-arvot: liikevaihto tai vastaava tuotto enintään 20 000 euroa, tase enintään 10 000 euroa ja henkilöstöä enintään 1

Kysymys: Vaihtoehto 2: Raja-arvot: liikevaihto tai vastaava tuotto enintään 10 000 euroa, tase enintään 10 000 euroa ja henkilöstöä enintään 1

4. ehdotus: Vastuu rekisteröimättömän yhdistyksen toimista

Kysymys: Rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta tehdystä toimesta aiheutuneesta velvoitteesta vastaavat toimeen osallistuneet tai siitä päättäneet henkilökohtaisesti ja yhteisvastuullisesti. Yhdistyksen muut jäsenet eivät vastaa henkilökohtaisesti velvoitteesta.

Kommentti: Jos jäsen ei ole osallistunut päätöksentekoon tai edustanut rekisteröimättömää yhdistystä, hänellä ei ole henkilökohtaista vastuuta toimesta yhdistyslain perusteella. Ehdotus vastaa voimassa olevaa lakia.

Kommentti: Lisäksi jäsenten kesken voidaan sopia heidän keskinäisestä lopullisesta vastuunjaostaan. Myös yhdistyksen sopimuskumppanin kanssa voidaan sopia jäsenten henkilökohtaisen vastuun rajoituksesta.

5. ehdotus: Rekisteröidyn yhdistyksen muuttaminen rekisteröimättömäksi

Kysymys: Rekisteröidyn yhdistyksen voi muuttaa rekisteröimättömäksi samalla enemmistöllä, millä voidaan päättää yhdistyksen purkamisesta.

Kommentti: Jos yhdistyksen tarkoitusta ei muuteta eikä yhdistysmuodon muutos vaikuta yhdistyksen varoihin eikä velkoihin, ei tarvita pakollista purkumenettelyä (ei esim. lisätilinpäätöksiä).

Kommentti: Yhdistysmuodon muutoksen jälkeen velkojensuoja perustuisi rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta toimivien ja päätöksentekoon osallistuneiden henkilökohtaiseen vastuuseen: esimerkiksi jos yhdistysmuodon muutoshetkellä olleita varoja käytetään myöhemmin tuon hetken velkojen vahingoksi. Tämän sisältöisenä yhdistysmuodon muutos edellyttäneenä käytännössä ainakin merkittävien velkojen vapaaehtoista maksua yhdistysmuodon muutoksen yhteydessä.

6. Taustasäännöt rekisteröimättömän yhdistyksen sisäisistä suhteista

Kysymys: Mistä seuraavista rekisteröimättömän yhdistyksen sisäisistä suhteista tarvitaan taustasääntöjä (oletussäännöt) siltä varalta, että asiasta ei ole sovittu/määrätty säännöissä?

1. Jäsenenä voi olla ihminen tai oikeushenkilö.
2. Jäseneksi ottamisesta päättävät jäsenet yhdessä.
3. Jäsenen erottamisesta päättävät jäsenet yhdessä.
4. Jäsenellä on oikeus heti erota.
5. Jäsenet päättävät yhdessä yhdistyksen asioista.
6. Jokaisella jäsenellä on yksi ääni kaikista yhdistyksen asioista päätettäessä.
7. Yhdistyksen jäsenten päätökseen vaaditaan enemmistö yhdistyksen kaikkien jäsenten äänistä.
8. Jokaisella jäsenellä on oikeus edustaa yhdistystä.

Kommentti: 1. taustasäännöstä poiketen sopimuksessa voisi vapaasti määritellä jäsenyyden edellytyksistä.

Kommentti: 2. ja 3. taustasäännöistä poiketen sopimuksessa päätösvalta voidaan antaa esim. perustajalle, yhdistyksessä mahdollisesti olevalle hallinnosta vastaavalle toimielimelle, muulle tietyssä asemassa olevalle (esimerkiksi johtaja, toiminnanjohtaja) tai tietylle henkilölle (nimeltä mainittu ihminen).

Kommentti: 4. taustasäännöstä poiketen sopimuksessa voidaan rajoittaa eroamisoi-
keutta (kuten esim. osuuskuntalaissa).

Kommentti: 5. taustasäännöstä poiketen sopimuksessa päätösvalta voidaan siirtää
esim. perustajalle tai yhdistyksessä mahdollisesti olevalle muulle toimielimelle kai-
kissa tai tietyissä asioissa. Rajoitus vaikuttaa oikeuteen edustaa rekisteröimätöntä yh-
distystä vain, jos sivullisen piti tietää rajoituksesta.

Kommentti: 6. taustasäännöstä poiketen sopimuksessa voidaan määrätä erisuuruu-
sista äänimäärästä, rajoittaa äänivalta tiettyihin asioihin jne.

Kommentti: 7. taustasäännöstä poiketen sopimuksessa voidaan määrätä tiukemmista tai lievemmistä päätösvaatimuksista, edellytyksenä voi olla myös yhdistyksen ulkopuolisen tahon suostumus/kannatus.

Kommentti: 8. taustasäännöstä poiketen sopimuksessa edustamisoikeus voidaan siirtää esim. perustajalle, yhdistyksessä mahdollisesti olevalle toimielimelle, muulle tietyssä asemassa olevalle (esimerkiksi johtaja, toiminnanjohtaja) tai tietylle henkilölle (nimeltä mainittu ihminen).

Kommentti: Tarvittavat olettaemasäännöt voidaan lisätä rekisteröimätöntä yhdistystä koskevaan yhdistyslain 10 lukuun.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-0990 (PDF)
ISBN 978-952-259-796-0 (PDF)